

Irodalmi Jelen

XVIII. évfolyam, 196. szám
2018. FEBRUÁR

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Főmunkatársak: **Szőcs Géza, Makkai Ádám** (Budapest)

Munkatársak: **Laik Eszter** (helyszíni tudósítások),

Varga Melinda (vers, interjú), **Király Farkas** (próza, műfordítás),

Simon Adri (kritika), **Szőcs Tekla** (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **Zsombori Erzsébet**
Tűzmadár című festménye

Böszörményi Zoltán

Torontói levél

Mandics Györgynek 75. születésnapjára

Unus amicorum animus*
Arisztotelész

*A csonttá fagyott Torontóból írom
neked ezt a levelet.
Néhány napja érkeztem
a mínusz huszonhat fokos metropoliszba,
melyhez annyi emlék
és megszámlálhatatlan hófúvás köt.
Olyan ez a hely számomra,
mint Bolyainak Temesvár.
Magasságot és titkot lázító felhőfalak
a magány fasorai között.
Ez a város a feledése immár.
Behálózzák a fagy és a jég sugárútjai.
Az Ontario-tó tükrében
verejtékező, régvolt nyarak foszlányai oldódnak,
a feszültség légiói a tél igájában,
állig fegyverben lesik,
mikor ér a gondolatbusz
a Bloor és a Yonge utca kereszteződéséig.
Felszállhatsz velem erre a járgányra,
abban a városban,
ahol Hemingway a Toronto Star
napilapnál újságíróskodott
ezerkilencszázhusz
és ezerkilencszázhuszonnégy között.*

*A sajtóklubban
a lap tiszteletdíj-listáját kerestem egykoron,
kinn volt a falon,
igaz, csak fakszimilében,
kíváncsi voltam,
mennyit fizettek a leendő
Nobel-díjas amerikai írónak tudósításaiért.
Gondolnád,
hogy az akkori heti hetvenöt dollár
nem valami nagy összeg a Párizsban élő,
Gertrude Steinnek,
Pablo Picassóval, Ezra Pounddal
barátkozó embernek,
s fanyalognál, amiért a fény városa
neki is drágán ontotta fényeit.
„Paris is so very beautiful that it satisfies
something in you
that is always hungry in America.”**
Éhe a szépnek,
éhe a lámpalázás emlékezetnek,
állítanád.*

*Sodródna a vágyak,
látod, most is megfogható,
empirikus dolgok rajzolják
az élet akvarelljeit,
miniatűr minaretekből
visszhangzanak Spinoza attribútumai.
A feloldott
és világgá szórt atomok
árnyai időznek felettünk.
A szó,
mely ízeire szedi a jelentés szótagjait,
kímélettel üzen,
türelmet,*

*állhatatosságot fecskendez ereinkbe.
Ehhez méltóság, fegyelem, ekstázis kell,
világokat nélkülük nem teremtünk.
Sebeket csak így ejthetünk
a mindenség homlokán.*

*Isten,
oldd fel benniünk
az anyag kötéseinek makacs hurkát.
Eressz el a képzelet pórázáról,
szárnyaljunk szabadon,
a semmi világ bejárhatatlan terein időzzünk,
mi végessé szabott a végességben,
az legyen szabadságunk fénye,
a hon, melyben nem lakhatunk,
melyben euklideszi geometriát
nem rajzolhatunk.*

Az absztrakt tér esendő, mint a lélek.

* Barátoknak egy a lelkük (latin)

** „Párizs oly szép, hogy jóllakatja

a benned éhes amerikaiit” – Ernest Hemingway

Ross Károly

Vidékhátár

Még nem állt fel mindenki az asztaloktól, s kisebb csoportokba verődve a kijáratnál is beszélgettek, mikor Balog kiment a söntésbe, hogy kifizesse a tor költségeit. Nem tudta, mi ilyenkor a szokás, de nem akart bizalmatlanságot kelteni a kocsmárosban. Az étel egyszerű, de jó volt, a felszolgálás úgyszintén, úgy gondolta, ideje rendezni a számlát.

Miután ez megtörtént, a kocsmáros fejével jobbra intett: – Bihari úr beszélni akar magával.

Egy jól megtermett, kalapot és keki színű együttest viselő férfi itta a kávéját pár karnyújtásnyival odébb.

– Nem ismerem az urat.

– Majd megismeri. Menjen csak oda hozzá.

Balog körülnézett, hallotta-e még valaki, mit mondott a kocsmáros.

– Miért nem jön ő ide?

– Nem szokott. Én mindenesetre szóltam.

Balog elbizonytalanodott. Mi ez? De mivel az egybegyűltek nem készültek távozni, nem kellett kezét szorítania senkivel, és minden bizonnyal a kocsmáros is komolyan gondolta azt, amit mondott – odalépett hát a férfihoz, és megszólította:

– Jó napot. Balog Márton vagyok.

A férfi összehajtogatta az újságot, és feléje fordult.

– Bihari. Mindenekelőtt fogadja részvéteimet.

– Köszönöm.

– Az elhunytáról lenne szó. Az apjáról. Tudja, hogy tartozott nekem? Méghozzá nem is kevéssel.

– Mennyivel?

– Egymilliónál is többel. Papírom van róla.

– Mutassa.

– Nem hiszem, hogy ez a legalkalmasabb pillanat. Jöjjön el hozzám holnap.

– Nem maradok holnapig. Ma vissza kell utaznom.
– Jobban teszi, ha marad. Fontos dolgokat kell megbeszélnünk.
– Egy szabadnapot kaptam a munkahelyemen. Holnap már dolgoznom kell.

– Oldja meg. Magának ennél most semmi nem lehet fontosabb. Kalapjához emelte jobb mutatóujját, és kiment a teremből.

A hányinger kerülgette, ha arra gondolt, hogy az apja ágyában kell aludnia, hiszen több ágy nem volt a házban. Ha néha hazalátogatott, csak órákra jött, azt is hosszúnak találta, és éjszakára sohasem maradt. Az apja mindig megértőnek mutatkozott, talán azért, mert ő sem akart osztozni vele semmiben. A magánéletében meg pláne nem. Sohasem kérdezte meg tőle például, hogy a fiát miért nem hozza magával. Ha nem hozza, nem hozza, kész, el van intézve. Beszélgethetnek másról is.

Kivett egy szobát a szomszédos falu panziójában. Az az ember, Bihari, valószínűleg igazat mondott. Hazudni semmi oka nem lehetett, hisz nem tudott róla semmit. Az apja tényleg tartozhatott neki, hiszen tőle is mindig elfogadta a pénzt, bármennyit hagyott is nála. Nem volt követelődző, de ezerféle módon tudta jelezni, hogy pénzsűkében van. És mindig abban volt.

Lefekvés előtt felhívta gyerekkori barátját, hogy megérdeklődjön, ki is ez a Bihari. És hogy az apja valóban tartozhatott-e neki. Azt a választ kapta, hogy Biharié a fél falu, és hogy az apja tartozhatott neki, hisz a kuliya volt. Hogy mennyivel, fogalma sincs, de ne térjen ki előle, mert Bihari keze messze elér. Így, egészen pontosan: Bihari keze messze elér.

Mikor másnap reggel nyolc után becsengetett a templom mellé épített kúriába, egy szintén keki színű ruhát viselő fiatal férfi nyitott kaput. Intett, hogy kövesse, és gyorsan megindult előtte a térkővel kirakott úton.

Balog emlékezett gyermekkorából a kúriára, mállófélben lévő, vizes falai, üvegtelen ablakai, elferdült ereszcsonatnái és a kertet uraló bodzadzsungel cseppet sem ingerelték felfedező kedvüket, messze el is kerülték, mint valami boszorkánytanyát. El sem akarta hinni, hogy ez a pazarul felújított, vakító fehérre festett,

zöld zsalugáteres épület ugyanaz, ráadásul megtoldva melléképületekkel, kerti úszómedencével, fél tucat autót befogadó garázzsal. Hatalmas munka, örült nagy pénz – ezt csak egy valóban gazdag ember engedhette meg magának.

Bihari már elmenőben volt, de kiszállt a kocsijából, s a kerti pavilon alatt felállított hatalmas tölgyasztalon három darab kocás füzetlapot terített eléje.

– Itt vannak, tessék. Az elismervények. Átnézheti őket.

Átnézte. Valóban elismervények voltak, több mint egymillió forintról, az apja aláírásával. Olyan göcsörtös b és g betűket egyedül csak ő tudott körmölni.

– És most mi van? Azt akarja, hogy fizessem ki a tartozását?

– Úgy valahogy.

– De százezer forint megtakarításom sincs, nemhogy egymillió.

– Ledolgozhatja. Hallom, műszaki ember. Egy gépészem van csak, és jön az aratás. Kell valaki melléje.

Balog elnevette magát.

– Viccel, igaz?

– Dehogy. Nincs nekem arra időm. Ha jól végzi a dolgát, ősszel el is engedem. És széttephetjük ezeket a papírokat.

– Szóval tényleg viccel.

– Eszem ágában sincs. Hívja majd a titkáromat.

Azzal visszaszállt a terepjáróba, melyben, most látta csak közelről, ketten már ültek, majdnem ugyanolyanok, mint a harmadik, aki bevezette, és aki most akkurátusan összehajtogatta, majd egy borítékba csúsztatta az elismervényeket.

Balog kicsit restellte, hogy viccnek gondolta azt, ami halálosan komoly volt.

– Ezt nem gondoltam volna az apámról – mondta, de inkább csak azért, hogy mondjon valamit.

– Szar ügy, igaz? Ki gondolna ilyet az apjáról? De egyvalamit fogadjon meg: vegye komolyan Bihari úr szavait. Ha pénzről van szó, nem szokott viccelni. Persze máskor sem.

– Szegődjek el hozzá? Amíg le nem dolgozom az adósságot?

– Nem tehet mást.

– Mert ha mást teszek?

– Meglátja a következményeit. Tessék, itt a névjegyem. Hívjon. Minél előbb, annál jobb magának.

Ezt sugalmazta gyerekkori barátja is.

– Nézd, az apád házát eladni nem lesz egyszerű, öt fillért sem ér. Abból mostanában nem látsz pénzt. Ha neked nincs talonban egymilliód, akkor nincs más megoldás, mint elfogadni Bihari ajánlatát. Persze tudom, mire gondolsz, rabszolgamunka meg ilyesmi, de akire egyszer Bihari időt és szót vesztegetett, azt nem hagyja futni.

– De nekem állásom van, beosztásom, nem hagyhatom csak úgy ott.

– Szerezz pénzt, akkor nem kell otthagynod.

Ezek szerint, ha nem fizet, vagy nem dolgozza le a tartozást, akár ki is nyírhatják. Jobb esetben kriplit csinálhatnak belőle örök életére. De hát ez képtelenség! Ő fizessen az apja ostobaságáért? És így?

Másnap reggel felhívta Bihari titkárát, és közölte vele, hogy esze ágában sincs ledolgozni az apja tartozását, majd szép lassan, részletekben kiegyenlíti. Azon az éjszakán porig égett az apja háza, csak a vályogfalak maradtak, meg a kémény, ami pedig már akkor is düledezőfélben volt, mikor még állt a ház.

– Látod, én megmondtam. Ezek nem szaroznak. Kicsinálnak egykettőre. Tedd, amit mondanak, ha jót akarsz – figyelmeztette újból a gyerekkori barát.

– De... ezt nem hiszem el! És ha feljelentem őket?

– Én nem tenném. Nem hiszem, hogy jól jönnél ki belőle. Ugye érted, mire gondolok?

Értette, de nem akarta. Már-már azon volt, hogy felhívja a cég jogi tanácsadóját, de nem volt benne biztos, hogy el tudná magyarázni a helyzetet. Hiszen az egész korántsem volt egyszerű: Bihari követelése jogosnak látszik, a csicskázásra kényszerítés viszont nem – minden bizonnyal nagyon sok erkölcsi, személyiségi jogi kérdést vetne fel, de persze ki törődik manapság az ilyes-

mivel... Meg aztán attól is félt, hogy kinevetik. Hogy azt terjesztik majd róla, hogy valami vidéki nagyúr befogta, mint alkalmi munkaerőt.

Fia miatt nem aggódott. Tizenkilenc éves, egyetemista, éli a saját életét, ráadásul ott marad neki a lakás, ellesz. Túl sokat már úgysem beszélgettek egymással, legalább marad témájuk a hétvégére, amikor hazalátogat.

Felhívta a titkárt, és azt mondta, két napot kér, hogy elintézzon mindent. Jó, mondta az, de egy perccel se többet. A munkahe-lyén, családi problémákra hivatkozva, kivett tíz nap szabadságot, fiának azt mondta, hogy kiküldetésbe megy, és a harmadik nap reggelén becsengetett a kúria kapuján.

– Nem tudom, mekkora hasznomat veszi, de próbáljuk meg. Mi lesz a dolgom?

Kapott egy dzsipet, azzal hajtott ki reggelenként a gépállomásra, ahol Zsákkal, egy hivatásos gépésszel átnézték a berendezéseket, vagy elzötyögtek a több száz holdas birtok valamelyik szegletébe, ha egy lerobbant masinát kellett megjavítani. Gépszemléző volt a szakmája, de labdába sem rúgott Zsák mellett. Úgy nézett ki, csak azért kellett melléje, hogy a számszámokat a kezébe adja.

– Majd belejössz – biztatta Zsák. Összeszorított szája sarkából időnként levegőt fúj ki, mint egy kétütemű motor kipufogója.

– Gondolod? Mire belejönnék, letelik az időm.

– Szerintem itt maradsz. Megtetszik, és itt maradsz.

– Mi tetszik meg?

– Mit tudom én. A munka, a hely, az emberek. Végül is innen származol.

Amikor a gépállomáson akadt dolga vagy éppen Zsákkal járta a határt, elfeledkezett arról, miért is van itt. A munkát, amit végzett, sokkal hasznosabbnak találta, mint az irodai lödörgést a cégnél. Ha megjavítottak egy gépet, ami miatt leállt volna egy teljes munkafolyamat, szinte megkönnyebbülést érzett. A termést be kellett takarítani, s ehhez szükség volt mindenre, mindenkire.

Többek közt őrá is. Még Bihari s a terepjáróban ülő nehézfiúk látványa sem tudták feledtetni vele ezt az érzést, bár valamiért megrettent, valahányszor feltűntek a színen.

– Minek hordja magával azt a két majmot? – kérdezte Zsáktól, amikor már úgy gondolta, lehet a legközelebbi kollégájához ennyire bizalmas.

– Egyik sofőr, a másik intéző. De valójában testőrök.

– Mitől fél a Gazda? – Hallotta, hogy a háta mögött így hívják Biharit.

– Nem fél az semmitől. Szerintem csak azt hiszi, hogy így normális. Mint régen a szolgabíró a hajdúival. Van valami... ősmagyarkodó beütése. Néha hintón is körbejárja a földeket.

Tíz nap múlán meglepődve tapasztalta, hogy nem hívják a munkahelyéről. Gondolta, talán neki kéne szólania, de nem tudta, mit mondhatna. Ha ők hívják, akkor sem – de nem hívták. Ez kissé összezavarta – elfeledkeztek volna róla? Végül telefonált a tulajdonosnak, és nagy vonalakban elmondta, mi történt. Titokban abban reménykedett, talán felajánl valami óvadékot, ő meg majd ledolgozza neki. De erről szó sem esett. Jelentkezzen, ha ennek a históriának vége, aztán majd meglátja, mit tehet, mondta a tulaj. Azzal kinyomta a készüléket.

Egy hónap sem telt el, s barátnője is akadt, az egyik belső ember özvegye, akinek a férjét egy vadászat alkalmával lőtték agyon, tévedésből. Történetesen éppen Bihari. Nem is a faluban, hanem a közeli kisvárosban futottak össze, ahova Balog vásárolni ment. Vera vékony, inas, de mellben erős nő volt, arcán nyoma sem volt a negyven felé közeledő nők riadt mélabújának. Igazgatóhelyettes volt a helyi iskolában, s mellette még igen sok mindent csinált. Lerobbant a kocsija, s megkérte a csomagjaival éppen felbukkanó Balogot, nézné meg, mi lehet a baja – így kezdődött.

Nem kellett sok időnek elteltie, hogy rájöjjön: a Bihari családhoz a falu szinte minden lakosának köze van, nagyjából alkalmazottként, kisebbrészt beszállítóként vagy máshogy. Még Vera is dolgozott nekik, a vállalkozás weboldalát gondozta.

– Az ember azt hinné, hogy azok után, ami történt, nemhogy munkát nem vállalsz náluk, de messzire el is kerülöd őket. Legálábbis Biharit – mondta egyszer nagy óvatosan az asszonynak.

– Már miért kerülném el? Megfizetnek. Nagyon jól megfizetnek.

– Igen, de hát...

– Mit „de hát”? Mert Bihari véletlenül meglőtte a férjemet? Ő szaladt a puszka elé, tanúk vannak rá.

– Jó, de akkor is.

Az asszony oda volt Bihariért, ezt nem volt nehéz észrevennie. Vajon mi lehet a háttérben? Biharinak felesége, látszólag rendezett családi élete volt, napi tizenhat órát dolgozott, kizárt dolog, hogy szeretőt tartson. Vagy mégis? És éppen Verát? Akiért arra is képes volt, hogy lepuffantsa a férjét? Aztán meg kidobja, mint egy rongyot?

Óvatos kísérletet tett Zsáknál.

– Azt hiszem, igazad lesz. Tényleg jól érzem itt magam. Mint egy... mint egy nagy család, olyan.

– Ugye, megmondtam.

– Csak azt nem értem... mégis mitől. Úgy értem... miért robotol mindenki olyan nagy odaadással a Bihari családnak.

– Hát mert megfizetik. Naprakészen, pontosan.

– Máshol is megfizetik az embert. Engem is megfizettek.

– Meg aztán nem mindegy, tudod, hogyan szólnak hozzád. Hogyan bánnak veled. Az nagyon nem mindegy. Az apád, például... de hagyjuk.

– Mi van az apámmal?

– Ő más volt.

– Más volt? Hogyan volt más?

– Nem állt be a sorba. Afféle... lázadó típus volt. De hát beszélték róla, hogy a Kádár-rendszerben meg a kommunistákat csesztette. Soha semmi nem volt jó neki.

– Én úgy hallottam, inkább a Gazda kulija volt.

– Kulija, kulija. Persze, neki dolgozott, a kocsmában meg hőbörgött ellene. Pedig a Gazda mindig kisegítette, valahányszor megszorult. És jó párszor megszorult, ezt, gondolom, te is tudod.

– Hát persze, ezt nyögöm most.

– Nahát. De azért ne ítéld el az öreget. Szerintem ő mindig úgy érezte, a komcsi időben is meg most is, hogy mindig csak elvesznek tőle. Illetve inkább úgy, hogy neki sosem jut annyi, mint másnak. Ezért hóbörgött állandóan.

– A Gazda ellen is?

– Hát persze. Mint afféle házi mindenek, látott ezt-azt, és sok minden nem tetszett neki. Nekem sem tetszik, de nincs jobb. És soha nem is lesz. Aki peches, ilyenek születik. Alattvalónak. De azért hidd el, akkor sem mindegy, ki az az úr, akit szolgálatsz. Nagyon nem. Csak az apád nem bírt belenyugodni abba, hogy valakit mindenképpen szolgálni kell. Nem bírta felfogni, hogy miért Bihari a Bihari, és miért nem ő.

– Más is lehetett volna Bihari?

– Gondolom, igen. De ő kapcsolt először, amikor kapcsolni kellett.

– Még egy dolog, kissé személyesebb jellegű. Tudsz te arról, mi volt Vera és a Gazda között?

– Ki ne tudna.

– És?

– És mi? Most már vége. Most már a te barátnőd.

– Megunta a Gazda? És kidobta?

– Úgy valahogy. De gondoltam, ezt te is tudod.

– Igen, persze. – Nem tudta, csak sejtette. Soha nem kérdezte az asszonytól, mert úgy gondolta, felesleges magyarázkodásra kényszerítené.

– A férje... az baleset volt?

– Azt mondják.

– Szerinted?

– Nem voltam ott, nem tudhatom.

– Értem.

Vera még kevésbé volt közlékeny.

– Az apád, isten nyugosztalja, nagy szarkeverő volt. Belekötött mindenbe, mindenkibe. Még a kenyéradó gazdájába is.

– Akkor hogy maradhatott a Gazda mellett? Miért nem küldte ki dolgozni a földekre?

– Nem tudom. Állítólag gyerekkori jó barátok voltak, Bihari úr elnézett neki mindent.

– Nem azért, mert túl sokat tudott?

– Ugyan, mit tudott volna? Nincsenek itt titkok. Hacsak az nem, hogyan kell megfogni a munka nehezebbik végét. Mert, már ne haragudj, azt tényleg megtanulhatta volna. A szája mindig járt, a keze már nem annyira.

Apját a rák vitte el, gyomor vagy tüdő, vagy mindkettő együtt, nem igazán járt utána. Sokat dohányzott, sokat ivott, erre kellett neki a pénz, erre nem volt elég a fizetése és az a pár darab ezres, amit időnként tőle kapott. Krimibe illő feltételezés lenne azt gondolni, hogy Bihari azért tömte pénzzel, hogy így szabaduljon meg tőle. Ennél sokkal rafináltabb volt az öreg, ezt kiszagolta volna. De abban talán lehetett valami, hogy a Gazda befogja a pénzzel a száját.

Elrestellte magát, mikor idáig jutott az okoskodásban. Nyilván semmi sem így történt, csak a fantáziája lódult meg. A Bihari-vagyon eredetét nem kérdőjelezte meg senki a faluban, senkitől nem hallott erre utaló megjegyzéseket. Egyedül csak az apja ugrált volna? Ráadásul gyerekkori cimborája ellen? Hogy pénzt csikarjon ki tőle, amiről tudta, hogy úgysem tudja visszafizetni?

Annyit sikerült kihúznia Zsákból, hogy úgy nagyjából öt-hat éve kezdődött a Bihari család felemelkedése, amikor – szerencsével vagy összeköttetések révén, nem tudni – hatalmas földbirtokra tettek szert, és megszerezték hozzá az éppen csődbe ment szövetkezet teljes gépparkját. Bihari agronómus volt a szövetkezetben, beszélik, nem volt nehéz fillérekért hozzájutnia. Megtartott pár embert, felvett újakat, s a termelés ott folytatódott, ahol abbamaradt, csak éppen magasabb szinten. A pénz pedig egyedül Bihari zsebébe vándorolt.

Balogot önkéntelenül is elkezdtek érdekelni a részletek – nagyon más volt minden, mint gyerekkorában. Vera azonban már a második kérdésnél leállította.

– Mit szimatolsz te itt? Megőrültél? Ha a Gazda megtudja, péppé veret.

- Ezek olyan adatok, amiket a cégek nem szoktak titkolni.
- Cégek? Ez itt nem cég. Ez egy... család. Bihari úr családja.
- Attól még kérdezhetek, nem? Akkor nagy titkok ezek?
- Akkorák. Senki kívülállónak semmi köze hozzájuk.
- Nem vagyok kívülálló.
- Dehogynem. Még az apádnál is kívülállóbb vagy.

Ez a megjegyzés nem sokat lendített a testileg működő, de lelkileg a nullánál alig valamivel feljebb lévő kapcsolatukon. Balog előtt világossá vált, hogy ha egyszer Verával komolyabb szándékai lesznek, tisztázni kell vele egyet s mást. Hogy például ő sosem lesz a Gazda csicskása, nem fog hajbókolni előtte, ahogy Vera és a többiek. Ő más világból jött, neki ezek a félfeudális dolgok teljességgel idegenek. Most azt teszi, amit kell, mert nem tehet mást, de aztán...

Ezen az aztánon később kicsit elgondolkodott.

Zsáknál sem járt nagyobb szerencsével. – Miért fontos ez neked? Jobb lett volna, ha a szövetkezet úgy kerül padlóra, hogy semmi sem marad belőle? Mihez kezdett volna a fél falu a Gazda nélkül? Ötven kilométerre van legközelebb munka.

– Félreérintsz, egyáltalán nem erről van szó. Én csak az iránt érdeklődtem, hogy...

– Ne érdeklődj semmi iránt, akkor nem lesz baj. Csak nem olyan nyüzgeteg vagy te is, mint az apád?

Szeptember végén, mikor a betakarítási munkáknak vége lett, már csak a kukorica és a napraforgó állt lábon, a Gazda hívatta.

– Szabad ember vagy – mondta a tölgyasztal mellett, és sorban összetépte az adósleveleket. – Letelt az idő.

Balog egyáltalán nem látszott boldognak. Legalább öt kilót fogyott a három hónap alatt, és a bal vállát valamiért furcsán előretartotta. Gyér hajzattal borított feje tetején még sosem barnult le ennyire a bőr, és a bajuszában, amit időközben növesztett, őszes szálak csillantak meg.

– Köszönöm – mondta, s az összetépett papírfecnikkel a markában kioldalgott a keki színű együttest viselő férfiak gyűrűjéből.

Zsille Gábor

Az idők...

(Arany négysorosára)

*Az időkben semmi nagyság,
Az ember mind csak pénzes zsák;
Szólni hozzá hasztalan:
Szive nincs, csak szijja van.*

*Az időkben csupa hívság,
Az ember mind csak krumpliszsák;
Szólni hozzá hasztalan:
Haja helyén raszta van.*

*Az időkben csupa romlás,
Az ember lábujja gombás;
S nem segít a biztos úr:
Káromkodik piszkosul.*

*Az idők erkölce bűzlik,
Az emberen nincs már szűz lik;
Ledér klubokban tesped:
Mindene csupa testnedv.*

*Az időkben csupa horror,
A lelkiismeret horkol;
S ébresztgetni nem lehet:
Mert gorombán emleget.*

*Az időkben lappang jó is,
Az ember még nem oly kódis;
Fennmaradni érdemes:
Működik a DNS.*

1877–2017

Viola Szandra

az origó körül

*a tenger tarajos hulláma.
vízfürtök az origó körül.*

*mintha tekintetünkkel terelnénk
tucatnyi hullámgenerációt.
sziklának csapódnak,
majd szelíden simulnak a mólóhoz,
a hullámtörésben emberi sors
tükröződik vissza.*

a tenger lebegés

*nyaralásfotóba véletlenül beleszaladó gyerekek,
puttók a fénykép idejében, amely sosem volt igaz,
csak elképzeltem, milyen lehetett volna veled ott.
pillanatnélküliség.
rögzített méz-émlékezet.
lehetett volna.*

*mire az ész megfejténé,
új szívciklus kezdődik.*

avignoni sárga

*ezen a szigeten
más az ingerületvezetés sebessége,
avignoni sárga és dobbanás-vörös a reggel,
a napszakok szakralitása megemel.*

*a majomkenyérfa és a magasabb cédrusok
állandósága már-már parancsoló,
ugyanolyanok veled, nélküled, nélkülem,
ami változik, csak a bennem,
a belső beszéd lexikalitása,
de legvégül az is formátlan marad.*

naplementeszobor

*szobor ez a fa és szobor ez a naplemente,
átszobrozódnak egy másik napban álló
fába és naplementébe.
nincs átmenet,
csak állandó állapotok,
akár a fényképen a rohanás mozdulatlansága.*

*nyári feneketlen a hőség,
kétszárnyú szemvillanás,
épp elkapni a fecskék cikázását,
nincs történés, mindent én gondolok,
kinyitom a szemem,
a jövő ősképe tekintetemben.*

egy hely

*emlék van ebben a partszakaszban,
a sziklákban, a homokban,
a kövek, mint a meleget, még
egy darabig tartják az emlékeket
aztán, kisugározzák magukból
a kivételes történések retorikáját,
a hullámok sem sodorják el.*

Döme Barbara

Jobb lesz neked így

Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy... segíts, hogy abbahagyja! Segíts, mielőtt ártanék neki! Segíts, mielőtt ártanék magamnak! Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy... intézd el, kérlek! Intézd el, mielőtt megfojt az óriás csecsemő, aki az imént lépett elő a falból.

Istenem, lebénuultam és megnémultam! Mindjárt leáll a szívem! Hallom, hogy egy órája üvölt, de felkelni sem tudok, szólni sem bírok. Először csak nyöszörgött – füleltem, követtem barátaim utasítását: ne vegyem fel, ha hisztizik, mert ha babusgatom, végem. Miután félórányi bögés után sem mentem oda hozzá, teli torokból üvölni kezdett. Azóta próbálok felállni, mióta furcsán kapkodja a levegőt. Nem megy.

Luca pontosan harminc napja született. A terhességem alatt folyton rosszul voltam. Hánytam, szédültem, aztán cukorbeteg lettem, bedagadt a lábam, hullott a hajam. Amikor nem látták, bőgtem. Gyakran voltam egyedül. *A te választásod, ha nem üldözöd el Bencét, minden más lenne*, mondta anyám, amikor óriási hassal magam próbáltam összerakni a kiságyat. Ordítottam, tűnjön el, aztán leültem a szoba közepén a kiságy darabjai közé, és bögés közben ezernyi részre szaggattam egy csomag papírzsebkendőt. Anyám legközelebb akkor hívott fel, amikor nem tudta bekapcsolni a táblagépet, amit tőlem kapott karácsonyra. Azzal kezdte, jobb, ha bocsánatot kérek tőle, mert különben bizony isten megteszi, hogy nem jön be a kórházba, amikor szülök. *Jó, válaszoltam, ne gyere, ha nem akarod látni az unokádat.* Erre azt válaszolta, Lucát látni szeretné, de azt nem tűri, hogy én, akit felnevelt, sértegessem. Furcsa melegség öntött el. Lenéztem, a padlón hatalmas tócsa állt. Köszönés nélkül letettem a telefont. Anyámnak pár nap múlva küldtem egy fotót Luca első grimaszáról. Felhívott, sírt, hogy miért nem szóltam azonnal. *Önző vagy,*

vágta a fejemhez. Aztán közölte: az unokájára nem haragszik. A gyerek nem tehet róla, hogy ilyen anyja van. Nem volt erőm vitatkozni. Minden testrészem fájt, a fejem zúgott a gyereksírástól.

Aznap éjszaka látomásom volt. Azt hittem, álmodom, de miután pisilés után visszatérve még mindig azt láttam, hogy nagyapám ravatala áll a kórházi ágyammal szemben, elbizonytalanodtam. Összekuporodtam a takaró alatt, remegtem. Amikor kidugtam a fejem a paplan alól, láttam, ahogy a papa felül a kórházban, és rám néz. Tudtam, hogy nagyapám az, de nem az ő arca volt, hanem a lányomé. Két ápolónő futott be a sikoltozásra. Azt mondták, természetes, hogy az ember ilyenkor mindenfélét álmodik, hiszen a szülés kimerítő. Ráadásul sovány vagyok, és vérszegény. Nagyon legyengültem. *Pihenjen, elvisszük a babát, hogy kialhassa magát*, mosolygott az egyik nővér. Ahogy kék köpenyében távolodott, olyan volt, mintha egy angyal a felhők közé tolná Lucát.

Istenem, már megint üvölt, egyre hangosabban. Egyik kezemmel megkapaszkodok az ágy szélében, koncentrálok. Csak sikerüljön felülni, onnan már menni fog a felállás. Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy... Pár pillanat múlva a falnak támaszkodva állok. Mindjárt elesek, mert a fal, ami támasztékul szolgál, megmozdult. A padló hullámszik alattam. Próbálom megmozdítani a fejemet, az előbbi óriáscsecsemőt keresem, aki a falból lépett ki. Nem látom. Megnyugszom. Letérdepelek, arra gondolok, négykézláb talán eljutok Luca szobájáig. A parkettát bámulva megteszek néhány lépést. Megállok, behunyom a szemem. Akár egy sziréna, úgy üvölt a lányom. Időnként egészen megváltozik a hangszíne, mintha egy kisfiú zokogna. Nem akarom hallani, fogja már be a száját! Mi baja lehet? Egy órája evett, tisztába raktam, énekeltem neki. Szerintem kínozni akar. Kinyitom a szemem, fellemelem a fejem. Az ördög áll előttem. Patája van, szarva, ahogy a könyvekben. Röhög. Azt kérdezi, viheti-e a gyereket, hogy végre kialudhassam magam. Minden olyan lesz, mint régen, mondja. *Ne beszélj, csak bólints!*, biztat.

Luca egyre hangosabban sír. Azt hittem, az előbbinél már nem tud jobban bögni. Megint szaporán kapkodja a levegőt! Tényleg oda kellene adnom az ördögnek! Istenem, de mi van, ha nem is a bosszantásomra csinálja, hanem fél? Vagy beteg? A patás közben sürget, mondjam már, hogy viheti-e Lucát. Szétreped a koponyám, annyira fáj a fejem. Hirtelen kitisztul az agyam. *Nem adom, ő az én gyermekem*, üvöltöm. Nem tudom szabályozni a szavakat, sem a gondolataimat. Hirtelen felállok, nyoma sincs szédülésnek, fáradtságnak.

Bemegyek Luca szobájába, kikapom a kiságyból. Remeg, hófehér, a kék erek minden négyzetcentiméteren látszanak a vékony bőre alatt. Jéghideg, bebugyolálom egy pokrócba. Ringatom, már alig sír. Átviszem a hálószobába, magam mellé teszem az ágyba. Közben az ördög eltűnt. Megtámasztom a hátamat, Lucát a mellemre teszem, hátha attól teljesen megnyugszik. Először rángatja a fejét, majd mohón szopni kezd. Fáj, amit csinál. Szorongás tör rám. Újfent látom az óriás csecsemőt kimászni a falból. Az ágyam melletti éjjeliszekrényen tabletták hevernek. Nyugtatók. Nem szabadna, de egy szem nem árthat. Víz nélkül nyelem le. Luca még mindig a mellemet gyötri. Nézem, arra gondolok, nem tudom megszokni, hogy van egy gyerekem. Semmit nem érzek iránta, most is csak azért szoptatom, hogy ne bögjön. Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy... csinálj, kérlek, valamit! Tudom, hogy rossz anya vagyok, mégsem szégyellem magam. Arra gondolok, nyugalmat akarok, csendet és alvást, hogy ne lássam se a falból kimászó babát, se az ördögöt. Pár perc múlva Luca elalszik. Mellem kicsúszik rózsaszín szájából. Már a bőre is rózsás. Leveszem róla a pokrócot, leteszem magam mellé. Végre nyugalom van. Mégis jól csinálom ezt az anyaságot, gondolom, és becsukom a szemem.

Üvöltésre ébredek. Néhány percet aludhattam. Luca feje és ajka lila. Próbálom a szájába tenni a cumit, kiköpi. *Hagyd már abba*, ordítom! Felemelem, teljes erőmből megrázom. Még jobban sír. *Nem érdekelysz*, mondom, *majd rendre tanítalak!* Beviszem a szobájába, beteszem a kiságyba. Becsukom a szobaajtót.

Így is hallani a fuldokló zokogást. A hálószoa ajtaját bezárom, beveszek még egy szem nyugtatót. Ahhoz is alig van erőm, hogy magamra húzzam a takarót. Félálomban látom nagyapámat, az ágyam szélére ül. Simogat.

Dörömbölnek az ajtón, a csengőt vadul nyomják. Kábán ébredek. Kitántorgok az előszobába. Hallom Luca hangját, ahogy zokog. Kinyitom a bejárati ajtót. A szomszédasszony áll előttem, az arca vörös. *Mi a nyavalyát csinál maga azzal a gyerekkel, hogy már órák óta üvölt?*, kérdezi. *És egyáltalán, hogy néz ki? Kócos, büdös. Iszik? Vagy be van löve?* Értem, amit mond, de képtelen vagyok reagálni. *Csináljon valamit*, folytatja, *különben magára küldöm a gyámügyet, és elviszik a gyereket. Maga rossz anya!*, ordít, sarkon fordul. Becsukom mögöttem az ajtót. Bámulom magam az előszobatükörben. Az arcom fehér, beesett, a szemem karikás, hajam megfakult, kócos. Napok óta az a pizsama van rajtam, amit Luca lehányt. Semmi másra nem vágyom, csak még egy altatóra. Leülök, hátamat a hideg falnak támasztom. Luca sírása egyre közelebről hallatszik. Félek, mindjárt a nyakam köré fonódik a hangja, és megfojt. Igaza volt anyámnak, nem való nekem gyerek, vagy ha legalább nem üldözöm el Bencét...

Az ördög megint itt áll velem szemben. Megfogja a karomat, felhúzza a földről, berángat a gyerekszobába. *Vedd fel!*, parancsolja, és Lucára mutat. Megteszem, aztán követem a további utasításait, kiviszem a lányomat az utcára, és leteszem az úttest közepére. Csendes utcában lakunk, ritkán járnak erre autók, most sem jön jármű. Luca ordít, félek, mindjárt kijönnek a szomszédok. Istennem, csak nehogy meglássák, hogy kivettem a gyerekeket az utcára. Az ördög azt mondja, menjek be a házba, hagyjam sorsára a lányomat. *Jobb lesz neked így, röhög, végre alhatsz.* Mosolygok, és arra gondolok, milyen igaza van, végre élhetem újra a régi hétköznapokat.

Minden ajtót gondosan becsukok magam mögött. Forró vízzel letusolok, hagyom, hogy a bőröm egészen kivörösödjön. Megtörülközőm, iszom egy kávét. Ismét fájdalmat érzek a halántékomon. Két kezem közé fogom a fejemet, szorítom. A távolból

erős autózúgást hallok. Egy nagyobb jármű lehet, a házunk felé tart. Istenem, Luca ott fekszik az útesten! Mit tettem? Rohanok a kerten át, a kertkapuban hasra esek. Felemelem a fejem, látom, ahogy egy kamion közeledik a síró kislányom felé. Nem tudok felállni, hogy megmentsem. Behunyom a szemem: *Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy...* motyogom.

Ajtócsapódásra ébredek. *Hála istennek, hát magához tért, mondja egy fehérköpenyes nő. Hol vagyok, kérdezem, és mi van Lucával? Kórházban van, balesete volt, de semmi komolyabb baja nem esett,* mosolyog a nő, és megsimogatja a kezemet. *Minden rendben lesz, Luca hamarosan megszületik, ráadásul nem egyedül.* Nem értem, miről beszél. Hiszen Luca már megszületett, kitettem az útestre, mert rossz anya vagyok. Ösztönösen a hasamat tapogatom. Óriási, nincs kétség. *Az orvos a folytatja a fehér köpenyes, és az ágyam szélére ül. Majdnem elgázolta egy autó, de szerencsére idejében félreugrott. Beütötte a fejét, elájult. Pár órája hozta be a mentő. Csináltunk ultrahangot. Az édesanyja meglepődött, amikor megmondtuk, hogy az ikrek jól vannak. Azt állította, csak egy kislányt vártak. Hát, egy kisfiú is érkezik, mégpedig hamarosan. Már előkészítettük a műtőt a császármetszéshez. Nem akarunk kockáztatni. Nem értem, eddig hogy nem vették észre a másik babát. Az orvos mosolyog.*

Bámulom a fehér falat. Anyám lép a kórterembe, azt mondja, Bence elkéredzkedett a főnökétől, taxival jön, nehogy lemaradjon a szülésről.

Lőrincz P. Gabriella

Párnák és tömegsírok

*Megszerethetnénk egymást
És szeretném ha a cseléd
Irigykedve cserélné ki a lepedőnket
Ha kisercentne a vér a hátadon
Ha nem engednél szabadulni az ölelésből
Persze nem szeretjük egymást
Csak mosolygok és valami
Fontos kis hülyeséget súgok
Hogy jól ne vessünk
És ne gondoljunk semmire
Nem kell az ágyon lepedőt cserélni
Az álmok tisztátalansága nem hagy nyomot
Nem karcolja föl a hátadon a bőrt
Jeltelenek maradunk
Mint a tömegsírok*

Alba

*Hajnal
Nem harangszó
De a mobilos ébresztőóra
Szétszakít
Még vagy kétszer öt percet ráhúzunk
Maradhatnánk reggelig
Ha már késünk
Úgyis mindegy indulni ma is nehéz
Bújjunk egymáshoz
Aztán
Téged az asszony engem a munka vár*

Kalász István

Halálkanyar

Apám állása miatt költöztünk oda. Az iskolához a folyópart fölé vezetett az út, majd át kellett menni az országúton, és tovább a dombok között. Igen, a dombokon túl épült a város, az új lakóházak között malterszag terjengett, a központban volt rendőrségi épület, vegyes bolt, lett fodrászat, étterem, épült víztorony, park, iskola. A húgom meg én a telepről jártunk a városi iskolába, félóra volt az út, csoszogtunk egymás mögött. Síkos és puha volt az ösvény, a folyón uszályok jöttek, koszos, rozsdás vasdarabok, mi fent egyensúlyoztunk, billegtünk, lent a sziklák, a víz – aztán kiszélesedett, balra kanyarodott az út, az emelkedőhöz vezetett, végül elértünk a betonúthoz. És ekkor jött a veszély: az úton egy kanyarban kellett átvágnunk – reggel viszont folyamatosan jöttek-mentek a teherautók. A szürke dömperek, öreg, böszme gépek földet, követ, csöveket vittek – épült a bánya, a dombok mögött a város, épült a Vasmű. AZ ÚJ VILÁG, üvöltött az igazgató az iskolai ünnepségen, nektek készül a jövő. A húgom meg én a szürkületben álltunk-vártunk az út szélén, a kanyarból jöttek a teherautók, dudáltak, nem lassítottak... De át kellett mennünk. Az iskolába. Anyám mondta, miközben egyre rázott: *Át kell menni. Te vagy a nagyobb. Te döntöd el. Érted? Te vagy a vezér. Azt mondta: te vagy az idősebb, a tapasztaltabb. Át kell mennetek az úton. Neked kell figyelned, és azt mondanod, hogy most... Futás.*

Anyám vékony, zöld szemű, fekete hajú nő volt. Fürge, okos, pedáns, gyors, mégsem kellett apámnak. Apám inkább egy kövér, szőke nőt választott bent, a városban. Egy vasárnap költözött át hozzá, a nő a központban lakott, új házban, szemben az orvosi rendelővel, a ház előtt lámpák égtek.

Gyorsak a teherautók? Nézz rám: akkor is át kell mennetek, sziszegte anyám. Menni kell az iskolába, hogy legyen belőled va-

lami. A húgod úgy álljon, hogy takard. Neked kell védened őt a testeddel. És mutatta anyám a konyhában, a komód előtt, ha onnan jön a teherautó, te itt állsz, itt vár a húgod mögötted. Érted? Te vagy a felelős, fogod a kezét. Te véded az életét. Érted? És amikor azt mondtam, Anya, ő semmit sem tesz, anyám ütött, hatalmas pofont kaptam, megtántorodtam. Te vagy, kiabálta anyám, te vagy most a férfi!

Éjjel arra gondoltam, én vagyok a felelős, de az én karomat törí el a teherautó, az én vérem feketéllik a dömper abroncsán, a húgom visszaugrik majd az útról. Ő mögöttem áll, ő megússza. Engem meg majd eltemetnek, jön a tanárnő, jönnek a telepről, ott áll anyám is, egyetlen fekete ruhájában, ami elől foltos, ott áll a szőke nő a városból, apám nője (*Az a nyafogó irodista piccsa... anyám így beszélt róla, az a piccsa, aki kisleányokat csinált apád-ból az üzemben*), igen, ott állnak apámmal. Én halott vagyok, elgázoltak. És a húgom az én ágyamban alszik, az én polcomra teszi a babáit, anyám csak neki keni a mézes kenyeret. A szőke nő meg mosolyog a koporsóm felett, igen, apámnak kevesebbet kell fizetnie, a húgom pedig titokban kinyújtja a nyelvét, ahogy a hátam mögött szokta. És azt sziszegi majd, hogy *te vagy a hibás*.

Mert a húgom szerint anyám és én voltunk a hibásak, hogy apánk azt kiabálta anyánknak azon a vasárnapon, hogy vele nem lehet élni, így nem lehet élni, ő nem akar itt maradni. Ebben az örökös szegénységben. Aztán kiment a házból. És nem jött vissza. Ezt mondta egyre a húgom. Akinek kék szeme volt, mint az apámnak. Hogy *Anyu és te tehetsz róla, hogy apa nem jön vissza, ide*.

Engem senki sem szeret, mondtam másnap hangosan, *ha nekem kell elsőnek meghalni az úton*, és anyám megint lekevert egy pofont. De aztán anyám kijött velünk az útig, álltunk a beton szélén, anyám elől, én az ő testének védelmében, mögöttünk a húgom, a teherautók jöttek, egyre jöttek, az anyám káromkodott, *a fenébe, hány kocsi jut erre a nyomorúságos útra, mi van itt*. Véget érhetne már az építkezés. Aztán intett, *na, most, gyerünk*, és szaladtunk. Anyám, én, a húgom. Odaát anyám megölelte a

húgomat, rajtam lökött egyet, nevetett, *menjetelek!*, mondta, *este nem leszek otthon, dolgozom, a kulcs a szomszédban, a vacsora az asztalon, menjetek.*

Kicsit könnyebb lett a szívem. Arra gondoltam, hogy anyám elém állt, hogy fontos voltam neki, de a húgom senkiért sem felelt. Ő csak bámult a sor végén, ő jött, ő nem figyelt a motorzúgásra, ő nem döntött semmiről, ő nem volt jelen, és közben egyre arról beszélt, hogy a városban kellene élnie. Apánál. Ott kell laknia. *Igen, ott fogok lakni. Apánál*, mondta komolyan. *Én nem leszek mindig itt, nem leszek ebben a koszban*, folytatta, *hamarosan költözöm. Be Apához. Margit nénihez. A városba. És akkor te úgy jössz, ahogyan akarsz az iskolába. Egyedül gyorsabb vagy.* Mondtam neki, hogy nem hiszem, hogy apánk őt befogadná. Margit néninek nincs gyereke, másét miért nevelje. *Te neki senki vagy. Maradsz velünk, itt rohadsz meg a telepen. A kutyák között. A sárban. A hidegben. Velem.* A húgom mosolygott, és azt mondta, majd meglátom, hogy apa nem hagyja annyiban. Ő vele fog élni. *Vele fogok élni, a városi lakásban külön szobám lesz, járunk moziba, cukrászdába.* De semmi sem lett, apám nem jött érte, a húgom szótlanul lépkedett mögöttem az úton.

Aztán meghalt Gerendás bácsi a telepről. Tél volt, hó, hideg, az öreg berúgott a városban, a buszállomás mellett volt egy kocsmá, Gerendás bácsi hazafelé menet részegen elesett, megfagyott... az öreget a betonút mellett találták meg, feküdt a földön, az első teherautó sofőrje vette észre, ő állt meg. És anyám ekkor azt mondta: *Nem baj, öreg volt. Nem figyelt, felelőtlen volt, van ilyen. Örege nem vészes a halál.* Kérdeztem anyámat, hogy örege miért nem baj a halál. Gerendás bácsi kedves volt, a rák elvitte a feleségét, Gerendás bácsi nekem ajándékozta az autósújságokat, amiket a fia hagyott itt. Erre kaptam egy pofont, anyám sírt, azt kiabálta, hogy *itt élünk ezen a rohadt telepen, ahol bolt sincs, az ablakok rosszak, dől be a hideg, minden penészes, ez a tetű élet. Itt még inni sem lehet, és azt ígérték, hogy lesz átkelő az úton, ígérték, hogy bevezetik a gázt, lesz fűtés, de nem lett, azt is ígérték, hogy lakást kapunk bent a VÁROSBAN, ez a telep meg van átkozva, mi senkik vagyunk...* A húgom erre azt

mondta, ő most el akar menni. Ő nem ide való. És sírt. És anyánk beszéljen Margit nénivel, hogy ő átmehessen a meleg lakásba. Anyám erre neki is adott egy pofont, a húgom üvöltött, el akar innen menni, őt itt verik... Vette a kabátját, kiszaladt a házból, futott a házak között az ösvény felé. *Ha most meghal, gondoltam, engem nem lehet hibáztatni. És különben is hazudik, életében először kapott pofont.* Anyám sírt, a földhöz vágta az egyik tányért. *Ha a húgom leesik az ösvényen, gondoltam, ha belezuhan a vízbe, őt perzig sem él. Kihűl, a jeges víz végez vele. Így tanultuk az iskolában. És akkor egyediül leszek a szobában, anyám csak nekem keni a mézes kenyeret.* Anyám bement a szobába, lefeküdt az ágyra, nyögött, elaludt, én néztem ki az ablakon, mi lesz, ha a húgom eljut az útig, és ott elüti egy teherautó. *Semmi tapasztalata.* Gondoltam.

A húgom nem jött vissza, sötét lett, anyám későn ébredt fel, *hol a húgod,* kérdezte kábán, mondtam, hogy vette a kabátját, kirohant, elment. Ment a meleg lakásba. A városba. Margit nénihez. Aztán utánamentünk, a húgom ült apámmal a konyhában, a húgom csokoládét evett, apám térdelt előtte, magyarázta, hogy majd nyáron elmennek kettesben nyaralni, fürödni fognak, a húgom kap kerékpárt, de most haza kell mennie. A telepre. *És nincs baj.* És a húgom ette a csokoládét, és a szemében már nem maradt semmi a dühből, és mintha kék sem lett volna.

Teltek a hónapok. Egy napon jött apám, táskával állt az ajtó előtt, *itt vagytok,* mondta, *visszajöttem, kitett Margit,* és anyám azt kiabálta, *menj innen, takarodj,* és apám ment, egy másik városba költözött, a Vasmű épült, a teherautók ritkábban jártak. Teltek az évek. És a húgom egyszer csak azt mondta, szerzett helyet, diákotthonban fog lakni, távol tőlünk, Apa közelében, és *nem akarok többé találkozni veletek,* majd elment. Aztán hajnalban kigyulladt Gerendás bácsi lakatlan háza, lángoló kutya szaladt ki az épületből, még soha nem látta azt az állatot senki, futott a folyó felé, anyám jajgatott, *ez rossz jel,* mondta, és másnap anyám lázas lett, hányt, remegett, jött a mentő, az orvos azt mondta: *rák,* anyám kórházba került, feküdt a folyosón, egyre hányt, két nap múlva meghalt.

A temetés után anyám húga jött, összecsomagolt, vitt magához, nagyvárosba kerültem, égtek a fények este az utcán, láttam játszóteret, hidakat, lett saját szekrényem, törülközőm, a kamrában aludtam, a mosógép mellett, a nagynéném azt mondta, mostantól rendesen kell viselkednem, ők a hasznos embereket szeretik, lesz jövőm, ha akarom. És vinnem kell az unokatestvéremet az iskolába. Mert mindenki autót vesz ebben a városban, erős lett a forgalom, nincs mindenütt járda, építkezés van, az út veszélyes: *Úgy menjetek az út szélén, hogy te mész belül, az autók felé. Te vagy a felelős*, mondta a nagynéném férje, és a nagynéném megsimogatta az arcomat. Nem szóltam semmit, csak néztem őket, álltak velem szemben, nagyok voltak, kövérek, unottak. Az unokaöcsém is kövér volt, egész nap a tévét nézte, velem nem beszélt. Így csak álltam, és azt gondoltam, *mindig én megyek a rossz oldalon. Örökké én vagyok a felelős, nekem kell elsőnek meghalnom*. Reggel fogtam az unokaöcsém kezét, *megyünk*, mondtam, indultunk, az autók, a robogók, a reggeli buszok jöttek, hozták ránk a szelet, a száraz port, a benzingőz, mi csak mentünk az egyre magasabb házak között, az unokaöcsém bent, én a fal mellett biztonságban, így akartam. Legalább egyszer. Ebben az életben. Aztán sportautó dübörgött, az unokaöcsém ugrott, *nézd*, mutatta, *nézd, egy Ferrari*, elengedte a kezemet, lépett, ment a vörös autó után, dudáltak, fékeztek, kiabáltak, én meg visszarántottam, pofon vágtam, magamhoz szorítottam, és hallgattam, hogyan sír az én kis unokaöcsém.

Pethő Lorand

Első és utolsó szerenád

*kisasszony engedne egy táncot
szívünkben a kóc a kóc a kóc
ha az élet minket már így összerázott
mint gyűrött lapot kártyacsálók*

*táncolhatnánk langyos esőben
ha úgy gondolja akár a holdon
nem taposnám piciny cipőjét
csak ne nevéssen e szegény bolondon*

*kisasszony én magát megszerettem
minden ablakban az ön arcát látom
ki tiltja hogy engem ne szeressen
homlokom nyoma minden jégvirágon*

kisasszony hát nem sajnál engem

(...)

*lassan minden helyére kerül
már a múlt sem fojtogat
kisasszony mondja miért bólogat
ha rozshaja szemére terül*

*mint bús tengeren tört vitorla
kisasszony mondja mi volna
ha szemében én a cápa
ölelgetném uszonyommal*

*kisasszony mondja félne tőlem
ha ölelgetném a csontöbölben
csókolva a puha testét
csókolnám én a cápa
majd elmerülnénk s ott
a mélyben
betakarnám korallágyba*

kisasszony hát félne tőlem

Zsombori Erzsébet Merre című festménye

Nagy Zopán regényrészlete

Latens, no. II. — XXVII. rész

(A „Regény” mögött. Szimultánok szinopszis-lapjai,
mint esetlegesség-rétegződés.)

Gyoma – Gyoma állomás, V. fejezet.

A hóbortos trafikos, a félbolondnak tűnő Bak Jani szintén érdekes jelenség volt. A fiatal lányokat, fiúkat igen sajátos módon próbálta zavarba hozni. Amikor beléptünk a buszmegállóban működő trafikjába, ő saját fogyatékoságait, komplexusait helyezte előtérbe, hebegett-habogott, félrebeszél, oda nem illő dolgokat idézett, intim kérdéseket tett fel, ráadásul erősen dadogva, ahelyett, hogy egyszerűen kiszolgált volna... Visszatérő műsor volt nála a következő, amit kínosan, nagyon hosszadalmas dadogással prezentált: Ba-ba-baba-ba, ba-ba, baa-ak, baak, bak vaa-gyok, de, dede-de, dedekecs, dekecs, dede keecs, de kecs-kéet nem ba, nem baa, nem-baszok! – Majd hirtelen tenyerét összecsapta, mintha elszégyellné magát, arca elkomolyodott, és megkérdezte: mit pa, papa-pa, mit pa, mit parancsolunk?

Váratlanul (váratlanul?) Juhász Jácinta jutott eszembe. 12 voltam, ő 13. Az első „szerelem” lehetett. Betegen feküdt otthon, egyedül volt, meglátogattam, ám előtte, a húgom segítségével lánynak öltöztem, virágmintás ruhácskát öltöttem, rúzs, szempillafestés, hajcsatok, minden remekül passzolt, így mentem át hozzá. Gondoltam, majd meglepődik, de ő úgy ugrott a nyakamba, mintha mindennap így néznék ki... Az ágyára ültetett, közelebb húzódott, hosszú ideig csak ücsörögtünk, majd ő kezdeményezett. Kisállatok módjára nyalogattuk egymás karját és arcát, egyik tenyeremet a pizsamanadrágjába tette, közben a rúzsomat dicsérte!

Félhosszú ruhámat fölhúzta, majd átmenet nélkül: megérintette a péniszemet. Két ujjal szorította, időnként egyet-egyet húzott, rántott rajta; batikolt, ujjatlan fölsőjét hanyag mozdulattal dobta le, ajkamat kicsi, mag-kemény bimbóihoz hívta. Kezdetben tétován, majd körkörösén, hevesebben nyalogattam azokat, aztán (valahogyan) közösülni próbáltunk... *Sze-ret-kez-ni*, úgy, hogy a bugyiját sokáig nem akarta levenni – de azt éreztem, valamiképpen sikerülni fog! Oly keménnyé vált, s oly intenzív lett a súrlódás és a nyomkodás, hogy esélyét láttam a pamut átszakításának is... Aztán arra eszméltem, hogy meztelenül fekszünk egymás mellett, de mintha álomból, délutáni derengésből (bódulatból?) ébredtünk volna... *Jácinta, megjöttem! Van még lázad? Jácinta!* Az anyukája már kintről kiáltozott... Időben felöltöztem, Jácinta segített. *Anyu, ő Zsófi, az osztálytársam, kicsit kirúzsasztam, de elkenődött, segítesz neki lemosni?* Így mutatott be. Az anyuka leápol. Nekem sietnem kellett... Szerintem nem történt meg az „esemény”... Hamarosan elköltöztek, sohasem tudtam meg...

(Egy szép ifjú véréből virág fakadt, akit az istenek féltékenységből megöltek... – Hinta, palinta... Na, naa! Ő lehetett Jácinta... Valahogy így szól a monda...)

A tüzesetekről is lehetne beszélni. A leégett ládagyár; a leégett kilósruha-bolt („sexy second hand”); a leégett fatelep (mindegyik biztosítási csalással kombinálva); a leégett műanyag Toi-Toi a szabadstrandon; a kazángyár leégett targoncatelepe; a lakótelepen felrobbant Csutak család: három emeletet röpítve el egyetlen gázpalackkal; a leégett sörsátrak a kolbászfesztiválon; a leégett Birkacsárda; a leégett látványpékség; a vasúti hídon megtalált, leégett kis piros vonat, a vicinális, amit Bundzsi, az öreg rocker lopott el, de sokáig nem jutott vele; a leégett ejtőernyős: bemutatkozó közben, majálison, az egyik május 1-én: a villanyvezetékre rásülve; a leégett bútorbolt a Fő utcán, éjjel: a benne égő, kirakatban elalvó betörővel, aki egy franciaágyon álmodta tovább (immár elhamvadó) történetét...

A Markos testvérek, a mindenre elszánt ikerfiúk is eszembe jutnak. Erdőkerülők, vadorzók, kalandorok, akrobaták, nagy verekedők, a természet kitűnő ismerői voltak ők. Eleinte megélhetésből ejtettek apróvadakat, főleg a folyó partján és a sejtelmes-dús ártér ősfái, kortalan lényei között állítottak csapdákat: a híres-félelmetes „kubikosba” éjszakánként jártak... De később már megszokásból és élvezetből is gyilkoltak... Időnként elkísérhettem őket, valamiért megbíztak bennem. Érdekelt az a nyersesség, pontosság, kreativitás és szenvedélyes (mégis szenvtelen) kegyetlenség, ami munkálkodott bennük – és csodáltam, ahogy együttműködtek! Egymás folytatásai, többszörösei voltak, testrészekben és elmében egyaránt, és nem ismertek akadályt... Szinte egyetlen szót sem váltottak egymással, elég volt egy-egy szemvillanás – és máris cselekedtek. Olybá tűnt, mintha néma-filmes koreográfiákba nyerhettem volna betekintést, ezért, főleg tiszteletből, én is osztoztam velük a szótlanságban...

Egy téli, napfényes délelőttön testnevelésóráról, futás közben szöktünk el... A termálfürdő mögötti, vastagon befagyott Dögi-hez mentünk (Dög-Körös, az egyik holtág beceneve volt). Ahová a benti fürdő forró szennyvizét engedték, ott, a kétszer két méteres olvadásban, a langymelegben: hatalmas amurok és busák heverésztek, hasukat a nap felé fordítva élvezték helyzetüket... Markos Menyus szemvillanás alatt termett a vízben, és másodpercek alatt 3-4 nagyhalat is a partra dobott. Mozdulatait alig tudtam szemmel követni: két kézzel a 6-8 kilós állat kopolyúja alá nyúlt, testével hirtelen kilengést, hajlékony nádmozgást végezve röpítette ki a halakat, miközben testvére (Kolos) két gyors botütést mért a döbbenten eszmélő áldozat fejére, melynek vergődni sem volt ideje, és azonnal egy fekete zsákba tuszkolta azt... Valahogyan én is a vízbe csúsztam, egy-egy példánynál segíteni akartam. Új érzés volt a sikamlós, félkábult, öntudatlannak tűnő, a melegség hipnózisában lebegő nagydarab növényevők megérintése, drasztikus kiszakítása... Az egyik mozdulatnál rossz helyre léptem és beszakadtam, jég alá kerültem, de a fiúk rögtön, rutinosan kirántottak. Egy órán belül náluk voltunk, levetkőztet-

tek, cipőimet az olajkályhán szárítottuk, lópokrócba csavartak... Aztán hátsó műhelyükben bemutatták a madártetem-gyűjteményüket, és más preparátumok is előkerültek.

A csontokon kívül különböző elemeket, szerves anyagokat is vegyítettek egymással. Különleges objektumok: tollas kalitkák nyers húsból gyúrt embermakettekkel, morbid, de izgalmas lénykreációk, például szőrös halak pocokfejjel és rókalábbal, pikkelyes nyest két lábon, patákon állva, gyökérből faragott kislányarc, vagy táncoló pocokok többféle pózban, félig megnyúzva, félig nagyestélyiben, arrébb fürdőruhában, szemeik helyén kavicsok, bogárdarabok... Tehát többféle maradványból illesztett, eszközölt, de többnyire gondosan megszerkesztett műalkotások voltak ezek, több kiállításra is elegendő anyag, napi rémálmocskák, egy egyedi szörnyecskepanoptikum... Olvadó műanyag és égett gumi szagára riadtunk... Cipőim viasz-szerű, elszenesedett kupaccá változtak, kölcsön tornacipőkben kellett hazamennem, amiket rongyokkal bugyoláltam be... A büntetésre már nem emlékszem, a tüdőgyulladás is enyhének bizonyult...

A testvérek egyszer a betegágyon is meglátogattak, úgy tűnik, hogy a magányos különc érdekelte őket, különben senkivel sem foglalkoztak, a lányokkal sem, egyáltalán... Kutyát trenírozni, „csibészeztetni” is ők tanígtattak, később a gát tövében együtt rendeztünk bemutatókat, amire több osztálynyi tanuló is eljött... Egy alkalommal három nagyobb cigány fiútól védtek meg, kis híján késelés lett az ügyből. Lefogtak, hasba rugdostak, szurkáltak, mert egy újabb alattomos szemétkedésüket, parancsukat nyilvánosan megtagadtam – és mert az asztalitenisz-bajnokságon mindegyik ellen győztem... Az öltözőben, a vasszekrények mögött rúgtak, vertek, a nyakamhoz kést nyomtak, és éppen ujjaimat akarták eltörni, amikor megjelentek az ikrek. Néhány néma mozdulat volt az egész, a kézről kiütött kés nyaki ütőeremről pattant le – és mire megrázkódtam, a három nagy cigánygyerek betört orral, vérző szájjal, szűkölve-jajgatva hevert a padlón...

A bukott srácok, felemelt ököllel, általában a gyengébb fiúk előtt ugrálva, gyakran szajkózták ezt a kis „tájjellegű” versikét: „adokoszkapol, kapoloszbukol, he?”, szelídített előadásmódban: adok, osz(t) kapol, kapol, osz(t) bukol, he?

A fiúkat egy éjjeli fácánozásra is elkísértem. Egyikőjük zseb-lámpával a fa tetejére világított. Parittyá, ólomgolyó, fácánkakas puffanása a zúzmarás aljnövényzeten, nyaktekerés, zsák... Másnap a befagyott folyóhoz mentünk. A vékony havon hieroglif-minták, finom jelek, vonások, maszatok, ékezetek: kisállatok nyomai minden irányból... Aztán borzasztóan éles hang. Ékte-len, ismeretlen, csontokba hatoló... Egy hurokban vadnyúl „sírt”. Miközben menekült volna, önmagát fojtotta a vékony dróttal... Túlvilági sikítása, vonyítása, halálsikolya feledhetetlen. Elmémbe örökre beégett...

A Markos-ikrekről aztán évekig nem hallottam. Szüleik meghaltak, ők ismeretlen városba költöztek, ennyi volt az információ. Ám később az a hír járta, hogy nagyjából huszonéves koruk közepén mindketten a szegedi Csillagbörtönbe kerültek. A vád efféle volt: előre megfontolt szándékkal, különös kegyetlenséggel elkövetett, többszörös emberölés...

A számháborúkat mindig is furcsának tartottam, és nem is kedveltem igazán, mindaddig, mígnem egyik álmomban rájöttem, hogy a számháborúban én magam vagyok a Szám, mégpedig a homlokom belső felére tetovált titkos „kvintesszencia”, melyet lehetetlen leolvasni, ám folyamatos pulzálása energiákat ad, életet, és további belső tudásokkal, ötletekkel, kreatív játékos-sággal ajándékoz meg...

A Körös-part ártereinek ősfái és növényi démonai között so-kat rejtőzködtem. Ott további életem néhány jelenete is élém vetült, előhívhatatlan fotográfiák lebegtek elmémben. Jelenések, előremutató kódok rezonáltak...

A képzelet „mindenható”! – Már akkor is ezt vallottam...

A különféle emlékeket más-más módokon is feltárhattam volna, például egy kronológiai zsinogre fűzve, lépésről lépésre visszafelé haladva, hogy majd a végéhez (a kezdetekhez) érve: a köldökzsinórból font hurokba (ismét) bebújtassam fejemet... Igen, talán megtehettem volna, ha lennének sértetlenül „konkrét” emlékeim, de azok (ha voltak is): a gyermek- és kamaszkor sok más évével együtt az elfojtásokból született mocsárrétegekbe vesztek, „közeli” hasonlattal élve: akár a nutriaember és annak rövid története... Így ezúttal inkább impressziókat vagy egyféle igaz-fiktív reminiszcenciákat működtettem, mégpedig (nagyjából): 30-33 év távlatából...

Oláh András

[hátrahagytalak]

*hátrahagytalak hiányaimmal
mint egy anyaghibás kávéscsészét
kikötöztelek emlékeim tűzfalára
az összetört ajándékkeret mellé
jelezve hogy már nem bíznak
bennünk féltve őrzött tárgyaink sem
hátrahagytalak megfejtés nélküli
hajnalainkkal a könyvekkel
megrakott polcok dzsungelében
hátrahagytalak viaszos tapintású
combod emlékével ámító
suttogásod csók-meleg ízével
hátrahagytalak betűrendbe szedve
szerelmünk minden lényeges helyszínét
hátrahagytalak a titkok magányával
a csak nekünk szóló szavak örömeivel
hátrahagytalak szóköz- és vesszőhibák
sűrűjében a kibogozhatatlan álmok
betokosodott kísértetével örök
szomjúságban*

újraélesztve

*az a nyár a Loire-völgyében talált bennünket
a lányok ledobtak magukról mindent
piruló mellük a nappal kacérkodott
felnyögött a parti föveny
amikor a legkarcsúbb álomhalász
lágyan rám ereszkedett*

*halk szisszenés domborította
tenyerem alá a bőr puha bársonyát
egyetlen elnyújtott pillanat
s fönt étvágytalanná vált a nap
színüket vesztették a testiünknek
feszülő fűszálak is
segélykérésre sem futotta
de rajtakaptam
amint kitartón újraéleszt*

Zsombori Erzsébet Elengedés című festménye

Borcsa Imola

Otthon

Otthon, a hétszentségit, otthon! Ennyi a lényeg, érti ezt magácska?, néztem fel a poharam mélyéről a pultosleánykára, aki megengedően eresztette el füle mellett a kérdést, hát persze, hogy nem érti, s még ez a szerencse, különben most nem lennék itt. Mert ott, a kultúrházban mindenki érti, valószínűleg ezen nyerrítenek most is, örülnek, hogy végre kiröhöghetik magukat rendesen. Már akkor sem voltak visszafogottak, nyomban hallottam a vihogást, bár legtöbbször csak kuncogtak, de az is épp elég volt.

Izgultam, na, nem kell ezt szépíteni, nem vagyok én szokva a beszédhez, nem közönség előtt legalábbis, otthon az ilyesmit elintézi a polgármester vagy a kultúrigazgató, most meg nekem kellett, bár nem értem én, minek, néptáncfalalkozóra jöttünk, táncolni kell s énekelni, nem fosolni. Na de ha mondták, hát csináltam, s meg is van az eredménye, röhögnek rajtam, ennyit sem tud elmondani az öreg, szenilis, mondják, ez az újmódi szó rá, hát eljár mindenki felett az idő. Úgy beszélt velem ez a titkár-nőcske is a reggel, mint ahogy a gyerekekkel szokás, kicsit magasított hangon, leereszkedően, öreg vagyok, nem hülye, akartam kikérni magamnak, csak hát az eset után, ugye, már nem volt minék.

Otthon, a csemer mindenit, otthon!, toltam a poharam a leánya elé, csúszik ez a szánkós vodka, tölthet még. Hát mondja meg valaki nekem azt is, hogy lehet ennyi idő alatt becsületes műsort összeállítani, a csoport fele alig egy hete jött vissza a spárgaszedésből, s itthon se feji meg magát a tehén, nem lehet egész nap csak táncikálni.

Nem is csinálnám én már ezt, ha nem megy ki Vilike Németbe, akkor könyörögtek vissza, mert senki nem akarta átvenni a helyét, pedig nincsen énnekem már ilyesmihez kedvem, őrizni kell a hagyományt, csak őriznék már mások, mióta öt éve elte-

mettük Pistát, nekem már tánchoz semmi kedvem. S szeszhez még ugyan, s most mégis iszok, pedig én azóta egy kortyot sem, ha már Sári az alkohol miatt temette el a fiát, legalább az urát ne lássa feszt részegen. Vagyis hát nem pont az alkohol miatt, vagyis de, metil volt, nem etil, hogy lehet egy m betűbe beledögleni, azt nem fogom én már megérteni ebben a kurva életben.

Otthon, a mindenségit, otthon!, tettem le a poharat kicsit erőteljesebben, el ne törje nekem, szólt rám a leányka, franc essen a poharába, tőlem el is törhet, úgyis mindegy, mindenki rajtam röhög. Tudja mit, elmondom magácskának is. Hát felálltam a színpadra elmondani a beszédet, előttem a teli kultúrház, s az idézetet úgy találtam mondani, hogy azért vagyunk a világon, hogy valahogy legyünk benne.

Zsombori Erzsébet Őszbagyoly című festménye

Varga Melinda

kora tél hamis szivárvánnyal

„Különös táj a lelked: nagy csapat
álarcos vendég jár táncolva benne;
lantot vernek, de köntösük alatt
a bolond szív mintha szomorú lenne.”
Paul Verlaine (Fordította: Szabó Lőrinc)

*köd csukta le az ősz
szemét aznap este
s nem volt semmi különös
abban sem hogy
versenyt kocogott
a szél a villamossal
bort kortyoltunk Liával
cserépcsuporból
párás lélegzetünk fölött
mint pufók angyal
strázsát állt az öröm
fáradtan terültünk el
a paplanon
arcodat rajzolta ki az utcáról
betüremkedő fénycsík
illetlenül hunyorgott
combjainkra
vállamra ült és sunyin
körbenyalta a nyakam
aztán hirtelen
december-hűvösek
lettek ajkaim
lehulltak rendre
a színes levelek
az alkalmi
szívszoba faláról
behavazta hiányod végleg
a bimbózó estét*

Sárfi N. Adrienn

Boldogok, akik...

Rámosolyog Dezső bácsi a kerítés túloldaláról, mire megáll kezében a táppal teli alumíniumedény, és bágyadtan visszamosolyog az öregre. A csirkék pislogva figyelik lassú mozdulatait az etető körül, mintha most látnák először. A kutya éleseként vakkant, pedig ismeri a tempót, tudja, hogy nem lehet siettetni a dolgokat. A macska, időnként nyávogó-doromboló hangokat adva, a lábai körül tekereg. Ma is minden pontosan olyan, mint amilyen más napokon szokott lenni.

– Bianka, ne feledd a kaput bezárni! – mondja az anyja elmenőben. Ő bólint, és már cammog is lomha, rengő léptekkel a házba az egyetlen kulcsért, hogy bezárja a kaput az anyja után – aztán majd pontban este hat óra tizenöt perckor, amikor hazaér a munkából, kinyitjaa neki.

Miután bezárt, még sokáig babrál az állatok körül. Dezső bácsi néha a kerítéshez jön, és azt kérdezi: „No és lányom, angyalom, jól telik-e a napod?” Mindig várja ezt a kérdést, mert ettől valahogy olyan csiklandós, jóleső érzése támad. Bianka felegyenesedik, „I-i-igen”, rebegi ilyenkor, zsírosan alácsüngő hajába tűr, és szélesen mosolyog egészen addig, amíg Dezső bácsi azt nem mormolja, hogy „Jól van akkor, jól”, és elfordul a dolgára.

De ma nem jön a kérdés a kerítésen túlról, Dezső bácsi biztos nagyon elfoglalt. Bianka sóhajt. Hát, így is jó.

Miután végzett odakint, bemegy a házba, feltesz a tűzre egy kanna teának való vizet, megsimogatja az ajtórésen beasonó, jóllakott cicát, és bekapcsolja a tévét. Érthetetlen, fénysebes reklámok pörögnek, aztán valami régi film következik, lassú, teátrális jelenetekkel. Bianka lelkesen bámulja a képsorokat, imádja ezeket a filmeket. Teát szopogat a tévé előtt délig, puha párnateste beborítja a foszlott rekamiét. Délben megmelegíti az ebédet – krumplileves, krumplis tészta –, és megint feltesz teának való vizet. A szoba ablakán ilyen-

tájt be szokott sütni a nap. A csipkés függöny előtt vaskos törzsű fikusz áll. A függönycsipkéken átsütő sugarak mintákat vetítenek a kemény, sötétzöld levelekre. Ha meglebben a függöny, a levélre vetített csipkék is moccannak. Bianka ezt már húsz éve észrevette, de még sosem mutatta meg az anyjának, mert olyankor, amikor ez történik, ő sosincs itthon. Míg eszik, nézi ezt a jelenséget, később leveszi a benti és felveszi a kinti mamuszt, kicsoszog az állatokhoz, aztán visszaheveredik a rekamiéra. Kapcsolgatja a tévét, belelapoz régi újságokba, leveszi a forró vizet a tűzről, beleszórja a tealeveleket, és máris itt a hat-tizenöt, ki kell nyitni a kaput.

– Megetteted az állatokat, ugye, Biankám?

Bianka bólogat, az anyja megdicséri, megeszi a maradék ebédet vacsorára, főz a következő napra, és miközben a lánya lassított mozdulatokkal elmosogat, ő lezuhanyozik, és ezzel vége is a – huszonöt éve rituális rendben zajló – napnak.

Sosem téma közöttük, hogy mi volt huszonöt év előtt. Még a kórház előtt. Az anyja nem szokott nosztalgiázni, hiszen a jelen tonnás súllyal nehezedik rá, nem bírná el a tetejébe még a múltat is. Bianka agyában viszont időnként akaratlanul fel-felvillannak a számára szavakban kifejezhetetlen múlt részletei. Egy távoli, felhevült világ, zavaros-sűrű zajok, egy-két idegennek ható, gyors mozdulat, feszengető érzésekkel teledobálva. Amikor ezek beúsznak csendben lebegő tudatába, mindig izzadni kezd a tenyére, és szokatlanul hevesen dübörög a mellkasa.

Bakfisarcát vizsgálgatta a fürdőszobai tükörben. Majd holnap, randi előtt elrendezi alapozóval, hogy ne látsszanak a pattanások, gondolta Bianka. Bugyira vetkőzött, tapogatta a nemrég keletkezett fura duzzanatokat a testén, haragudott és aggódott: hogy fog így kellene annak a fiúnak? Mert arra számított, hogy rögtön, vagyis még aznap szex lesz, hiszen a többi lány mondta az osztályban, hogy a fiúk mind azt akarják. És ráadásul azonnal. Kipirult az izgalommal vegyes szorongástól – mi lesz? hogy lesz? –, leborotválta magát a legkényesebb helyeken, aztán kifésülte a haját, próbaként bekente alapozóval az arcát. Csábosan pilló-

gott a tükörbe, így kell majd csinálni, meg így: érzéken lehelt a levegőbe. Nagyon akarta, hogy a fiú akarja azt, amit titokban ő maga is nagyon, persze a többi lánnyal együtt, akik a háttérben szurkoltak neki, hogy túl legyen az első, és akkor ő is nagylány lesz, és felnéz rá mindenki, aki még nem az.

Mi van, ha ezek miatt nem megy majd Péternek? – nyomkodta a duzzanatokat a csípőjén meg a hasán. Egyáltalán, mi a fenék ezek?! Gyorsan felöltözött, és – még mielőtt az anyja hazaér a munkából, és rápirít, hogy miért nem tanul már megint – elment otthonról, sietett ki a térre, a holnapi találka helyszínére. A téren nézelődött, mintegy felmérve a terepet, tapogatta a barokk templom málladozó, hűvös oldalát, körüljárta a tér közepén álló Szentháromság-szobrot, gondolkozott, mit mondjon majd neki, mit kérdezzen tőle, vagy hogy válaszoljon, ha őt kérdezi a fiú. Lehet, hogy nem is tudnak majd beszélgetni. Mindegy, ezt meg kell csinálni! Mert ha nem, akkor a csajok... – harapdálta a szája szélét. Muszáj! Hevesen puffogott a szíve. Vajon lesz nála gumi? Vagy nekem kéne...? És hová megyünk majd csinálni? Mondjuk, itt van a park, nem messze, sok dzsumbujos résszel. Vagy náluk? Nálunk?! Hirtelen hányingere támadt, lehuppant a szoborcsoporthoz, izzadt, forgott vele a világ. „Meg kell csinálni” – suttogta, és azokra a lányokra gondolt, akiknek már megvolt, és ők annyira, de annyira mások. Tanácsokat is adtak az újoncoknak. Mélyeket lélegezve próbálta felidézni ezeket, és míg erőltette az agyát, a világ forgása lecsillapodott. Tenyerével törölgette az alapozót az arcán. A parókia bejárata fölé tévedt a tekintete:

„Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyeknek országa. Mt. 5.10”

Értetlenül forgatta a fejét, mintha találni szeretne valakit, aki megmagyarázza a mondatot. Még soha nem tűnt fel neki ez a szöveg, pedig mindennap erre jár. Biztos azért, mert túl magasban van, gondolta. Ki néz fel odáig... És mi van akkor, ha nem jön el a Péter? Ettől a lehetőségtől nagyon megijedt, ez volna a legdurvább, megint leizzadt, és szédülni kezdett. Bambán meredt a homlokzaton aranyló idézetre: „Boldogok, akik...” – nekem ez magas, annyira magas. Összefolytak szeme előtt a szavak.

A kórházban tért magához. Rossz érzések kavarogtak benne, de nem jutott eszébe azonnal, hogy miért. Amikor végre beugrott neki, elpityeredett: „Nem lesz meg!” Jó, hát akkor majd utólag mindent megmagyaráz a csajoknak... De mit?! Kétségbeesve próbált felülni az ágyon, de a szédülés hanyatt kényszerítette. Felemelte a takarót, duzzanatokat látott magán. Kirázta a hideg. Elmosódott, fehér falak tornyosultak fölé, sikoltott, mire megjelent egy ápolónő, és nemsokára jött az anyja is, meg az orvos.

Az anyja aggodalmasan törölgette a lánya homlokát. Az orvos félrehívta, hosszan magyarázott neki valamit. Bianka nem értette, de amikor az anyja kétszer is visszakérdezett, és az orvos tehetetlenül kitárt karokkal, erőteljesebb hangtónussal válaszolt, kihallott egy szót: „Alighanem kullancs, Terike!” Majd nagy, felfehér kezét a remegő ajkú asszony vállára tette. Bianka bámulta az ismerős szemeket, amint majd kifolytak gödrükből a megrázódtatástól. Ebből megsejtette, hogy ami vele történik, az egy olyan dolog, ami miatt egészen biztos, hogy lőttek a randinak. Az ő könnyei is patakszani kezdtek, meg akarta kérdezni, mikor mehet el innen, vagy legalább üzenetet küldhetne, de nem jött ki szó a torkán, csak zokogott: hát hogy lehet ilyen szerencsétlen?

Ezután úgy kifakult és összement körülötte a világ, mintha ecetes forró vízbe áztatták volna. Az addig oly zaklatottan vágatató idő kókadtan, öregesen kezdett vánszorogni az igen szerény fodrozódással folytatódó életvonal mentén.

– Bianka, majd ne felejtsd el bezárni a kaput!

Bianka álmosan bólint, igen, bezárja, csak előbb az állatok, mert éhesek. A szomszéd bácsi mosolyog, a tyúkok jól esznek, a kutya türelmetlenül vakkantgat, ez már a harmadik, rendes, jó kutya, foltos szőrű, a postást is ugatja, ezért az sosem mosolyog, csak gyorsan elteker a postaláda mellől. A cica nyervog a láb körül, nem fél, hogy rátapos az ember. Aztán be kell zárni, igen: Bianka komótos léptei közelednek a kapuhoz. Nyújtja a rozsdás kulcsot, hogy a zár sötét lyukába tegye, de ez a megszokott, automatikus mozdulat valahogy még az elején megreked. Ahelyett, hogy be-

zárna, és visszamenne a házba, a napi rutinnak megfelelően, most valami különös, megszokásokat áthágó erőnek kénytelen-kelletlen engedve kitarja a kaput, majd kilép rajta. Ácsorog dermedten, a kezét maga elé vonja az ismeretlen, kifelé húzó erő ellen, védekezésként, de hiába, az csak húzza megnyúlt pulóverét, taszítja csoszogó, kacska mamuszát a rettenetes régen látott, ismeretlenné öregedett utcára, majd azon végig, lassan, de visszafoghatatlanul vonszolja a lihegő testet balra, majd jobbra, aztán ki a térre. Bianka lábai elgyengülnek, lehuppan a Szentháromság-szobor alatt a kőkávéra. Ijedten forog körbe a szeme, zavaros gondolatfoslányok bomladoznak benne. Kapaszkodót kereső tekintete a szemközti széles, szürke homlokzat aranybetűire téved: „Boldogok, akik...” – suttogja nehézkesen. Valami igen távoli emlék nekirugaszkodik az agyában, de mint a sekély vízbe fejest ugró alak, mikor a fenékebe ütközik, és abban a pillanatban nyakát töri, megdermed a múltbeli emlékkép is, ahogy a jelenbe botlik. Izzadságcseppek peregnek a szemébe, felszisszen: ez csíp. Feltápaszkodik, gyanakodva figyelik egymást: az idegen, különös hívőjeleket kibocsátó világ és ő. Majd imbolyogva elindul, el sem gondolja, milyen messze jár már a házuktól, háromszáz, vagy tán négyszáz méterre, de elméje nem erőlködik, hogy kiderítse, miért teszi azt a teste, amit tesz.

A frissen zöldellő park szélén leheveredik a sűrű fűbe. Fújkalja a pitypangot, tépkedi az apró fejű vadszegfűket. Puha a zöld, Bianka ettől megnyugszik. Leveszi a pulóvert, jó párnának, zsong a fű, szöcskék ugranak, fényes bogár ül az ujjá hegyére. Bianka mosolyog. Egy fekete pont kerül a kézfejére. A pont igen lassan, de mozog. Figyelmesen követi tekintetével az útját: már a csuklóján túl van, és rendületlenül halad felfelé csupasz alkarján. Felismeri, hogy mi az, megreppen, de félelme hamar elfárad, Bianka tovább mosolyog, milyen kellemes neki most, gondolja, és kellemes a sok-sok elmúlt év is. „Egy csípés... az jó, az boldogság” – morzsolja szájuüregében a szokatlan ízű szavakat, nézi az egyre inkább kirajzolódó apró lábakat a fekete ponton, amik, ugyan érzékelhetetlenül, de már a karja belső oldalát érintik. Dundi arca most rezzenéstelen, szája nyitva, torka száraz: „Akkor... két csípés...?”

Birtalan Ferenc

Vesperás

*Végigsimítom combod ívét,
a lüktető lepke-dombokat.
Olyan nehéz, az este támad,
les rám sok örült gondolat.*

*Keserves így. Magyarázzam?
Csak egy kis intés kellene,
s betelne minden, hol hiány vagy,
lennél a csönd, lennél zene.*

*Kezem becézgetné a melled,
fejed nyakamnál pihenne.
A hajnal ott ébredne nálunk,
és ragyoghatnánk..., ha lenne.*

*Tenyered arcom épp csak érné,
egy csöpp a szádon ülne meg,
de lesz-e hajnalunk reménnyé,
vagy csak az este támad? Nélküled.*

Orbán János Dénes

Székely ökumenizmus

(nyeletlenkedés)

Hajdanán – még az ökumenizmus hajnalán – Székelyországban is történt egy próbálkozás a keresztény felekezetek egymáshoz közéletítésére. Szükség is volt rá, ugyanis híres erdélyi vallástolerancia ide vagy oda, nemcsak a lokálpatriotizmus, hanem a pápizmus iránti ellenszenv miatt is vésték rá a protestánsok egy sírkőre a székelyudvarhelyi temetőben, hogy „ITT ES JOBB MINT CSÍKBAN”, s a buzgó pápista csíkiak szinte olyan szívesen bicskázták volna meg az udvarhelyszéki eretnekeket, mint az oláhokat.

Történt, hogy pár nagyokos még a háború előtt kitalálta, hogy szervezzenek ökumenikus búcsút, mert nyakunkon az oláh, s a felekezeti széthúzás a székelységet csak gyengíti.

Sokáig vitatkoztak a helyszínen, melyik szádokfa alatt gyülekezzenek, hogy az se a pápistáknál, se a kálomistáknál, se a lutheránusoknál, se az unitáriusoknál ne legyen. Kiagyalták végül, legyen Kápolnásfalu és Szentegyháza között félúton, a lokon. Először ugyanott, ám a lázon akarták tartani, de az evangélikusok tiltakoztak, hogy náluk a láz egyebet jelent, s milyen maláriás helyre akarják vinni őket. Na, tákoltak egy szószéket, s azzal meg is hirdették, hogy ekkor s ekkor gyűljön a székelység, mert aztán most végképp meglesz a nagy felekezeti összebékülés.

Békével csalogatni a székelyt olyan, mint munkával az oláht, még egy-egy papot is alig találtak, aki beszédet mondjon. Végül sikerült rábírnivalahogy az udvarhelyi református tiszteletest, a székelyderzsi unitárius esperest, a szentsimoni katolikus plébánost és az apácai evangélikus lelkészt.

Ebéd utánra volt meghirdetve a nagy esemény, de a papok már ebédre megérkeztek. A szervezők jóféle berbécstokánnal és

pánkóval várták őket, s hát milyen is volna egy székelly lakoma pityókabor és oroszhegyi háziszóttos nélkül... Elég az hozzá, hogy mire a hívek megérkeztek, mind a kétszázan, akik a hétszáz ezer lelket számláló székelységből kíváncsiak voltak, a tiszteletes urak már túl voltak azon a bizonyos poháron, ami az ömlengő, ölelkező cimboraságot átlendíti a ráncor – a kötözködés – terepére.

A sorrendet az Úrra bízták, s a sorsolás szerint a református lelkésznek kellett elsőként prédikálnia. Dühüben forgó, gülü szemekkel lépkedett fel a szószékre, s igaz, ökumenikus beszédet mondott, hogy így meg úgy, s hogy a székelyeknek össze kell fogniuk az igaz Úristenben a nagy haragosunk ellen, aki a bűnt reánk hozta, s a tisztátalan, setét fajzatját Székelyországból ki kell seprűzni. De hogy ki az a nagy haragos, azt szó szerint ki nem mondta. Hogy megbizonyosodjon, valaki a hallgatóságból békiáltott:

– A Sátán az, ugye?

Mire tisztelendő uram visszarikoltott:

– Az oláh, te berbécs!

Ettől aztán nagy élénkség kerekedett, s lelkesen meg is tapsolták a tiszteletest, ami pedig nem szokás.

Az evangélikus lelkész következett. Apácáról jött a szerencsétlen, de csak félig volt csángó, félig szász volt, s a teológiát is németül járta ki. Apácán már megszokták, hogy töri a nyelvet, itt viszont erőst meglepődött mindenki, hogy ilyeneket hallott:

– Mert olyan asz emper élete, mint a péka. Kimetyen a part-ra, otamety a gólya, s hamm, bekapja. S klapp-klapp, voltunk s nincsünk. S most, amikor itt van a szép talfasz, bimbasznak a fák, s kéne alapicsátok, gyarapicsátok, szarapicsátok a népet, most mekhalsz.

Azt se tudták a székelyek, mit csináljanak, hogy állják meg röhögés nélkül, mert na, a székelly azért istenfélő fajzat, szinte úgy reszket az Úrtól, mint a feleségétől, s papot ki nem röhög.

Amíg kollégái prédikáltak, a simoni pap a reverenda alá rejtett évegből az otthonról hozott rezes pálinkát mind békortyolgatta, s mikor a szószékre feltántorgott, már elég elé volt. Meg is mondta

a nagy igazságot: lesz itt ökumenizmus, nincs is neki baja azokkal, akik a szentháromságba hisznek, de olyanok is vannak itt, akik szerint egy az isten, s az se biztos. Ha azok a szentháromságot béismerik, s nemcsak a Mennyei Atyát imádják, hanem Jézus Krisztushoz s a Szentlélekhez is fohászkodnak, de Szűz Máriát sem felejtik ki, na akkor ő lesz az első, aki adományokat gyűjt, hogy itt a Hargitán egy ökumenikus, nagy székelly fatemplomot emeljenek.

Na, ez tetszett erősen mindenkinek, aki nem unitárius volt, mert összebékülés ide vagy oda, legyen rend. Kíváncsian várták hát, mit mond erre az unitárius kolléga.

A körmönfont unitárius góbé cseppet dülöngélve, de komótosan lépkedett fel a szószékre, ahol elővette az évegét, és fondorlatos prédikációba kezdett:

Erőt, egészséget kívánok minden székelly felebarátomnak az egy igaz Isten nevében. Nekem nem kell az évegemet a reverenda alatt bujtogatnom, met az én vallásom nem tiltja, s a Bibliában sem írja sehol, hogy unitárius székelly embernek pálinkát innya nem szabad. Nálunk, Derzsen az istentisztelet előtt az éveg körbejár, hogy ihletettebben hallgassuk az igét, s térgyepelni sem kell egyfolytában, mint Csíkban, met csak a bűnös ember hull térdre. Úgyhogy igyatok testvéreim, s hallgassátok meg példabeszédemet, mert bizony mondom, tanulságos lesz erőssen.

Az unitárius atyafi meghal, s mivel a Mennyország kapuját Szent Péter őrzi, aki eszeveszett pápista, oda bé nem engedik, s így a Pokolra kerül. Há uram, ahogy a Pokol kapuján bélép, há ott áll Durumó s a többi ördög, s eszevissza ölelgetik. Isten hozott a Pokolban, édes koma, monnyák neki, gyere met mán elé van készítve neked egy szép nagy ház, amiben lakni fogsz, s a báli priccsesnadrág, met itt mindennap báli multság van. S tényleg, akkora szép házhoz vitték, olyan a falujába nem vót, s a tyúkok, malacok s tehenyek el vótak látva, az istálló kitakarítva, azzal foglalkozni nem kellett. S olyan szép, finom úri nadrág, s fáin lájbi s vasalt ing, amilyen ott vót, bizony eddig nem adatott meg a szegény székelly embernek.

Fel es ötözött szépen, s már cibálták es a bálba. Az vót aztán egy bál, annyi csudaszép cinka forgolódott ott, hogy az ember asse tudta, a fejit merre kapkodja, hogy a szeme ki ne guvadjon. S amerre néztél, egy anyóst, egy vénasszonyt, egy borsószalmába való taplocát ott te nem láttál, a fosküpi nem vót ott, csak a szépleányok, akik mind arra vártak, hogy ölelgessék, csókolgassák őket. S hátul a nagy kert tele vót szénabuglyákkal, hogy ott guzsalyoskodni lehessen, s a zenészek, a legjobb cigányördög fajtából valók, olyan szerelmes nótákat húztak, hogy akkora vót ott a boldogság, mint a mesékben.

Ámult-bámult az ember, de aztán nem foglalkozott, met egy szép, szőke cinka az ölibe ugrott s kércinkedett neki, hogy úgy szereti, de olyan forró nagy szerelemmel, hogy már mehetnek is a szénabuglyába vagy haza vagy az oltárhoz is akár. Szinte meg es nőült, csak Durumó lebeszélte, hogy ne kolontoskodjék, met itt nem úgy van, mint a földön, hogy esszeházasodnak, s aztán a mézeshetek után ölik meg egymás életit, itt csak mézes- s innapnapok vannak. S úgy es lett, másnap már egy barna leány szökött az ölibe s mind így, s dőböcskölt az atyafi a szerelem édes mocsarában heteken keresztül, s hinni nem akarta, hogy ez lenne az a szörnyűséges pokol.

Hanem egy délelőttön – met ott nem virnyadatkor kellett kelni – úgy ébredt, hogy ő most inkább a bálból elkésik, de alaposan körülnéz, met ejszen itt valami nincsen rendjén, nem erről vót szó odafenn, egész életiben azzal jeszgették, hogy eccer az ördög elviszi, s aztán neki annyi.

El es indult, s ment jobbra, ment balra, de akármerre sétált, mindenütt csak parkok vótak, de százszor szebbek, mint Barassóban, csicseregtek a madárcák, s a fákon édes gyümölcsök termettek, s egyben se vót nyű. Közbe-közbe egy-egy ördögöcske elibe szökött, s kínálta egy nagy tárlól abált szalonnával, burduftúróval s kibédi hagymával, s bort es adtak, de az nem krumplibor vót, hanem tokaji, s pálinkából is csak a legjobb oroszhegyit tőttették.

Már szinte visszaindult, hogy a bálra felkészülődjék, amikor nyöszörgés ütötte meg a fülit, s ahogy a hang irányába elindult,

renyődözést es hallott. Ment, ment, s a hangok mind erősödtek s rémisztőbbek vótak, s eccer csak egy falhoz elért. Fel es kapaszkodott reá, s akkor aztán ott vót az igazi pokol: bühnagy kanördögök forgatták nyárson, főzték üstben a kárhozottakat, s ami kínzószerszám a világon s a túlvilágon létezik, az mind ott vót, s mind használták. S vót olyan nyöszörgés, óbégatás, sivalkodás, herregés, mint annak a rendje, s iszkirilt es vissza az atyafi Durumóhoz, nagy felháborodottan, nagy kétségbeesetten. Tudtam, tudtam, hogy csak pogocsa ez az egész, ordította Durumónak, jól megbolondítotok, a szépeszemet elveszitek s aztán a büh nagy gyakfát az én valagamba es beléveritek, az üstbe engem es beléültettek, s kénoztok az idők végezetéig.

Ugyan, édes komám, veregette meg a vállát Durumó, te csak ne mind foglalkozz. Menj haza, ötözz fel szépen, met ma különösen nagy mulatság lesz, szüreti bál, s a legszebb cinkák jönnek, még szerecseny es lesz közöttük. Az a katolikusoknak van. Azok úgy szeretik.

Azzal az esperes kortyolt még egyet az évegből, lekászálódott a szószékről, s tette is Kápolnásfalu felé. Olyan kacskaringós volt a beszéd, hogy még a kucifántos eszű csíkiaknak is hosszú percekbe tellett, amíg megkondult az agyukban. Fel is paprikáztak erőssen, s fogták a mustrángot, mert egyebet nem hoztak magukkal, hogy hol az a beste derzsi pap, mert nadrágszíjat hasítanak a hátából, a gerincét pedig eltörik. Na de a reformátusok, akik eddig két kézzel fogták a hasukat, nehogy kikacagják a belüket, sem voltak restek: előrángatták ők is a mustrángot, s azzal nyessed! Egyedül az evangélikusok álltak a szélén, mert ők a beszédnek az értelmét fel nem fogták, s csak akkor szöktek kukkba, mikor a reformátusok és katolikusok felidegesedtek azon, hogy az evangélikusok fel sem idegesedtek.

Ezalatt a derzsi unitárius esperes már rég Kápolnásfalunál járt, s vele mind a tizenhét híve, meg-meghúzza az évegből a jóféle kokozzapálinkát, s röhögve csúful, hogy milyen erőssen felpeseterelték a pápistákat.

Így esett, hogy a székely ökumenikus búcsú feloszlott, s csak azért nem tört ki a bicskás vallásháború, mert másnap Hitler lerohanta Lengyelországot.

A nagy közös felekezeti fatemplom felépítése a Hargitán még azóta is várat magára.

(Részlet a *Véres képeslap Erdélyből* című, székely nyeletlenkedéseket tartalmazó kötetből.)

Egész lelkem is csúcson van, felajzva

Marija Sztjepanova versei
Langi Péter fordításában

Céllövölde a Szokolnyiki parkban

*Kapaszkodsz hegyre fel még negyed napja se.
Szikla mögött hasalsz, és cukrot szopogatsz.
Barnával, zölddel már a két szemed tele.
S ott mögöttük a magas.*

*Mintha ágyékból éppen isten bújna ki,
Nem a fejedben, álom villan, kurta,
Amelyben – bunkó – neked azt mondja: papi
– gyerünk Moszkvába vissza.*

*Te már Moszkvában, Moszkva ajakán vagy,
Melyet lágy pihe nőtt be és vidám moha,
Eláztál, mint szökőkút, fél kopek nálad,
Testnek szól lelked dala.*

*Te már Moszkvában szemlézel keréken,
S a lövölde teteje, hol minden célpont,
Puha zöldből készült, s mint tenyér, törékeny,
És „tűz!”, te ezt kiáltod.*

*Te már Moszkvának, hosszának-mélyének
Közepe vagy, vezértengelye, rozmárcsont,
S oly széles benned, mint nadrág, az élet,
S akár a szög, oly konok.*

*De én anyaszájjal korhollak téged,
Ez mind nem jó – így beszélek.*

*Nem jó, hogy még ma is klini a sörüink,
S újra a habja mögé gyülekeziünk –
Fényes juhar alá, lánykákkal félre,
Báván hajolva kézre.*

*Nem jó, hogy mind a ketten – egyikünk él –
A lövölde falán csüngünk lefelé,
Én combbal, egy másik bokával ragadja,
Mint jóskártya mutatja.*

*S halljuk: nincs helikopter – s falhoz forrva,
Mint peták tapadja a hajnali pultot,
Valaki alatt már szól közelgő piff-paff.*

De mi már nem vagyunk ott.

Oly furcsa várni, mit nem ismersz

*Oly furcsa várni, mit nem ismersz,
Furcsa várni, mit nagyon vágysz,
Arra, amit magad sem értesz,
Arra, mi ezután tovaszáll.*

*Furcsa szomjazni találkát,
Amely nincs, nem volt már régen,
S hallgatni duruzsolását,
Férfit képzelni nékem.*

*Férfit? De melyet? Még én sem tudom.
Zuhanok újra magamba,
Az eszményit újra elgondolom,
S szívem újra felér a csúcsra.*

*Egész lelkem is csúcson van, felajzva,
Hogy jó, olyat nem mondhatok,
Sőt rossz, szörnyűséges néha-néha,
Magamhoz mindig hú így vagyok!*

Rejtély

*Kék a bársony, bőröd hó fehérje
Borús szemedben ragyog az ég.
Hozzád hasonló valahol él-e?
Ki keltette benned a kezdetét?*

*Fehér habban gyengéd kis kezek,
Mint cseresznye, zamatos ajakad,
Nem fejthet meg tudós tégedet,
S nem kellene magasztaló szavak.*

*Tenger népben úszik egyedül,
Hullámaid széthasítgatod,
Ha tested tapintom véletlenül,
Lehet-e boldogság annál nagyobb?*

*Hozzád hasonló valahol él-e?
Csak téged látlak, ha jó az éj,
Kék a bársony, bőröd hó fehérje,
Borús szemedben ragyog az ég.*

Fiamnak

*Elnézlek, fiam – oly tiszta vagy és világos,
Egyszerűségemben végtelenül magasztos.
Hogyha örömré van okod, hát nevetesz,
Fájdalmadban keseregsz.
Ez csak kezdeted.*

*Mi leszel fiacskám,
Ha a futó évek
Kölyökből férfivá érlelnék téged?
Hogyha gyengeséged, félénkséged elszáll,
S terhe felnőttiségnek
Vállad nyomja már.*

*Igazságossá nősz majd, én azt remélem,
Megesik rajt' szíved, aki szerencsétlen,
Becsületed, élted mint hős védelmezed.
Én meg mindig veled, mögötted leszek.*

*Haladj csak előre a földön ég felé.
Formáld életedet, tiéd, más senkié.
Bár mindenkit család és barátja kísér,
Kihallatszik a sok „mi”-ből a hangos „Én”.*

Maria Sztjepanova

1972. június 9-én, Moszkvában született. A Maxim Gorkij Irodalmi Főiskolán végzett. 2007-től 2012-ig az OpenSpace.ru internetes kiadó főszerkesztője, 2012-től a Colta.ru projekté. Moszkvában él.

Költő, újságíró, esszéíró. A Známja, a Zerkalo, az Novoje lityeraturnoje obozrenyje (Új irodalmi szemle), Szozuz Piszatyelej (Írók Szövetsége), Kriticeszkaja Massza (Kritikai Tömb), az interneten Vavilon, Ulov (The Catch = fogás, zsákmány), TextOnly című folyóiratokban publikál. 13 könyv szerzője. Megkapta a Znamja folyóirat díját (1993), a Paszternák-díjat (2005), az Andrej Bjelij-díjat (2005), a Herbert Burda-díjat (2006, Németország), a Moszkovszkij szcsot (moszkvai számadás) díjait (2006, 2009), a Lirici Pea Mosca-díjat (Olaszország–Oroszország, 2011), az Anthologia-díjat (2012). Az Andrej Brodskij Emlékezete Alapítvány ösztöndíjasa (2010). Verseit több nyelvre lefordították (angol, ivrit, olasz, spanyol, francia, német, finn stb.)

Sztjepanova autentikus szerzői megnyilatkozással kísérletezik, a szerzői vonások lírai hősre ruházásával. Nyelve sajátos, alakváltoztatásai érintik a nyelv minden szintjét.

Legutóbbi könyve: Protjiv líriki (A lírával szemben) Moszkva, Ast, 2017.

Veronika Peters

Két bőröndbe belefér

Kolostoréveim – részlet

Muth Ágota Gizella fordítása

Érosz és Mammon

– Nagyon jó, erre adok önnek egy jelest.

A filozófia docense, dr. Michael Roth, akit egy hét folyamán öt pár hasonló formájú, különböző színű vászoncipőben és mindig hozzá illő ingben láttam, fontosnak tartotta, hogy „az érosz felfogása Platónnál” témából vizsgáztasson, és nem találta ostobaságnak, hogy *A lakoma* című műből vett idevágó idézeteimet kétértelmű kommentárokkal lássa el. Közben próbálja leplezni ironikus vigyorgását. Beírja a jegyet az indexembe, hátradől, gratulál a jó eredményeimhez, és komolyan tudtomra adja, hogy öröm volt számára engem tanítani.

– Szintén örültem, és köszönöm a fáradságát a nyilvánvalóan személy szerint nekem tervezett vizsgáért.

– Nem szereti, ha provokálják, ugye?

– Az ön szakterületéhez kapcsolódó kérdésekkel nem.

– Csak az éroszról beszél, vagy általában a filozófiáról?

– Döntse el ön.

A rekedt nevetés jól áll neki. Roth lapozgat a jegyekkel és pecsétekkel teli kis füzetben.

– Lenne kedve a záródolgozatát filozófiából írni?

– A dolgozatom már készen van, a kollégája tegnap vizsgáztott belőle.

– Megkérdezhetem, hogy mi a témája?

– Karl Rahner teológus bemutatása.

– Rahner? Nehezen emészthető. Hogyan talált rá?
 – Érdekelt, hogy ösvényt taposott egy szabad teológiai gondolkodásmódhoz.

Bólint, kicsit gondolkodik, elkezd beszélni. Kopogtatnak. A titkárnő tudni szeretné, mikor áll rendelkezésre újra a terem, mert több vizsga is lesz. Dr. Roth kicsit ingerülten feleli: azonnal készen vagyunk. Összeszedi a papírjait, a golyóstollát kockás zsebkönyvébe teszi, és nézi, ahogy a hátizsákomból a vállamra vetem.

- Meghívhatom egy kávéra?
- Egy órán belül indul a vonatom.
- A pályaudvaron van egy jó kis bisztró.

A vendégek felnéznek, amikor keresztülmegyünk a lokálon, és leülünk egy kis sarokasztalhoz. Az apáca és a szépfiú – nem szeretném tudni, mit gondolnak. A docens kér, hogy szólítsam Michaelnek, hosszú lábait keresztbe teszi, miután rendel „két nagy feketét”, és elmagyarázza nekem, hogy Ausztriában nem rendelhet az ember egyszerűen csak „kávét”, itt differenciálni kell, kiváltképp Bécsben. Beszél a városról, melyhez valószínűleg egyszerre fűzi gyűlölet és szeretet, majd rákérdez, mit néztem meg az elmúlt napokban. Azt hiszem, szórakoztatja beszámolómmal a délelőttömről, amikor a Lipicai Lovasiskola reggeli tréningjén voltam, és sajnálja, hogy nem lehetett velem a Modern Művészetek Múzeumában. Ismeri a restaurátort, megnézhattuk volna közösen a műhelyt, épp az elmúlt héten csodált meg ott egy Kokoschkát a festőállványon. Dr. Roth meleg hangon beszél, kérdezi, vajon hallottam-e azt a történetet, amikor Kokoschka egy korábbi szerelméről, Alma Mahlerről mintázott életnagyságú bábuval látogatott a kávéházakba. Az iránta érzett kétségbeesett vágy miatt majdnem esztétét vesztette, másrészt a Szélményaszszonyban egyik legmegkapóbb művét alkotta meg. – Ízlés dolga – mondom –, és igen, Mahler önéletrajzát olvastam, de csak félig. Túlságosan önimádónak találtam.

A velem szemben ülő egyetértően nevet, beszél a vágy és az örület egymást érintő határaitól, majd int a pincérnőnek, amikor látja, hogy órára nézek.

– Egy olyan nő, mint ön, miért él kolostorban?

Keze egy másodperccel hosszabban és egy leheletnyivel erősebben fogja az enyémet. Most giccses lesz a filozófus, vagy ismét ironikus? Melyik filmben is kapott egy hasonló kérdést Sophia Loren, a kissé buja, álomszép apáca? Ki is játszott még benne? Adriano Celentano? Mit válaszolt Sophia? A filmekkel kapcsolatos emlékezetem lassan elhalványul.

– Szórakozásból.

– Ez szórakoztató?

– Igen, miért ne?

– Ön fiatal, nem tesz olyan benyomást, mint aki érzéketlen a... nos, igen... – pillantása végigfut rajtam. – Hogy is mondjam...

– Ön az érosz témáját a cölibátussal kapcsolatos életmódom példája okán akarja feszegetni?

– Ne értsen félre, kérem. Érdeklődésem...

– Pusztán filozófiai természetű?

Nevetve megrázza a fejét. Ezt egyszerűen nem hiszem.

– Roth doktor úr, élveztem a beszélgetést, de most már igazán mennem kell.

A vasúti sínéknél a szemetesbe dobom a névjegyét. Semmi kifogásom ellene, sőt örülhetek, ha egy ilyen vonzó férfi még ebben a ruhában is nőnek tekint, de az már más lenne, ha folytatódna a történet. A szerzetesi ruha rendszerint többé-kevésbé megvéd a hódítási kísérletektől. A legtöbb férfi leolvassa a külsőmről, hogy „megközelíthetetlen”, ami sok mindent leegyszerűsít, ha az ember nem akarja, hogy mindenáron kikezddjenek vele. Úgy tűnt, hogy Rothot inkább felizgatta az öltözékem. Talán trófeagyűjtő? Biztosan vannak olyan nők is, akiket izgat, hogy elcsábítsanak egy papot, csak azért, mert a tiltott gyümölcs édesebb. Hirtelen eszembe jut, mit mondana most Paula: „Csak ne légy beképzelt!” A mellettem álló, vonatra várakozó férfi ingerülten eltávolodott a magában mosolygó apácától.

Az intercityben tomboló fiatalokból álló horda meghiúsította olvasási próbálkozásomat.

- Ön apáca?
- Nem, pingvin.

A lányok vihogva körém csoportosulnak, sós mogyoróval kínálnak, mesélnek az osztálykirándulásról, melynek bécsi emlékei kimerülnek számukra a fiúk szobáiban tett látogatásokban és a szintén tilos ivászatban. Ha nem teszek valamit azonnal a kedvesnővér-imázs ellen, valamelyikük mindjárt mesélni kezd az óvodabeli nővérről, aki vagy totál hülye, vagy szuper aranyos volt, a másik a ministrálásáról, egy további talán arról, hogy a nagynénje is kolostorban él, és Münchenig szórakozó társa lesznek a Landgraf Ludwig Gimnázium 9/b osztály lánycsapatának.

Egy csinos, sötét hajú lány kérdezi, mellém ülhet-e, és választ sem várva beszélgetni kezd.

– Mi muszlimok vagyunk. Apám azt mondta, az apácákat tisztelni kell, de nem érti, miért nem házasodhattok, Isten ellen való, ha nem akar az ember gyereket.

Na, ez remek: még 350 kilométernyi vonatút, és egy alapvető vita közepén találom magam egy tizennégy évessel. Próbálok elmagyarázni, hogy az apácák önként mondanak le a házasságról, mert Istenre akarnak koncentrálni, és bosszankodom a már csaknem hildegardi hanghordozásomon. A lány kétkedően néz rám.

- Ebben zavar a család?
- Számunkra a kolostori közösség jelenti a családot.
- De férfiak nélkül, ugye?
- Igen, férfiak és gyerekek nélkül.

Szemmel láthatóan elégedetlen a válaszzommal, amit aligha vehetek rossz néven.

Egy másik lány is bekapcsolódik a társalgásba.

- Nem hiányzik semmi önnek?
- Teljesen elégedett vagyok.
- Mit csinál egész nap az ember a kolostorban?

Csak akkor távolodnak el tőlem, amikor megjelenik a tanárnőjük, és felszólítja őket, hagyják békén a nővért.

Mi mondhattam volna? Azt, hogy azért költöztem oda egykor, mert meg akartam oldani a világ rejtélyét egy kalandos belső uta-

zással? Hülyeség! Azt, hogy csaknem nyolc éve lemondok a szexről, a partnerkapcsolatról és a családról, hogy találjak valamit, amit még mindig fontosnak tartok, noha a válaszok újra meg újra kisiklanak a kezeim közül, mihelyt azt hiszem, hogy megragadtam a valóság egy darabját? Ez mindenesetre tiszteletre méltó lenne, csak aligha lehet megértetni egy kamaszlánnyal.

Amikor leszállok Münchenben, kopognak a vonat ablakán, integetnek, én visszaintek nekik.

A helyi járat olyan üres, hogy nem fenyeget az utastársaimmal való beszélgetés veszélye. Amikor kinézek az ablakon, erdőket, mezőket, falvakat, kicsi és nagyobb tanyákat látok – semmit, ami lekötne a figyelmet. Meditáció egy mellettem elhaladó világról annak előkészítéseként, hogy újra elmerüljek mit sem változó mikrouniverzumomban.

A teológiai tanulmányok miatt sokat utaztam, a jelzett évi két hétnél többet. Vizsgák és tanulmányi hetek Grazban, Innsbruckban, Klagenfurtban, Salzburgban, Bécsben. Bibliatudomány, dogmatika, fundamentális teológia, keresztény filozófia, egyháztörténet, morálteológia, liturgika, egyházjog. Mindez jegyzetekben összefoglalva, amit a jó emlékezzettel megáldott ember a mindenkori vizsgákra képes észben tartani anélkül, hogy halálra tanulná magát. A tudományosan megalapozott teológiai kivonat házi használatra kikapcsolódást jelentett további két évre a kolostori napi rutinból. Az utazás meglepően sok élményt adott, a docensek és a diáktársak kedvesek voltak, sokszor üdítően „baloldali katolikusok” és haladók, csak kevés volt köztük az elkötelezett, jó ember típus, akik a gyakorló keresztényeknek megpróbáltatást jelentenek. Tiszteletnek örvendtem, egzotikum voltam – ami részben izgalmas volt, és alighanem ennek köszönhetem egyik-másik túl jó jegyemet.

Raphaela hangsúlyozta, hogy a katolikus-keresztény hitben való elmélyülésemet kívánja, miután a noviciátusom nem volt a legszerencsésebb. Személyes ügyének tekintett, és minden vizsga előtt vette a fáradságot, hogy átnézze velem a tanulnivalót. Ahogy mondta, érdekli az anyag, és örül a velem folytatott teológiai vitának. Hiányozni fognak ezek a délutánok. Raphaelától

bármit kérdezhettem, bevallotta, ha valamit nem tudott, és soha nem vonta ki magát a vita alól dogmatikus általánosságokkal vagy záró értékelésekkel. Eredményeimtől el volt ragadtatva, sőt odáig ment, hogy Hildegardnak kifejezte csodálkozását, amiért tanulási szorgalmamat nem sikerült felkeltenie a noviciátus ideje alatt. Hildegardnak erről egyszer nyugodtan el kellene gondolkodnia.

Amikor hozzáláttam a záródolgozatom elkészítéséhez, Raphaela felajánlotta az irodájában levő számítógépet. Örül, hogy végre valaki használja. Tiltakozásomat, hogy azt sem tudom, hogyan kell a gépet bekapcsolni, egy vállrándítással elintézte. „Azt a mondatot, hogy »nem tudom«, nem ismerik a kolostorban. Nálunk ez így hangzik: »azonnal elkezdek gyakorolni!«” Antonia nővér egyik barátja sietett a segítségünkre, akinek egy kis számítógépes cége van. Hozott magával három gépet, melyeket ajándékozási szerződéssel átadott a kolostornak. Piát, Mariát és engem egy hétnapos gyorstalpaló tanfolyamra vezényeltek. Az első három nap után technikai tehetségnek bizonyultam, és a tanulás mellett sokat „gyakoroltam” is. Újabban előfordul, hogy vasárnap reggel a szobámban cseng a telefon, amit Margaritha biztosított nekem, és az apátnő izgatott hangja közli, hogy miközben az előadásán dolgozott, egyszerre eltűnt a szöveg, háromheti munka, minden odavan, kész katasztrófa!

– Klikkeljen a 'szerkesztés'-re. Második hasáb fentről, második szó balra.

– És most?

– Klikkeljen a 'visszaállítás'-ra.

Egy másodpercnyi csend, majd egy sóhaj.

– Mindig mondom, hogy ön egy zseni, egy zseni! – azzal lete-szi a telefont.

Ha Raphaela időhiányban szenved, már nekem diktálja a szöveget egyenesen a gépbe, és „kedves írnokom”-nak nevez. Szívesen dolgozom neki, és nem lenne ellenemre, hogy lassanként belenőjek az apátnő virtuális titkárnőjének hivatalába.

A kalauz legyint, amikor keresem a jegyemet. „Rendben van, nővér.” Köszönésként sapkájához emeli a kezét, hatalmas teste

imbolyogva halad az üres ülések közt. Egyszer szeretnék nem „hivatalos személy”-ként közlekedni... Egy pillantás elég, az emberek máris tudják: ah, igen, ez ilyen. Rejtély számomra, miért nem tudom ennyi idő elteltével sem az öltözékeket természetesnek, hozzám tartozónak tekinteni. Van, aki punk, a másik öltönyt visel, megint más rabbi vagy apáca. Na és?

Ruházatunkkal bizonyítványt állítunk ki, mondta Dorothea, amikor vonakodott egy kórházi tartózkodás alkalmával habitusát otthon hagyni. Olyan jól kezeli apáca voltát, hogy alkalmanként irigylem a belső biztonságát. És én? Raphaela meg fogja kérdezni, hogy most, biztos teológiai tudással a hátam mögött, megtaláltam-e otthonomat a katolikus egyházban, és újra csak „nem tudom”-mal fogok válaszolni.

A mégis szó túlélési stratégiává vált; ezt másképp képzeltem.

A pályaudvar előtt Margarita nővér vár, az öreg Passatra támaszkodva, melynek a jobb sárvédőjén levő horpadás az én számlámra írható. Három hónappal ezelőtt a vaskapunak hajtottam, és azóta hallgatom a nővértársak gúnyos megjegyzéseit, hogy a következő kitörési kísérletnél csak a nyitószervezetet kell működésbe hoznom, és az ajtó magától kinyílik. Raphaela akkor megkérdezte, minden rendben van-e velem.

– A figyelmetlenség és a fáradtság szerencsétlen egybeesése, ez minden. Ne csináljon ebből gondot.

Nem tűnt nyugodtnak, egy hétig korábban küldött aludni, megkérte Hartmann doktort, hogy adjon nekem vitaminokat, és figyelmeztetett, hogy egyek többet.

Amikor Margarita most átölelt, rádöbbsenem, hogy hiányzott. Ő és a többiek. Ez már figyelemre méltó.

– Van valami újság? Mindenki egészséges otthon?

– Paula nővér ágyban fekszik.

– Megint megfázott?

– Nem, gyengélkedik. Ma reggel a misén összezsuklott. A doki mérlegelte, hogy kórházba utalja-e vizsgálatra.

Paula gondot okoz nekem az utóbbi időben. Amióta tavasszal megtiltották neki a traktorvezetést, és nem foglalkozhat a gyümölcsössel sem, láthatóan gyengébb lett. A jobb lába felmondta a szolgálatot, amikor a fékre akart lépni. A házmester úgy menekült meg, hogy a rózsák közé ugrott. Ezután meggyőzte Simone nővért arról, hogy az öreg hölgy a traktoron általános veszélyt jelent.

- Meglátogathatom?
- Persze, már várja önt.

Margarita hármásban rohan a kanyarban, csikorgó kerekekkel fordul a kolostorhoz vezető útra, a Szent Kristóf-érem ismét lerepül a műszerfalról.

- Ne hajts olyan gyorsan, még az árokban landolunk!
- Mindnyájan Isten kezében vagyunk.

Nem én vagyok az egyetlen, aki csodálkozik azon, hogy nem büntették még meg közlekedési szabálysértésért. Margarita maga azt állítja, hogy különös kapcsolata van minden dolgok irányítójával, aki az ő esetében mindig behunyja az egyik szemét. Placida hozott neki a legutóbbi szabadságáról egy matricát, melyen ez állt: „Ne vezess gyorsabban, mint ahogy az őrangyalod repülni tud”, de Margarita vonakodott „egy ilyen buta mondást” kitenni az autóra.

- Lesz holnap nagymosás?
- Nekem igen.
- Mit jelent ez?
- Vélhetően ön már nem dolgozik tovább a mosodában, de legyen meglepve, nem mondtam semmit.

Túl jól ismerem Margaritát ahhoz, hogy megpróbáljak pontosabb információt kihúzni belőle az új munkámról. Mit tervez Raphaela? Jól érzem magam a mosókonyhában. Csaknem minden nővér eljön oda, Margarita praktikus gondolkodása minden élethelyzetben jótétemény, és negyven garnitúra ágynemű mánorgolása közben kimerülni nem a legrosszabb módja annak, hogy az ember rendet tegyen a fejében. Néhány hónapja Lioba nővér

ül a vasalódeszka mellett egy kopott karosszéken, amit Margarita állított oda neki, és kisebb foltozásokkal teszi hasznossá magát, közben ellát minket történetekkel a régmúltból. Ezekkel nem tudok betelni, és Lioba határozottan vidámabb, amióta nem egyedül üldögel a cellájában.

– Lioba nővér, ha ön nem lenne nekünk! – mondja Margarita gyakran.

– Lárifári, már alig látok valamit. Önök rajtam, öregasszonyon nevetnek!

– Ezt sosem tennénk, teljesen mindegy, hogyan stoppolja meg a zoknikat. A történeteit szeretjük!

– Történetek, történetek, maguknak, fiataloknak inkább hallgatásra kellene engem inteni.

Mire Margarita, aki legalább ötven felett van, diadalmasan rám néz, és barátságosan megsimogatja a mosolygó öreg arcát.

Szívesen voltam kettőjükkel, olykor lementem délután ruhát hajtogatni, noha a többieknek azt mondtam, tanulok, de jelenlétükben megszabadultam a kétségeimtől és a tanácsstalanságomtól. Egyikük sem árult el. Ha a szabályos munkaidőmön kívül megjelentem, mindig úgy tettek, mintha megbeszéltük volna, és ha ez gyakrabban előfordult, Lioba kikérdezett az anyagból, vagy teológiából vizsgáztatott. Válaszaim igen hiányosak voltak, megtörtént, hogy Margarita beavatkozott, és ezekkel a szavakkal küldött vissza az íróasztalhoz:

– Ideje új ismereteket szerezned!

Maga Raphaela apátnő is feltűnt néhanap nálunk, felült a varróasztalra, lóbálta a lábát, és sóhajtozott: „Fel kell töltődnöm legalább öt percre. Önöknél olyan szép békés minden, nálam oda-fent meg vitatkozás van, amíg csak bírjuk cérnával.”

Margarita rendszerint megérezte, ha annak a veszélye fenyegetett, amit „kolostorroham”-nak nevezett. Ilyenkor engedett vezetni egy jó darabon, többnyire az autópályán, és lemondott a kommentárokról. Amikor tanulmányi hétre kellett mennem, különösen szépen vasalt fehérneműcsomagot kaptam, melybe Lioba vagy Margarita mindig belopott egy kis csekélységet. Csokoládé,

képeslap valami bátorító szöveggel, pici üveg Jägermeister, valami mindig kiesett, amikor szortíroztam a fehérneműt.

Gondolhattam volna, hogy ez nem tart örökké.

Simone azt mondta legutóbb, hogy lassanként felelősséget kell vállalnom, nem lehetek egész életemben segéderő, és nem tölthetek be olyan helyet, ami a novíciáknak való. Ellenvetésemre, hogy évek óta nem lépett be senki, azt válaszolta, konventnővér vagyok, és végre meg kell tanulnom eszerint viselkedni.

Világos, hogy Margarita részéről hiába várok sajnálkozó mondatokra amiatt, hogy ki kell válnom a mosodai csapatból. Higgadt-sága a magatartásában gyökerezik, úgy veszi a dolgokat, ahogy vannak. Témát vált, amikor bátortalanságomról beszélek, utazásomról kérdez, és sok örömet kíván nekem az új feladatomhoz.

Hol máshol tud az ember csaknem nyolc év elteltével új dologba fogni, mint a kolostorban?

Minden alkalommal ugyanaz tárul a szemem elé, ha nyáron kinyílik előttem a nagy vaskapu: buja zöld és tarkán virágzó pompa, mintha valaki egy óriási kannából virágözönt szórt volna erre a darab földre. Illatoznak a hársak, a rózsák, a violák és a frissen nyírt fű. Illatos csend madárénekekkel. Rózsaszínben és fehérben ragyogó mályvaföld nyújtja felém üdvözlőn a karját, az autó éppen egy kosarakkal teli kizikocsit kerül ki. Egy hét zajos város, tolakodás a metrón, embertömegek a járdán és olcsó étkezdék után ez a kert a paradicsom.

Amikor belépek a cellámba, látom a megszokott üdvözlő virágokat, és mellette egy üveg bort „a kész teológusnak”, ahogy a virágmaticákkal díszített cédulán olvasom a feliratot. Raphaela kézírása. Megnézem a postámat, és találok egy levelet Stefantól, melyben egy CD lapul Chat Baker számaival. Ha sikerül egy dugóhúzót szereznem a konyhából, mielőtt bezárják, egész jó esélyem lesz, az ablakpárkányon.

[...]

Paula sápadtan fekszik, és csak az orra hegye látszik a párnák közül. Gyengén mosolyog, saját maga összetöpreődött mása.

– Miért csinálsz ilyen dolgot? Nem lehet téged egy hétre magadra hagyni?

– Üdvözöllek, kicsi, ez nem tréfa. Elszállt az erőm, nem tudom, hová lett hirtelen.

Az ágya szélére ülök, és megfogom a kezét.

– Ne légy érzélgős, még élek.

– Így már jobban tetszel nekem. Mit mond a doki?

– Sietett, telefonon kért a klinikán egy ágyat nekem.

Paula nehezen lélegzik, a beszéd folyamán újra és újra levegő után kapkod. A homlokán kis izzadságcseppek gyöngyöznek.

– Jó meleg van itt belül.

– Kérsz valamit inni? Segíthetek bármit?

– Játssz nyugodtan betegápoló nővért. Hamarosan jobban leszek, meglátod.

Nem úgy néz ki, mint aki nem fél.

– Mesélj magadról. Milyen volt Bécs?

– Klassz, de drága. Simone nővér összeesik, ha megkapja a számlát, de remélhetőleg megbocsát, amikor meglátja a jegyeimet.

– Voltál már anyáknál?

– Természetesen, egy rendes nővér utazás után még azelőtt jelentkezik nála, hogy felkeresné a hazai toalettet.

– Mondta nekem, beszéljelek rá, hogy vállald el a munkát a könyvesboltban.

– És?

– Ördögöt fogom ezt tenni.

Megcsókolom, és megígérem neki, nemsokára újra jövök, ha ő cserébe megígéri, hogy óránként jobban lesz. Nagy nehezen felemeli a fejét, majd kimerülten visszajevi a párnákra.

A fordítás alapjául szolgáló mű:

Veronika Peters: Was in zwei Koffer paßt. Klosterjahre 5. Auflage
Wilhelm Goldmann Verlag, München, 2008

*

VERONIKA PETERS sikeres német író, 1966-ban született Gießenben. Gyermekkorában egy részét Afrikában töltötte, ahol apja tanár volt. 1987-ben belépett egy német bencés kolostorba, ahol már letette az örökfogadalmat, és elvégezte a teológiai egyetemet, amikor a kolostor könyvesboltjában találkozott későbbi férjével, Christoph Petersszel, a már ismert íróval, és kedvéért elhagyta a kolostort. Jelenleg Berlinben él családjával. Eddig öt regénye jelent meg, melyekben nagy empátiával ábrázolja a fiatal nők útkeresését: az anya és lánya közti konfliktust (Párizsra senki sem gondolt / An Paris hat niemand gedacht, 2009); a munkáját és lakását elvesztő lány elgondolkodtató történetét (A szürke és aranyló tenger / Das Meer in Gold und Grau, 2011); és legutóbbi regényében egy hajléktalan tizenéves lány otthonra találását (Égből pottyant kezdet / Aller Anfang fällt vom Himmel, 2015).

A közölt részlet első, önéletrajzi regényéből való, mely lenyűgöző könyv egy szabadságszerető fiatal lányról, aki mégis 12 évet tölt el egy bencés kolostor zárt falai között. Főhősét, Veronikát nem kimondottan az istenkeresés vezeti, inkább egy befogadó közösség utáni vágy. Két bőrönddel jött, de végig nyitva hagyja az utat a távozásra, miközben küzd az ottmaradásért. Friss, fiatalos hangon, fanyar humorral vall életének erről az időszakáról, miközben teljes képet rajzol egy német bencés kolostor zárt világáról, annak minden megtapasztalt szépségével és nehézségével.

Szergej Pancirev

Odüsszeusz naplója

*Az esti újságok hasábjai a győzelemről kiáltoznak
a trójai háborúban. A megapoliszok fényárban
ragyognak, csillagként, mint gigantikus reklámodal,
de nem felismerhetőek az Orion, a Medvék, sem Plejádok,*

*a hazafelé útmutatók. Ekkor az én első tisztem a hajón
elnevette magát: a móló s az orientáció az más dolog.
Hát belenyugszom: a komputeroldalak mind üresek,
mint az új lakótelepek, csak forró könnyével teltek*

*a benzinnek a fekete aszfalton, látom: a lakásból
ki se lépek. A ritmust formálom, megjelenik,
löttyög, mint butykosban a bor, a napló, végakarát...*

*Megpróbálom felidézni megoldásait az antik tragédiáknak,
a fájókat, az egyedieket, a szirének dalát hallgatom
a lángoló folyamatról: szörnyűség történt valahol.*

Fordította: Mandics György

Szócs Géza

FATEHPUR SIKRI avagy Akbar Kolozsvárott

Jidi Majia költőnek ajánlom

A város mindazzal rendelkezik, aminek egy városban lennie kell, kezdve az uralkodói palotától, illetve paloták együttesétől az impozáns templomig. Találunk a városban oszlopsorok által kerített belső udvarokat, kincstárépületet, kerteket, fürdőket.

Máig megvan a filozófus háza. A császári étekfogó háza. Az asztrológus háza.

A várost 14 évvel azután, hogy megalapították, és rögtön azután, hogy már csodájára kezdtek járni messze földről is, lakói elhagyták. Nagyjából ma is abban az állapotban van, mint amikor ez megtörtént – leszámítva az erózió munkáját, vagy a burjánzani akaró növényzet térhódítását. És leszámítva persze a környékbeli falvak azon törekvését, hogy ingyen jussanak kiváló építőanyaghoz, faragott vörös színű kövekhez, oszlopfőkhöz, párkánydarabokhoz. Nem ritkaság emiatt, hogy a legszegényebb porta óljában a kecske olyan díszesen vésett faragványok között lakik, mint hajdan a hercegek, hadvezérek, háremhölgyek vagy maga a császár.

A császárt Akbarnak hívták.

Apróbb foghíjait leszámítva a város ma is város. Vagyis nem olyanszerű, mint valamilyen monumentális maradvány – mondjuk, mint amilyen egy nagy hal csontváza pl. *Az öreg halász és a tenger* című kisregényben. Azt hiszem, azok, akik építették, napokon belül tökéletesen lakhatóvá tudnák tenni, úgy folytatva (!) benne életüket, mintha az soha egy pillanatra sem szakadt volna meg.

Pedig megszakadt, a legérthetetlenebb váratlansággal. Ez 1585-ben történt, amikor a város betöltötte a 14. életévét.

Nem tudjuk, mi okozta a város végzetét, miért ürítették ki, és hogy népe lábujjhegyen távozott-e, vagy valamilyen ellenséget üldözve. Tudtunkkal a várost nem érte támadás, nem tört ki benne polgárháború vagy trónviszály, és nem tört ki tűzhányó sem a közelében, hamuval és lávával borítva be utcáit és épületeit. NEM DÖNTÖTTÉK ROMBA FÖLDRENGÉSEK, MINT A BAALBEKI NAP-TEPLOMOT. Nem nyelte el a tenger s mégcsak vízözön, özönvíz, árvíz, áradás sem fenyegette. De – ha már a víznél tartunk – meg kell említenünk, hogy a közfantázia mégiscsak a vízzel hozza összefüggésbe a város elnéptelenedését. Nem a túl sok, hanem a túl kevés vízzel. E szerint a várossal az történt volna, hogy adott pillanattól fogva víz nélkül maradt.

Hogy esetleg soha nem is volt elegendő vize? Ezt kizárhatjuk – efféle tervezési hiba nem fordulhatott elő egy ilyen zsenialitással kitalált városban.

Ahol nincs víz, oda nem terveznek várost.

Igen, de mi van, ha a kezdet kezdetén még volt vize elegendő, ámde ha épp e szűk másfél évtized alatt elapadtak a forrásai, kiszáradtak a kútjai? Ha patakjai másfele kanyarodtak, és föld alá tűnt a nagy tó, amely határolta? Mi van, ha ez történt?

Egy regény, amely *A firenzei varázslónő* címet viseli, és Salman Rushdie írta erről a várossal, épp ilyenszerű magyarázattal szolgál, bár nem természeti okokkal magyarázza a kiszáradást, hanem közönséges átokkal.

A szakemberek szerint nem volt vízhiány a városban, s ha lett volna, máshonnan is szállíthattak volna oda elegendő vizet. Egy-szerűbb lett volna, mint sorsára hagyni a települést.

Az uralkodó, aki megalapította a várost, kizárólag csak a Gangesz ÉS AZ INDUS vizét itta. Naponta érkeztek futárai a KÉT folyó vizével teli tömlőkkel és korsókkal. A Himalájából hozott jégtömbök pedig bőszesen biztosították a hölgyek és az udvar számára a friss, hűvös vizet.

A város neve Fatehpur Sikri. Új-Delhitől kb. 200, Bikanertől kb. 500 kilométerre fekszik.

Ha innen délkelet fele indulna el a vándor, az óceán partján rátalálna a konaraki Nap-templomra, benne a Világegyetemet forgató Kerék 12 díszesen faragott másával.

Ha viszont napnyugat fele kelnénk útra, s valamelyik kikötőtől főlhajóznánk a Vörös-tengeren a Nílus szomszédságáig, ott hamar rátalálnánk az ifjú forradalmár fáraó, Ekhnaton fővárosára, Karnak mellett. A fáraó (akinek felesége a valaha élt egyik leg szebb asszony volt, Nefertiti) szembefordult a papsággal, az udvarral, a hagyományokkal, a dogmával, az égiekkel és új fővárost alapított, mely a Nap istenítésének és imádatának vált birodalmi központjává. Még az új város helyét is úgy találták meg, hogy ott a hegyek vonulatának rajza éppen a Nap szó hieroglifáját adta ki. Ez három kerek évezreddel azelőtt történt, hogy Akbar megalapította a maga új fővárosát, és 2700 évvel azelőtt, hogy Orissa földjén, Konarakban Naraszimadéva uralkodó rendeletére felépült a csodás Nap-templom, amely a fáraót is ámulattal töltötte el, s amelynek Fatehpur Szikriből is csodájára jártak (lásd az onnan Konarakba érkező Abul Fazl leírásában: még az is, aki képtelen a gyönyörködésre, kövé dermed a látványától).

*Süss fel Nap Karnakra, Konarakra,
Idő kereke, forgásod ne hagyd abba.*

Ekhnaton ilyen sorokat is belevehetett volna híres Naphimnuszába – ha tudott volna róla, hogy Naraszimadéva kolléga több mint két és fél ezer év múlva felépítteti majd a konaraki nap-templomot.

Valahol Egyiptomban, a Halhatatlanok Városában találkozott Borges halhatatlan hőse, Marcus Flaminius Rufus önmagával. A halhatatlan jelzöt nem stílusfordulatként kell értenünk: szó szerint halhatatlan volt, ebből származtak a problémái.

Ám mielőtt eljutott (vagy visszajutott) Egyiptomba, sokféle megfordult. Rufus elmeséli, hogy „Bikanerben és Csehországban is az asztrológiát műveltem. 1638-ban Kolozsvárott voltam és azután Lipcsében.”

Akbar futárai Bikanert érintve hozták a vizet az Indusból, a Mohendzso Daro és Harappa (Harappá) közé eső szakaszából. Mohendzso Daro volt a világ első nagyvárosa, de lakóiról semmit nem tudunk. Ezt a nevet is csak a ma ott élő népek adták neki, és az a jelentése, hogy Sírdomb. Nemhogy Akbar korában, de már Ekhnaton korában is legalább félezer éve halott, elhagyatott város volt, amely a föld alatt aludta álmát. (Nap-templomokról kinek ne jutna eszébe Campanella napvárosának temploma, az építészetbe öltözött matematika, melynek oltára a világmindenség asztrológiai ábrázolása. „*A templom teljesen kerek, fala nincs; hatalmas, gyönyörű oszlopokon nyugszik. A nagy kupola közepén egy kisebb kupola van, világító nyílása éppen az oltár fölött, mely magában áll a templom közepén.*” Stb. Azt mindenki tudja, hogy a Napvárost Indiából menekült filozófusok alapították – de ritkábban esik szó arról, hogy Campanella utópiájának egyik forrása Giovanni Botero *Relazioni universali* című, éppen akkoriban megjelent munkája, amelynek Kínával kapcsolatos részeiből olykor szinte szó szerint inspirálódott. De Botero írt egy olyan művet is, amelyet témánk szempontjából érdemes volna külön tárgyalni, a városok nagyszerűségéről.)

Térjünk vissza most Bikanerből (vagy Bikaneerből) a Jaipur fele vezető úton Fatehpur Sikribe. Kolozsvárral még foglalkozunk.

Fatihpur Sikrit 1571-ben alapította Akbar.

Akbar egyaránt leszármazottja volt Timur Lenknek és a költő-császár Báburnak s talán Dzsingisz kánnak is. Sikeres uralkodó és sikeres hadvezér volt, egy sikeres családból. Ő építtette Agra ma is sértetlen, fantasztikus várát, meg Lahore várát s még jó néhány erődöt.

Akbar mint mesterére tekintett a szentként tisztelt szúfi bölcsre, Szalim Csistí sejkre, aki Fatehpur környékén élt. Csistí megjövendölte az örökös nélküli Akbarnak, hogy nemsokára három fia fog születni. És valóban, 1569-ben éppen itt született meg a trónörökös Szalim herceg, és a boldog uralkodó erről a helyről vágtatott föl serege élén Gudzsarátba, hogy nagy diadalt arasson ellenségei fölött. A győzelmes hadjáratból való visszatérésekor döntött úgy, hogy fővárost alapít ezen a szerencsés helyen, amelynek a Fatehpur Sikri nevet adta. A Sikri szó győzelmet je-

lent, bár van olyan nyelv is, amelyen nagyjából ugyanezzel a szóval nevezik meg a koporsót.

Egyszer valaki azt mondta: ennek a városnak úgy hangzik a neve, mint valami káromkodás.

Akbar nemcsak jó uralkodó és jó hadvezér, de remek tervező és építész is volt. Nemcsak a világ egyik legfunkcionálisabb városát tervezte meg, nemcsak az egyik leggyönyörűbbet, hanem maga ellenőrizte a kivitelezést is, a kőfaragók munkájáig bezárólag. Még az is lehet, hogy egy-két virágmotívumot vagy szent mondást saját kezűleg faragott ki.

Itt, az új fővárosban helyezték örök nyugalomra a bölcs sejknek, Akbar mesterének a testét is. Sírját mind több zarándok kereste föl, az élet pedig folyt tovább a maga rendje szerint. Ha gonosztevőt kellett kivégezni, egy nagy kögyűrűn belülré vetették az elítéltet, majd ráeresztettek egy harci elefántot. Küzdelmük nemcsak exkluzív udvari látványosság volt, az egész város szemeláttára történt.

Akbar új, szoláris naptárat vezetett be, és szinte valószínűtlenül türelmes volt vallási kérdésekben. Bármely (akkoriban ismert) vallás szertartását engedélyezte. És hitvitákat rendezett egy külön célra épített helyen. Ez volt az Ibadat Khana, az imádat háza – az egyes iszlám irányzatokon kívül hinduista, zoroasztriánus, judaista, keresztény eszmék találkozásának és ütközésének a helyszíne. Milorad Pavic remekművében, a *Kazár szótárban* azt olvassuk:

A kazár kagán „...álmot látott és három bölcslet hívatott magához különböző országokból, hogy álmát megfejtsék. Elhatározta: népével együtt annak a bölcsnek a vallását veszi fel, amelyik a legtalálóbban fejt meg az álmát”. Így került sor aztán egy iszlám, egy zsidó és egy keresztény igehirdető vitájára. Nem tudni, melyikük vallását vette fel az uralkodó és népe, de 943-ban az oroszok legyőzték a kazárokat, fővárosukat a Volga Kaszpi-tengeri torkolatánál nyolc napig dúlták, majd megsemmisítették a birodalmat. Mindez több mint félezer évvel Akbar uralkodása előtt történt.

Itt szakítsuk meg leírásunkat, hogy átlépjünk egy másik városba. Kolozsvárra, ahol – emlékszünk – 1638-ban majd megfordul Borges halhatatlan embere is.

De most még csak az 1560-as években járunk. Erdély fejedelme ekkor János Zsigmond volt, egyaránt leszármazottja a legelőkelőbb magyar családoknak, valamint a Jagellóknak és a Sforza hercegeknek. A fejedelem a kultúra szerelmese volt. Udvara az olasz reneszánsz udvarokhoz volt hasonlatos, nem is véletlenül: Itáliából hozott oda művészeket és tudósokat. Akik között megjelentek a teológusok is, kemény vitákat folytatva egymással, hogy meggyőzzék a fejedelmet, melyikük hitét vegye fel, Erdély népével együtt.

János Zsigmond nagy figyelemmel követte ezeket a felekezeti vitákat, legalább azzal az érdeklődéssel, mint Akbar a maga hittudósainak a vitáit. Itt tartozunk elmondani azt is, hogy miközben Európát ekkor – és még sokáig – kegyetlen vallásháborúk dúlták, a János Zsigmond által összehívott országgyűlések, először a történelemben, kimondták a vallásszabadságot (vagy ahogy egyesek nevezik: a vallási békét).

János Zsigmond 1571 márciusának végén hunyta le a szemét. Éppen akkor, amikor Akbar elkezdte építeni a maga új városát, amelyben majd hittudósok fognak vitatkozni, azzal a hévvel, mintha csak az erdélyi fejedelmi udvarban lennének.

A Khiosz szigetén született Jacobus Palaeologus hitújító a kolozsváriak meghívására érkezett Erdélybe, ahol szerepe volt egy új vallási felekezet teológiájának kidolgozásában. A *Földi és égi hitviták* címmel Kolozsvárott 2003-ban megjelent válogatás tartalmazza a szöveget, melyben ez a szerző elmondja, hogy János Zsigmond fejedelem isteni megbízást kapott arra, hogy hitvitát szervezzon, a valaha élt legnagyobb hittudósok részvételével. Tér és idő korlátait megszüntetve, a fejedelem felépítteti Kolozsvár égi mását, helyszínéként az emberi lét nagy kérdéseire választ adó vitának. A természet isteni parancsot kapott arra, hogy az uralkodó akarátának engedelmeskedjék – figyeljünk: a természet tehát nem saját törvényeinek engedelmeskedett, hanem János Zsigmond akarátának – s így egyetlen szempillantás alatt sikerült megnövelni a város szélességét és hosszúságát. Kolozsvárnak ez az égi kópiája a fejedelem nevét viselve, *Janopolis* névre hallgatott. E város széles utjait nem kövezet, hanem olyan fényes színarany borított-

ta, amelynek ragyogásában visszatükröződött a járókelők alakja. A király „úgy rendelkezett, hogy a nap pontosan az ég közepének magasából süssön, a földnek megparancsolta, hogy ne verje vissza a napsugarakat, s így ne okozzon hőséget a visszaverődés, hanem engedje át az alvilágba és az antipódusokhoz: ekkor láttak először fényt az alvilágban”. A négy főtéri palota összes étkezőjében „naphosszat étkeztek, jöllehet a napnak sohasem volt vége, s nem mintha bárkit is gyötört volna az éhség.” A hitvitára érkező követeknek, miközben szabadon bejárhatták az egész Földet, az erdélyi fejedelem lehetővé tette, hogy „ezzel egy időben otthon is jelen lehessenek, és ki-ki elláthassa teendőit, sőt szabadon járhasanak bárhol, ahol éppen kedvük tartja”, miközben ezzel párhuzamosan jelen voltak a hitvita hallgatóinak sorában.

A hallgatók közt jelen volt a kor minden fontos uralkodója, az angol királynőtől Szulejmán császárig, akiket az erdélyi fejedelem „egy időben és személyesen” fogadott, mármint nem együttesen, hanem mindenkit külön-külön, habár mégis egyazon pillanatban. Bár szerzőnk nem nevezi néven őket, nem lehet kétséges, hogy az égi Kolozsvárra érkezők között mind Akbar nagymogulnak jelen kellett lennie, mind a kínai császárnak, mind az Újvilág indián királyainak. „Minden nap egy-egy örökkévalóság volt. Nem volt sem fáradtság, sem nehézség, s nem volt lehetetlen, hogy számtalan ember egyetlen helyen, s egyetlen ember számtalan helyen legyen.” Persze, hiszen a király „gondoskodott róla, hogy Janopolisban megszűnjenek a térbeli viszonyok legfőbb jellemzői”. Bárki bármilyen nyelven szólalt is meg, azt mindenki egyetlen és egységes beszédként hallgathatta. „Hajnalban és este a város tizenkét kapujánál az őrállások kürtjei harsogtak és dobjai szóltak: illatokat, madarak és a magasban zengő angyalok harmonikus dalát vitte a szél, és elárasztott velük mindent.” Hogyan is ne vitte volna magával Janopolis élményét és emlékét Akbar Fatehpur Sikribe? Az erdélyi uralkodó maga vezette házához minden vendégét – nyilván Akbart is – és „egyszerre többfelé ereszkedett alá a lépcsőfokokon” miközben helyet foglalt velük a pompás asztaloknál, „amelyek éhség- és szomjúság-érzetet keltettek ott, ahol valójában nem létezhetett éhség és szomjúság, mindent

átjártak az illatok, valamint az ének és zeneszó.” Kolozsvár ekkor, Borges szavával élve, a világ Alfa-pontjának számított, amely tartalmazta a világ minden más – egymáson áthatoló – pontját (tehát Fatehpur Sikrit is).

„Felvirradt a második nap, jóllehet valójában kezdettől fogva ugyanaz a nap telt.”

Salman Rushdie mintha csak Janopolisról írná, amit regényében Amerikáról, a Mundus Novusról mesélnek: ott „...a tér és idő törvényei nem érvényesek. Ami a teret illeti, egyik nap mértéktelenül kitágul, a másikon összehúzódik”. És az idő is: hol halad, hol nem halad. Ismerős, nem? Mint ahogyan az is, amit Akbarról ír: „A háttérben a muzsikások halkán vallási himnuszokat játszottak. Gyakran egy intéssel elküldte őket, és hagyta, hogy a csend cirógassa. A csendet csak a madarak hajnali dala törte meg”. És: „Lelki szemével Akbar aranyból készült nyugati templomokat látott...”

Ha van város, melybe lakói vagy látogatói visszavágynak: úgy szeretne minden kolozsvári még egyszer lakója vagy vendége lenni ennek a városnak. De ahogyan Akbar kiűrtette fővárosát, János Zsigmond is magára hagyta az égi Kolozsvárt, holott természetfölötti hatalmánál fogva lehetővé tehetné volna, hogy mind a mai napig életben maradjon.

Igaz, nem beszéltünk még arról: ahogyan létezett Kolozsvárnak ez a mennyei mása, talán létezett egy pokolbéli is. **TEGYÜK-E HOZZÁ, HOGY VAN ELMÉLET, MELY SZERINT A FÖLD EGY MÁSIK BOLYGÓ POKLA? VAGY IDÉZZÜK-E CHRISTOPHER MARLOWE-T, S ELŐZMÉNYEKÉPP OMAR KHAJJÁMOT ARRÓL, HOGY HOL VAN A POKOL?**

A Janopolis fölött pontosan az égbolt közepéről lesütő nap, HELIOPOLIS, Karnak és Konarak naptemplomai juttatták eszünkbe Campanella Napvárosát, amelynek lakóiról 1603-ban – két évvel Akbar halála előtt – a szerző (aki akkor éppen börtönben ült) azt írta, hogy „Van egy titkos eljárásuk, mellyel hét-évenként megfiatalítják a szervezetüket...” De erről máskor.

János Zsigmond halála (1571 márciusának vége) és Jacobus Palaeologus halála (1585 márciusának vége) között pontosan 14

kerek év telt el. E 14 év alatt született meg, virágzott fel és halt ki Fatehpur Sikri.

Mert, aprópó börtön: János Zsigmond halála után Jacobus Palaeologus is elhagyta Erdélyt. Az inkvizíció börtönbe vetette, majd 1585. március 23-án kivégezték Rómában. Ezzel sírba szállt az egyetlen szemtanú, aki hírt hozott a világtörténelem és a világegyetem legfontosabb városáról. Arról, ahol kísérlet történt rá, hogy behelyezzék az embert a valóságba, a valóság fölöttibe és a valóságon túlba, meghatározva a viszonyát Azzal, aki a világot Teremtette.

Akbar bátor harcos volt, nem ijedt meg semmilyen ellenségtől. Hogy miért döntött úgy 1585-ben, hogy magára hagyja kedves városát, benne mestere sírjával és megannyi fontos emlékével, örök titok marad. A tény, hogy semmilyen feljegyzés, sőt utalás nem maradt fenn tőle ezzel kapcsolatban élete hátralevő húsz évében – még bár annyi sem, hogy vizeink kiapadtak –, arra utal, hogy az uralkodó valami olyasmivel szembesült, ami maga az Elmondhatatlan, a Ki Nem Mondható, a Mindenek Fölötti.

Ez lehetett Fatehpur Sikri városának végzete, ez teljesíthette be sorsát, amelyről ennyit vélünk tudni, ennyit mondhatunk, egy szóval sem többet.

*

Jegyzet. A chengdui költői fesztivál szervezői kértek fel egy esszé megírására, amely egy városról szóljon. Ez a felkérés készítetett arra, hogy 2017 júliusában elutazzam Indiába, a helyszínen győződni meg arról, hogy Fatehpur Sikri valóban létezett.

Hogy a város létezett-e valaha, erről persze nem lehet ma már meggyőződni. Amit biztosan tudunk: ténylegesen léteznek a romjai valaminek, valóban létezik az emléke valaminek, amit hajdan ezen a néven ismertek.

(Fatehpur Sikri, 2017. július 15.–Kolozsvár, 2017. július 17.)

A költészet görög istenét szólítja meg EGYED EMESE legújabb, *Paian* című kötetében – erről és Arany Jánosról, hovatartozásról, otthonról, az erdélyi irodalomról kérdezte őt AYHAN GÖKHAN.

„A költészetnek van ereje akkor is, ha valaki nem hisz benne”

– A marosvásárhelyi Lector Kiadó gondozásában számos kiemelkedő erdélyi szerző publikált az elmúlt néhány évben, itt jelent meg Demeter Zsuzsa kismonográfiája Kinde Annamáriáról, Balázs Imre József legújabb kritikakötete és Tamás Dénes első, a szakmát némiképp megosztó regénye. Miért döntött úgy, *Paian* című verseskötetét nekik adja, mi jellemezte a munkafolyamatot?

– A Lector Kiadó alapításától számított szerkesztői-tanácsadói munkámra; e verseskönyv ötlete a kiadó vezetőjétől, Gálfalvy Ágnestől származik. A versek sorrendjét, tagolását rám bízta, a grafikai tervekben kíváncsiak voltak a véleményemre. Szép együttműködés volt.

– A kötet cím jelentése a gyógyítással függ össze. Nem érezte mérésnek a címválasztást? Hihetünk a költészet, a szöveg régi korokat felidéző romantikájában, gyógyító, segítő hatásában?

– Apolló egyik neve is PAIAN, a költészet görög istenét meg mertem szólítani. Nem az írott betű, hanem a kimondott szavak, verssorok. A megpillantott verskép. A költészetnek van ereje akkor is, ha valaki nem hisz benne. Rögzítés, felidézés, keresés. Észre sem vesszük, és varázsigeeként működik.

– *Nemrég Arany János-díjjal tüntették ki – a könyv egyik vers-címe, a Levél a lélek ifjúságáról a kitüntetés névadóját idézi. Mit jelentett az Ön számára korábban, és mit jelent most az immár 200 éves költő?*

– Arany János verseiből mindig is a veretes hangzást és az elbeszélő műveket szerettem, mostanában sokat olvastam német és francia recepciójáról, szerkesztői, fordítói munkájáról is. Érdekel, hogyan illeszkedett be a nagyváros, Budapest (intézményes) irodalmi-tudományos életébe.

– *A versek képzeletbeli és egyéb utazásra is hívnak, misztikus helyeken járunk, mitológiák környékén. Hogyan határozza meg az otthon fogalmát, és mennyire helyhez kötött?*

– Sok kedves helyem van, az otthonosság élménye megszórt tárgyak körében (otthon, könyvtárban), de barátokkal való beszélgetésbe feledkezve vagy a Szamos-parton baktatva is megszületik az emberben. Az otthon valami összetett dolog. A békeség élménye. A történetek ismerete, értése.

– *Játsszunk egy egyszerű játékot. Ha azt mondom, Párizs, mire gondol először, milyen szavakat hív elő Önben a város neve? És a legfontosabb: mennyire hangsúlyos az írásaiban a Párizs-élmény?*

– A Szajna. Az emberek bizakodó sokfélesége. A működő nagyváros. Kedvenc könyvtáram. Musée du Quai Branly. Ady, Mikesék... Még nem találtam meg az igazi formát (legalább tíz éve keresem), de egy-két versben már párizsi hangulatokat rögzítettem.

– *A titulusai közt költő, író, irodalomtörténész, szerkesztő, egyetemi tanár szerepel. Tud kezdeni valamit e fogalmakkal? Melyik elnevezés határozza meg leginkább az identitását?*

– Olvasó, író ember vagyok, igyekszem hasznukra lenni tanítványaimnak. Szükségem van a csöndre. Talán leginkább kutató vagyok. Irodalomtörténészként is emberekkel, történetekkel, nyelvi meglegyetésekkel való találkozásokra vágyom.

– *„Ami a szövegek értelmezését illeti, én mindig láttam az embert a szöveg mögött; a verset, a regényt, a naplót megíró embert”*
– *nyilatkozta nemrég. Fontos, hogy egyfajta személyes viszonyba*

kerüljön a szerzővel mind az irodalomtörténész, mind az olvasó, és ne csak magát a szöveget lássa?

– Nem kívánok általánosságokat, előírásokat megfogalmazni; engem az emberek (mindenkori) gondolkodása, élete, gondja, vágyvilága érdekel. A szöveg valakinek a szövege (mert létrehozta, használja, olvassa-hallja). A jó mondat, érzékletes kép, emlékeztető hangzás kíváncsivá tesz a szerzőre.

– Korábban az Utunk olvasószerkesztője, majd rovatvezető-szerkesztője volt, jelenleg a Helikon folyóirat egyik főmunkatársa. Nyomon követi a fiatal szerzőket? Elégedett?

– Vers, dal, verses kísérleti műfajok – ezek magyarul jó korszakukat élik, ha a verseskönyvek maguk lassan fogynak is. Sok a tehetséges fiatal, és mostanában (a slam poetry-nek is köszönhetően) nagy a fiatal verskedvelők tábora is.

– Gyurcsány Ferenc a határon túli magyarok szavazati jogának megvonása mellett kampányolt. Hogyan fogadja a hasonló híreket, tapasztalja-e, hogy Budapestről kevesebb figyelem járul az erdélyi magyar irodalomra?

– Az irodalom aktuális. De időben másként is létezik. Lehet, hogy nem földrajzi, hanem időbeli, nyelvi vagy nemzedéki határokat kell átlépni, hogy közönségünkre találjunk.

– Milyen tervek, ötletek foglalkoztatják?

– Régi szövegeket és szerzőket szeretnék ismertté vagy ismeretebbé tenni, ebben a költészet és az irodalomtörténeti kutatómunka találkozik. Újfalvi Krisztina, gróf Fekete János, Teleki Domokos, Teleki Ádám bemutatását folytatom, a francia–magyar fordítások, az erdélyi színjátszás szövegtörténetéhez sem kívánok hűtlen lenni.

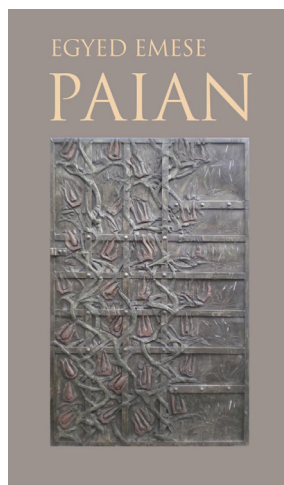
Payer Imre

Költészetbéli fehér mágia

Egyed Emese a költészet ősi módját viszi tovább, újíttja meg. Azokat az időket eleveníti fel, amikor még hittek a szó, a mondas gyógyító, cselekvő erejében. Gondoljunk csak az régmúltat idéző merseburgi ráolvasásra: *Lábat lábhoz, vért vérhez, tagot taghoz, mintha ragasztva lennének.*

A varázsmondások hatása Egyed Emese költészetében persze már az esztétikai közegben érvényesül. De elmondható az is, hogy nem az újszerűség, a mindenáron egyénieskedés modernista vágya van e költészet értékhierarchiájának a csúcán, hanem a hagyomány méltósággal történő megszólaltatása, a bölcsesség művészi kimondása. Olyan toposzok – akár érvelésszerű – megírásáról van szó, akár metaforizáltan, akár esszészerű logikával, ami megújítva tartja fenn az eredeti képek és mondások érvényét. A mondottak igazságtartalmához fűződő viszony ünnepélyes, szinte fennkölt. A szóválasztás stílusa is ezt erősíti: például *jövő* helyett *jövendő* szerepel a *Napkelte* című versben. A művek számot tartanak a klasszikus műveltségű olvasásra. Több verset csak a latin, a francia nyelv ismeretében lehet megérteni.

A *Jel* című ciklusban számos vers az *Újszövetséggel* folytat lírai párbeszédet, megidézve Jézus Krisztust, Szent Pált, sőt még Weöres Sándor *Octopus* című misztériumdrámájának világát is. Kvázi-sámánizmus tűnik fel a *Promethea* című versben, a cím a madáralakot is felöltő félistennő neve, akiben a mágia testet ölt. A sokszor spirituális szemlélet úgy hatja át az egész költői megszólalást, a versekben erősen ható megszólítás alakzatát, hogy az

arcot ad megszólítottnak és megszólítónak egyaránt. A szövegközi kapcsolatok hálózata a világirodalomból Apollinaire, a magyarból Arany János és Ady Endre szövegeit vonzza be. A verssor mögött egy másik verssor van (Apollinaire *Mirabeau-híd*-jának részlete), ez az elsődleges, és ez a szövegszerű vonatkozás idézheti fel a költő saját érzését. Ugyanez a poétikai útja Ady *Valaki útravált belőlünk* című előzetes szöveghatásának. Már nem elsősorban az emberi lélekre, hanem a szó lelkének darabjára utal a cím, a szóéra, amelyet a hangzás kelt életre. A költői képek hangsúlyozottan imaginatív képek, nem a megfigyelés az eredetük. Az imagináció megtestesítése a cél, ez lenne a gyógyítás, egyfajta varázsmondó fehér mágia, illetve annak esztétikai létmódba transzponálása; a költői szó közelebb áll hozzá, mint a szótár technikai jellegű gyűjteményes készlete. A hagyomány úgy élő, hogy időtlenséget is tartalmaz, a nyelvi magatartás ezt úgy fejezi ki, hogy az archaikus szóhasználat jelen idejüként hat Egyed Emese költeményében.

A kötet cím – *Paian* – azonos az olümposzi istenek gyógyítójának nevével, későbbi értelmezés szerint a gyógyítás képességével rendelkező istenek neve. A költő feladata eszerint az emberi lét eltorzulásának gyógyítása – vonatkozzon az a személyes, intim szférájára, vagy szélesebb, nemzeti és emberiségbeli együttlétre. A költői szó kimondása egyben a lét lényegének feltárulása. A lírai műnem eredetformája a lét mélyében el- és felhangzó dalban, a fohászkodás, ráolvasás beszédcselekvésében. A cselekvő hatást erősíti az olvasás jelentésadásában, hogy sok versnek címezettje van. De az üzeneteknek, dicséreteknek, fohászoknak nincs köze aktuális költészeti beszédhelyzethez. Ennek az anyagtalan spiritualitásnak mintegy vakfoltja, a sok – anyagszerű, olykor technikai – közvetítő közegre tett utalás.

*Vajon a Gondviselő kameráján
mi időz el a mai szent napon?*

Képben vagyunk-e?

Áldásban leszünk-e?

(A lélek üzenetét hallgatom)

A 21. századba írottág (inszkripció) képe egy verscímben (*Graffiti*) így létesíti az eredetileg metafizikai jelentést. A transzcendencia hirtelen az írás cselekvésével kerül párhuzamba.

*Vándorló sorban vörös hangyabölcsek.
Rejtekösvényen marhacsorda jár.
Somfa köszön, homoktövis-király,
vízisikló: mint gyors aláírás.
(Évad vége)*

Említhetjük az ének-olvasást, dekódolást: ilyenkor úgymond a „fülünkkel” olvasunk; ennek eszköze az időmérték vagy más ismétléses, variációs szerkezet, illetve egyszavas, sőt egyszótagos vagy csak névelős sorok. Van olyan alkotás, amelyben – Weöres Sándor némely költeményéhez hasonlóan – hangsúlyozódik, hogy a ritmuspróba hozza létre magát a versnyelvet: *tá titi tá, titá.*

*lángba borult a csönd
egy szava sincs tovább
kétkulacos beszéd
harmat a kerteken
(szól a rigó, nekem)
(Ablak a fákra)*

Ennek a lírának jellemző alakja a madár, amely másutt a költészet „totemállataként” bukkan fel, főként a feketerigó. A repülés végtelen boldogsága és szabadsága okán lehet így.

A kötet ciklusainak elrendezése fokozatosan vezeti az olvasó figyelmét a spirituális költészet mélységeibe. A kép, a figura, a jel szintén mágikus jelentésében szerepel, szó általi teremtként.

*Mily szemet rakott fejembe szerelmem,
kivetíti az álomképeket
a józan ésszel s a világgal szemben
rejtélyes látás, vesztembe vezet
(Egy Shakespeare-sorra)*

A lírai én egységének metafizikai dimenzióját is a teremtmő szóként felfogott – mágikusan kimondó – előhívás szertartásos felsorolása hozza létre.

*Ház-homloka, fedéldísz, díszes tornác,
faragott tornác, utcaajtó híme,
leveles ajtó, lécszegély és házcsúp,
gomba, galambbúg, hímes ágyfű,
bölcső –,
padláda. Rajta rózsák, gyöngyvirágok.
(Mit jelent, hol vagyok?)
(A holvagyok érzés)*

A felsorolás alakzata ugyanakkor magában a rejti kételyt is, a befejezhetetlenség szorongató érzését, azt, hogy újra és újra el kell kezdeni, mert a teljességet elérni nem lehet. Olyan tanulás, amely a szakrálisan beavatott tudás egészét csak megközelítheti, de el sosem érheti.

*Tanulom, mondom: Farkacser, Szüget,
fekete tinta, nádtoll a határból,
kopjafák közt kereszt emléke, távol
Egerlő út, Egerlei-patak.
Sziürke, arany színekben láttalak!
Kerestelek fentőkés-villanásban,
Rostban, krétában, kőben, lángban. Lángban!
Violaszínben, kékben, és a csontszín
árnyalatában –
Kerestelek szépiával, tollheggyel,
csönddel, szólongatással
–, csöndes varázslással.
(A meglelt ösvény)*

Már a cikluscímek és az általuk egységbe fogott költemények is a költészetbe, a kultúrába vetett hit magasrendűségét fejezik

ki. A költő nem foglalkozik azokkal az alulstilizáló törekvésekkel, amelyek az ember és világ találkozásának magasztosságát vonnák kétségbe. Ennek a költészetnek nem az átfogó társadalomkép bemutatása a célja, hanem az elmélyült létreflexió. Ebben a tekintetben az olvasó feladata eldönteni, hogy az olykor szellemes írásmód képessé vált-e kreatív líranyelvvel vagy a kor fölé magasodó szemlélettel párosulni. A recenzensnek nem tiszte az olvasóra ráerőszakolni saját ítéletét, az olvasást elősegítő közvetítés a célja, mindazonáltal a magam szerény módján én igennel szavazok Egyed Emese verseskötetére.

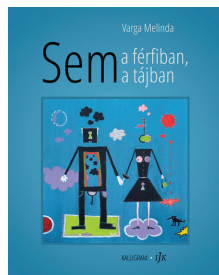
Egyed Emese: *Paian*. Lector, Marosvásárhely, 2017

Böszörményi Zoltán

A látható láthatatlan

„A szerelem állandó kételkedés,
egyféle betegség, függőséget okoz.”

Varga Melinda versvilágában a szünni nem akaró kétely, a nyugtalanság állapota uralkodik. Új kötetében a címadó vers záró sorai is erre utalnak: *„Sem a férfiban, sem a tájban nyugalmat immár nem találok.”* Ha a szerelemben, a tudatra kivetített tájban nincs nyugalom, a nyers őszinteségben még kevésbé valósulhat meg.

Negyedik verskötetében Varga Melinda több szinten ad hangot érzelmi válsághangulatainak. Már az elsőben, a *6van9*-ben is ezt a különlegesen nyers, néha az illendőség határán egyensúlyozó tematikát, a testiség és a szexus grafikus ábrázolásmódját választotta mondanivalójának képi, nyelvi eszközeül. Azonban itt ez nem öncélú póz, fitogtató hivatkozás, hanem a költőben lejátszódó dráma díszletelemei, melyekkel nagyobb hangsúlyt ad kilátástalanságának, a csalódásnak, a gyötremnek, az elvesztett illúzióknak, végső soron társtalanságának a zajos társadalomban. Az út egy újabb, reményt keltő lelki kapcsolat felé a friss csalódáson át vezet, s mindig a testiség izgatott, nyugtalan állapotában ér véget. Az üldözöttek ámokfutásával szédül a férfiak és a nők karjaiba. Varga Melinda korábbi köteteinek – *Kék tempó*, *Üreziüst* – versanyagát vizsgálva hatványozottan jelenik meg ez az érzésvilág, erősebb kontúrt kap az én vergődése az én hálójában. A szexuális cselekvés harsány, gúnyos nevetéssé, önmarcangoló, lelket felforgató kép- és verssorokká alakul. „A szerelemben nincs nyugalom, mert az, amit elértünk, csak egy újabb kiindulópont ahhoz, hogy még többre vágyódjunk” – írja Marcel Proust *Az eltűnt idő nyomában* című opuszában, mintegy választ adva arra, miért kell szenvednie a költőnek. Miközben

az élet hóbelevancait cipeli, miért kell szükségszerűen visszapillantania, leltárt készítenie, átvilágítania saját múltját és jelenét. Immár akaratlanul vetődik fel a kérdés, hogy az előbb említett folyamatok segítségével eljut-e az író a remélt katarzishoz. Megtisztul-e a test és a lélek? Eljut-e egy olyan nyugalmi, egyensúlyi állapotba, amelyben meg lehet pihenni, erőt gyűjteni egy újabb megmérettetéshez? A kötet szövegei nem adnak erre egyértelmű választ. Talán igen. Hiszen minden lépésnyi idő közelebb viszi a költőt egyfajta megoldáshoz, végkifejlethez, a könnyen lélegző, minden létgondtól megszabadult emberhez.

Varga Melinda legújabb kötete négy ciklusra tagolódik: *Bomlik a nyugalom, Szent Mihály útján a tél, Aritmia a mindenségről, Állatszív*. Témaiban a mostani kötet gazdagabb, mélyebb, súlyosabb, mint az előzőek. Izgalmasabb, néhol derűsebb, játékosabb, sűrűbbek benne a költői képek, ritmusa, a sorok zeneisége fülbemászó.

Pillérversek erősítik a kötet belső regisztereit, aláhúzzák, ki-domborítják a gondolati, képi struktúrákat, összegeznek és tovább fokozzák a drámai feszültséget. A versbeszéd tárgya a város, a szerelem, a magány, az idő, az Isten, a vágy, a táj, az elvesztett kutya. A pillérversek szintézisei az egész kötetten végigvonuló szorongásos hangulatnak. Ilyenek az *augusztusi lázlevél, szombat, délutáni napló, domb menti város közepén, monostori rózsák, honvágy, furcsa szimfónia, hálavers* című költemények. Témájuk a szubjektív én analízise, a démonok és angyalok segítségével készülő leltár: „Gyakran szöktél meg otthonról, / éjszaka, az ablakon át, mint valami sunyi macska, / férfiak karjába hulltál tizenévesen, / hogy megcibált lényedet valakiben feloldd. / Naponta eljátszottad a vagányt.” (*furcsa szimfónia*). Ugyanitt a gyerekkor emlékei elevenednek meg, őszinteségükkel mossák tisztára a valóság ablaküvegét: „Titkon azt reméled, még egyszer olyan tiszta lehetsz, / mint tízévesen, amikor a pap megáldott, / apáca szerettél volna lenni, csak később költő. / A templomi csöndbe menekültél, a fenyvesek sűrűjébe, / az álmok megmenthetik az embert, akkor még elhitted”. A vers záró része rezignált-ságba hajlik, a jelen tájait járja be újra. Drámaisága a lemondás,

a melankólia kikötőjében veti ki horgonyát: *„Nem gondolsz férfiakra, nőkre sem, / nem szépítéd bőröd hónapokon át, / lábujjhegyen sétálsz át a nappalokon, / mintha húsvéti hímes tojások lennének, /... az éjszakát fekete gyöngysorba fűzöd, /... hurcolod magad után / ezt a furcsa szimfóniát.”*

A valós világból kitekintve a *honvágy* című vers a bevett, a megszokott, a rituális élet közönyét hozza az olvasó fókuszába. Az asszonyok, a férfiak *„nem beszélnek a létről / nem járnak színházba / és nem olvasnak / verseket sem / az esték szénaszagúak és egyszerűek / a szerelemesek korán házasodnak / a nők szeme köré gyorsan / sáncot szántanak a redők”*. A költő nem találja helyét ebben a világban, nosztalgiával, mint idegen tekint vissza múltjára, mely kényelmetlen emlékeket ébreszt benne: *„a kamaszlázadás magányát is / kitörlöd végleg / a szeretőkét akik / megtanítottak hazudni a vágyról / az apádét aki mindig valami mást akart belőled / akinek sose tudtál igazán megfelelni”*.

A pillérversek hangulatát, ezek diskurzusát az egyedüllét egzisztenciális élménye írhatja a költővel. A *magány* érzete végighullámoz a kötet versein, pulzál, lüktet, nyugtalanító helyzetjelentést ad: *„a percek pergő ritmusa / mint vízimalom / puha lisztte őrli a magányt /... érzelempokróc a tudat / nem rokona a valóságnak”* (a pillanat vállán).

„A magány nehéz. Novemberben kinézni reggel a szürke derengésbe, kijönni a tornácra –, és nincs senki, senki... Az ember csak közösségben élhet boldogan, de csak a magányban lehet Isten”, idézi a költő Hamvas Bélát. Ezzel vezeti be olvasóját a *„kulcsra zárt egyedüllét”* magánzárkájába: *„elhiteti magával, nincs egyedül. nincs egyedül. nincs egyedül.”; „bebeszéli magának, a társasági magány jobb”; „több baráttal nem próbálkozik, már nincs kedve kikönyörögni / magát a magányból”*. Olyan tömény a magány Varga Melinda verseiben, olyan sűrűn járja át a verssorok szívét és lebeg felettük elmúlhatatlan szomorúsággal, hogy le kell tenni a könyvet, s várni, amíg megszűnik a lelket megviselő érzés.

A fentiek értelmében az olvasó okkal teszi fel a kérdést, miért magányos a költő, ha a városok hullámozásában él, férfi és lány-

szeretőket tart, mi okozza a mérhetetlen szenvedést? *„Ne higgy / a szerelemben, / félrekacsint / minden tekintet, / ringasd a lelked / sokszínű gyönyörben, / bőröd csak így lesz / üde dunna, / hajnalonta átölel / egy lány és egy férfi, / s a toll mellett / cigaretta és édes / fekete vár.”* (tanács másnapos reggelekre). Miért ez a kínzó egyedüllét, ha a kötet erotikus verseiben a költő a prudériát levetközve minduntalan kitárulkozik, kitakarja a testet, az érzést, a nemi aktust? Igaz, teszi mindezt a vágy, az álm felidézésével: *„azt álmodtam, ajkam phalloszod körül táncoltatom, / örült ritmust írt merev férfiasságodra a szám, / közben mellemet cirógattad, mézízű patak fakadt / belőlem, s elmerült az ujjad benne, / majd te is egészen.”* (testem hajlatából illatod kivirágzott), vagy: *„mint tüzelő nősténymacska vágyom utánad / megőrjít a képzet ha összekulcsolt / combjaink lüktetését s szerelmed / forrófehér folyójának ízét a számban / csak egy pillanatra felidézem”* (mint tüzelő nősténymacska). Magával ragad a szeretkezés grafikus ábrázolása, egyszerű szavak emelik a cselekvést a tudat központjába, a beteljesülés pedig a legmagasabb hőfokra izzítja az érzést. Hiszen a jó vers olyan, mint egy jó orgazmus – mondhatnók, mert nyersen őszinték és autentikusak ezek a verssorok. A Babits Mihály szerkesztette *Erato* és Faludy György *Test és lélek* című fordításkötetek szövegeit juttatják eszünkbe.

A szerelem derűvel, vidám színekkel ragyogja be a költői tájat. Megjelenik a mediterrán vidék az olajfákkal: *„Hallod, hogy dübörgünk át azon a tájon? / Nyomunkban caplatnak az olajfák, / előttünk vöröses sziklatömbök nyúlnak a látóhatárba, / ódon városok kútjaiban megmártózik a történelem.”* (képzelt este mediterrán tájjal). Párizsban a Szent Mihály útján, a Sacré-Coeurnél, a Saint-Germain-des-Prés-n, a Café de Flore teraszán időzik, ahol a múlt és a jelen, az öröm és a vágyakozás kapui nyílnak egymásba.

*„varrok neked egy óriáslepedőt
szeretkezésekből és napmeleg reggelekből,
hallgatag vízpartot hosszú sétákkal hímzek a közepére,
élénk fonállal horgolom rá ujjaim mintáját”*

A *takaró* című versben szólal meg így a költő. De itt is csak a képzetet rakosgatja játékelemeit egymásra, míg beteljesül a látomás:

*„az idő, ami mozdulatot mozdulattól elválaszt, képzelt idő.
olyan, mint a tenger sósan cuppanó ajka: hűvös és sikoltó,
s mennyi márványhideg óra ring tajtékzó vállán, míg
újra nem látlak.”*

Varga Melinda ihletetten választ mottókat Sziveri János, Somlyó György, Weöres Sándor, Hamvas Béla, Nemes Nagy Ágnes, Paul Verlaine szövegeiből a versciklusok és versek elé. A *himnusz a vágyról* például Somlyó György-idézettel kezdődik: *„Van-e, ami a távolságot kiszorítsa, / mint összetapadt bőrünk közül a levegőt, / a vágy meg a törvény, a tett s az ige között?”* (Psalmus Eroticus)

*„Amikor nem szeretkeziünk,
van időnk mélni a létezésen.”*

– vezet be a költő a létállapotba. De a kognitív tér hirtelen hangulatot, idődimenziót vált:

*„Készülődik, költözik a térről a nyár,
mint valami fesztiválózó, sátrat bont a többnapos
buli után, és csak a műanyag poharak árnyéka,
sár a bakancs recéi között, egy fülbemászó dallam marad utána.”*

Annyira váratlan ez a kép, hogy akaratlanul is csata utáni vázsonfestmény nyújtotta élménnyel képzettársítjuk. A következő versszakban a város utcái elevenednek meg, de ez is csak látomás: íves, illékony, beég az olvasó emlékezetébe:

*„Ebben a városban van néhány különbejáratú utca,
titkos tizenkilencedik századi kapukkal, amelyeket
csak én látok, a többi járókelő számára ismeretlen.*

*Fürgén siklik, kanyarog át rajtuk illatod,
Majd vállad, mellkasod, erős combod és izmos feneked íve.”*

A felfokozott vágy hedonista erővel építkezik egy másik versben, a *függőségben*, ahol az indulat, a testiség keres pillanatnyi menedéket: *„mozdulat / amit megcsonkítasz / tapintás / amikor a bőrödre / ragad / de lefokozod / hogy ne nőjön nagyra / az örület-torzó/ szembogárban lakó / apró parazsak / amint elszene-sednek / ha távolodóban tőled / de a sarokról / még visszanéz rád / füledbe csimpaszkodik / visszhangzik / nevetése / élvezet közben / lefokozott üvöltés / amikor beletépnél a húsba / de csak simogato-d / lágyan kedvesen a bőrt”*.

Kolozsvár, a hargitai táj viszont korántsem visszhangozza az előbbi érzés- és élményvilágot. Sötét, lehangoló képekben követi a költő az idő múlását, szalad vissza otthonához, a vershez, mely *„járható ösvény / Isten kapujához / túlélőcsomag a valósághoz”* (*vers mint istenkapu*). A gondolat fekete tussal rajzolja a város-képet: *„romos gyárkérmények / lelakott külvárosok fölé / raksz takaros fészket szeretkezésekből / madárrá változol / szelek söré-nyéhez simulsz”* (*életöröm*). Most csak a fenti néhány sort ragadtuk ki ebből a hullámzó kedélyű költeményből, amelyben a vára-kozás, a képzelgés, a táj, a vágy, a szorongás váratlan fordulatot vesz: *„elképzeled mialatt simogat / lenyalja lánykelyhek / mézétől ragadó ujjaid / s bár édesebb bort / nőcsóknál ritkán kóstol ajkad / erős phallosza nélkül / gyermekig játék sikolyod”*.

Ha jól érezzük magunkat a bőrünkben, ismerjük a testünket, semmi sem idegen tőlünk, mi emberi, birtokoljuk szexualitásun- kat, a fenti sorok természetesen hatnak, a kék és a gyönyör örö- mével ajándékoznak meg. Fiatal nő fogalmazta meg e sorokat, azzal a meggyőződéssel vezet bennünket univerzumába, hogy úgy fogadjuk el őt, ahogyan megmutatkozik nekünk. A kötetben számtalan példát találunk erre. Viszont azt is meg kell jegyez- nünk, hogy a Varga Melinda verseibe kódolt testiség kevés ki- vétellel a kilátástalanságba, a magány szürke, fülledt, nyomasztó világába vezet.

A székely vidék nyugodt, hóprémes tájai a gyerekkort idézik, ahol „*rorátéra harangoznak, / görnyedt hátú nénik, / kezükben mécsesekkel / Isten asztalához sietnek*” (igekötő lesz minden indulatból), s az aktuális világ, az ablaküvegen átszűrődő televíziókészülékek fénylenek, „*az épp aktuális / bombariadóról adnak hírt / félelempárnás égből / Isten ezüstmandzsettája kivillan / vak bolygók üvegszeme Ő*”. A transzcendentális az egyedüli erő, mely pozitív befolyással lehet a sors alakulására „*pedig rég tudod hogy / semmi sem állandó*” (fehér pirulák), és azt is, hogy az álom és a valóság közötti rés legtöbbször kimutathatatlan, a márvány éjszakából „*csend követ / csillagos kendővel / köti be a szemem / az álom és a valóság / páncélja ilyenkor / a legpuhább*” (félálom). A szavaknak mítoszuk van, moraillat száll, légies, képlékeny az idő, mert „*a vers / is egy járható ösvény / Isten kapujához / túlélőcsomag a valósághoz / általa a pillanat lehet / egy egész emberöltő / és az emberöltő egy pillanat*” (a vers mint istenkapu).

Mintha a költő a Heszperiszek kertjébe látogatna, de nem az aranyalmákat kereső Héraklésszel találkozik, hanem az idővel, melynek „*emberöltőnyi*” szemantikája a pillanat szikrájában vész el. Az idő paradigmájában a lét értelme fogalmazódik meg, s magasodik a galaxisok fölé. De arra a bizonyos csúcsra nem jut fel. Az időtér hullámai elnyelik az emberi létet, s ezzel együtt a költő érzései is a semmibe hullanak.

Megfogalmazásában, játékosságában kissé kosztolányis a *lia* című vers; a *mély A, zsiráfnyakú I, dalos kedvű L* pedig Arthur Rimbaud *Magánhangzók szonettjének* első sorára emlékeztetnek: „*Szurok Á! hó É! rőt I! zöld U! kék O!..*” (Tóth Árpád fordítása), továbbá Charles Baudelaire elhíresült *Kapcsolatok* soraira: „*Vannak gyermeki húst utánzó friss szagok, / oboá-édesek, zöldek, mint a szavannák, / – s mások, győzelmesek, romlottak, gazdagok...*” (Szabó Lőrinc fordítása). Két versben is megtaláljuk a betűk, érzetek szimbolikáját. Az egyik a *bomlik a nyugalom*: „*folyékony betűket keresek hozzád / nyúlánk I-ket, lágy M-eket / sikkos T-ket és szigorú C-ket*”. A másik az előbb említett *lia*. Hadd álljon most itt ennek teljes szövege: „*Átsimul a fülüiregen / a*

mély A, majd rátapad / a zsiráfnyakú I is, / s végiül dalos kedvű L / babonáz meg. // Lia, / Perzsia selyme, / vaj-orchidea. // Ha nyelved átkanyarog / a nyak szorosán, / a hajlatok völgye / forró ólommal telik meg, / felégeti a csontok és / izmok logikus rendszérét, / elolvasztja a tüdőt, / kicsipkézi a májat, / a szív fáradtbarana / löktetés lesz. / Bőröd a Szahara, / eltévednék benne, / nem szomjazva / többé hímoázist.”

A nem női versben Varga Melinda női verslogikája, úgy véljük, célt tévesztett. Hiába tiltakozik a költő, nincs „női vers”, két nő szeretkezéséről férfi „a férfi versben” (szerintünk) képtelen ilyen szenzuálisan, lenyűgözően és szenvedélyesen írni úgy, hogy a sorok belső kommunikációja, szemantikája, összefüggésrendszere esztétikai örömet (is) szerezzen. Attól, hogy: *„Ebben a versben nem álmodnak / színes tintákkal, / itt minden fekete tollal írt, szigorú realitás, / kimért, kiszámítható, képzavarmentes, / és mellőzi a rózsaszín mázt”* – nem lesz a vers sem női, sem férfi vers, egyrészt azért, mert a *színes tinták* Kosztolányit juttatják eszünkbe, a fekete toll nem biztos, hogy fekete színnel ír, a kimértségnek, kiszámíthatóságnak, képzavarmentességnek nincs nemi előjele, másrészt a rózsaszín máz jelenléte vagy hiánya a szimbolika szintjén sem mérvadó. Ha viszont a költő azt akarta kinyilvánítani, hogy nincs *női* és *férfi vers*, csak *vers* van, a konklúzió igaz. (Ám ha Kaffka Margit, Nemes Nagy Ágnes, Hervay Gizella, Rakovszky Zsuzsa, Tóth Krisztina, Balla Zsófia vagy Vesztergom Andrea költészetére gondolunk, nem hagyhatjuk figyelmen kívül női identitásuk jelenlétét műveikben.) A vers záró sorai: *„Ebben a versben, amit most építész magadnak, / megtanulod, miként maradj látható láthatatlan”* – szubliminális, metafizikai üzenetükkel égetik magukat emlékezetünkbe.

Varga Melinda kötetének záró ciklusában, az *Állatszívben* megrázó, drámai erővel idézi fel kedvenc kutyájának elvesztését. *„Belém mar a felismerés: te már egy másik szaladás része vagy, / olyan kutyafuttatón trappolsz, / ahová embereket nem engednek be, / álmomban is csak kívülről figyelhetlek, / innen, a kerítésen túli létből. / Az állandó örömbé költöztél be, amely csontmintás,*

labdától / színes, csirkecomboktól és húszú kekszekről illatos.” Ugyanakkor saját életét, magányát, sóvárgását komor szavakkal ábrázolja: „Kora reggel végigsétálsz a külvárosi kisutcákon, / ahol az angyalszemű kutyáddal is néhány hónappal ezelőtt, / megsza-
golod a villanyoszlopokat és a kerítéseket, / amikor senki sem lát. / Égettölaj-szagú a város. / Vajon ez az otthonod, ahol nem várnak rád, / senki sem fog dalba, és a kutyád is elhagyott?” (tintakék)

A *Sem a férfiban, sem a tájban* verstereit „hirtelen haragú esők csipkézik”, a „rezignált szemlélődésben” a „testtől független örö-
mökben” mélyül el az olvasó. A kimerevített pillanatban „selyme a kéknek / az idő bokájára / kötött szalag”. Ehhez a kékhez igazodik Szentés Zágón borítója is. Színes grafikája híven tükrözi a kötet szimbolikáját és hangulatát.

Izgalmas kirándulást ígér Varga Melinda új kötete. Megfogható megfoghatatlan bujkál a verssorok között, mintha a költő Szilágyi Domokos szavaival azt mondaná: „*En játszom ugyan, de ti vegyetek komolyan.*”

Varga Melinda: *Sem a férfiban, sem a tájban*. Kalligram–Irodalmi Jelen Könyvek, 2017

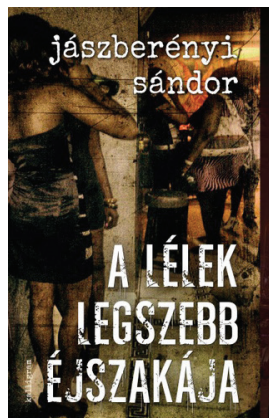
Kiss Judit Ágnes

Érzékeny érzéketlenség

Nem ismerem Jászberényi Sándort. Nemcsak személyesen nem, korábban nem is olvastam tőle semmit – vagyis semmit, ami nyomot hagyott volna bennem. Valamirevaló recenzens ezt tagadja, és igyekszik minél több információt összeszedni a szerzőről, akinek a könyvét ajánlja, ez így is van rendjén. Én most ezt mégsem akarom. Maradjon majdhogynem tabula rasa, egy regény olvasata.

Nem, nem teljesen igaz, hogy abszolút semmi előzetes ismeretem nem volt Jászberényi Sándorról. Tudtam, hogy haditudósító volt a Közel-Keleten (Egyiptomban? Szíriában?), erről szóltak korábbi írásai is. *A lélek legszebb éjszakája* című könyvét majdnem véletlenül vettem a kezembe, elsősorban a gyönyörű cím miatt. Regényként olvastam, és ebben semennyire sem zavart novellafüzért idéző töredékessége, nem kívánok sem kronológiát, sem oksági láncolatot, elég egy közös világ – ezt pedig maradéktalanul meg is kaptam.

A regény főhőse, a fejezeteket összetartó figura maga az elbeszélő: Maros Dániel magyar haditudósító. Igen nehéz innentől kezdve nem a szerző alteregójának látni, történeteit pedig nem önéletrajzi dokumentumoknak. Csalódottan toltam volna félre a könyvet: magáról bárki tud írni, de mit csinál, ha elfogynak véges kis életének sztorijai? Lesz akkor is miről írnia? Hány kötetten keresztül képes valaki önmagát állítani középpontba, ha nem vállaltan alanyi költő? A mondatok vitték tovább a szememet. Jó ritmusú, feszes, dísztelen mondatok. Nemcsak az erős felütés, amivel a regény kezdődik: „Arról, hogy meghaltam, utólag értesí-

tettek”, sorban a többi is, leginkább az utolsó szóig hiteles párbeszédek. Idegen világot tárnak az olvasó elé, távol a nyugat-európai értékektől, egy egészen más erkölcsi elveken és szokásokon nyugvó világot.

„És te, magyarok atyja, hogyan kerültél kórházba?”

„Nem tudok aludni.”

„Ezért nem szoktak kórházba kerülni az emberek?”

„Én három hónapja nem tudok aludni.”

„És három hónappal ezelőtt miért tudtál?”

„Más ember voltam.”

„És mi történt?”

„Elhagyott a feleségem és elment a gyerekekkel.”

„Megcsalt?”

„Azt hiszem. Többek között.”

„És te mit tettél?”

„Nem tudom. Valószínűleg ezért nem tudok aludni.”

„Nem úgy értem. Amikor megtudtad, hogy megcsalt.”

„Visszajöttem Afrikába.”

„Miért nem lőtted agyon?” – kérdezte őszinte felháborodással.

„Felénk ez nem szokás.”

„Ha agyonlőtted volna, legalább tudnál rendesen aludni.”

Az elbeszélő számára a legnagyobb tragédia a fenti párbeszédben foglaltatik. Sorra követik egymást az európai olvasó számára brutálisabbnál brutálisabb események, de Maros Dániel távoli szemlélőként figyeli őket, egyetlen dolog tudja újra és újra meg rázni: családjának szétszakadása. Az első fejezetben egy szellemlovast keres meg, hogy a legsúlyosabb átkot kérje a hűtlen aszszonyra: „...sose nyugodjon, ne legyen elégedett, ne tudjon szeretni senkit, önmagát se.”

Bár a többi történetet nem tisztán ennek az önsajnáltnak és bosszúváagnak szenteli, áthatja az egészet a kidobott férj tébolya, aki nem lel nyugalmat sem a frontvonalban, sem a bordélyházban a szudáni prostituáltak között. „Az idegrendszerem lángolt”, „Reggelre bevérzett mindkét szemem.” Ilyen szenvedést semmi más nem kelt az elbeszélőben, pedig a leírtak közül egy is

súlyos poszttraumás stressz-szindrómát okozna egy átlagembernek. Bár a haditudósítót elhagyó feleség és gyerek szinte az egész könyvben csak háttér, mégis ez tűnik az egyetlen igazi tragédiának – messze nem az olvasó, hanem az elbeszélő szempontjából.

A második fejezet, a jeruzsálemi karácsony már-már idilli a kétgyermekes családdal, míg ki nem derül, honnan szerezte a különleges egységnél szolgáló katona apa fiai számára a fekete-piacon is nehezen kapható robotkutyát – egy megölt palesztin holmija közül. Ez hát a polgári család háttere.

A többi fejezetben nyíltabban van jelen halál és agresszió, sokszor a szöveg szintjén is, ami kevésbé szerencsés. *„Folyni kezdett a pofámból a vér. Kibaszottul ideges lettem. A szabad kezemmel a zsebem felé nyúltam. A kést kerestem, hogy megszúrjam a gecit.”*

Sokkal erősebb a nyelvileg visszafogott párbeszéd és narráció, mint például az *Isten országa úton van felénk* című fejezetben, ahol a kurd harcosnőkkel együtt két Dá’ás-terrorista beszélgetését hallgatják végig véletlenül a rádión. Nemcsak a megszólalásokba tűzdelt arab szavak teszik hitelessé a párbeszédet, hanem a számunkra nehezen értelmezhető nézőpont: Isten országáért gyilkolni vagy rabszolgákat tartani. Amikor pedig megjelenik valami természetfölötti, a regény igazán szépirodalmi szintre emelkedik, például az ópiumos látomások során, vagy *A pávaangyal* című fejezetben, ahol az idős kurd felkelőnek álom jövődöli meg bekövetkező halálát, és ehhez méltó ünnepélyességgel indul a harcba.

A *Megölni egy arabot* elsősorban morális kérdésként izgalmas. Egy tizenhét éves fiút (akit a narrátor tudatosan többször is gyereknek nevez) ejtenek foglyul, mint az Iszlám Állam katonáját, aki merényletet készült elkövetni. Az arab fiú a vallatás során semmit nem ismer el, és angolul könyörög a jelenlévő elbeszélőnek, hogy ne engedje bántani. Ez az egyetlen pillanat a regényben, amikor a főszereplő beleavatkozik a számára is idegen világ folyásába: leüti a fiút lelőni készülő kurd ezredest.

„Én tényleg kedvellek, magyar, de ha még egyszer megütsz, lelőlek.”

Felálltam a földről, a kölyök sírását lehetett csak hallani a szobában.

„Nem hagyom, hogy ezt csináld.”

„Ti humanisták. Miattatok tart itt az egész világ.”

A pisztoly csövét a gyerek felé fordította és háromszor lőtt. Két golyó a gyerek mellkasát tépte fel, egy a fejébe talált. A lövésektől csengeni kezdett a fülem.

„Hidegvérű gyilkos vagy.”

„Háború van.”

Ha az olvasónak egyértelmű lenne az erkölcsi dilemmára a válasz, nem ez a kivégzés a novella csattanója. A tárgyalás nélkül halálra ítélt kamaszfiú egy Dá'ás-videón szerepel, amint egy jezidi nő levágott fejét tartva a kezében a kamerába mosolyog. Talán ez a direkt csavar kissé túl tanulságos is, az ezredesnek kell igazat adnunk, aki meglátta a kalifátus terroristáját az életéért könyörgő kamaszfiúban.

A regény egyik legerősebb és egyben leghosszabb fejezete *A kutya kölyke*. Jászberényi Sándor megcsillantja szépírói kvalitásait ebben és az ehhez hasonló kidolgozott történetekben. Önálló világ a Halottak városa, ahová ópiumért megy a még mindig inszomniában szenvedő Maros Dániel. A gazdagok hajdani kriptáiba költöztek a város szegényei, élettel töltve meg a halott falakat – de milyen élettel? Nemcsak a kábítószer-kereskedelem virágzik, a futtatók komoly pénzeket szereznek az utcai harcokra kötött fogadásokból, a küzdelemben pedig árván maradt gyerekek vesznek részt, „a kutya kölykei”, akiket épp annyira becsülnek, mint a minden verekedés előtt jelzéseként felakasztott kóbor kutyákat. A regény legszerethetőbb figurája a „kicsi oroszán”, Amr, aki nemcsak ütni tud, hanem a verést elviselni is, újra és újra megnyeri a vesztesnek tűnő harcokat, és megmentőjeként tekint az őt futtató ópiumkereskedőre. „*Ne aggódjon, uram, nem hagyom cserben*” – ígéri minden verekedés előtt, és tényleg győz, hogy aztán a nyereségből kapjon némi aprót, amiből ennivalót vehet magának és a kishúgának. Olvasóként végig abban reménykedtem, hogy Marosi Dániel itt legyőzi legendás kívülrálását, és beleavatkozik a kis oroszán sorsába, az elhagyott férj és kisemmizett apa új családot épít magának, hogy kiragadja a

jobb sorsra érdemes testvérpárt a Halottak városából. De nem. A haditudósító csak aludni akar, nem marad tovább, csak míg megérkezik a legfrissebb szállítmány, és szinte véletlenül nézi végig Amr utolsó verekedését. Az olvasó tudja, a kis oroszlán sem győzhet mindig, a sejtetés mesterien dühítő, bár nem írja egyetlen szóval sem, egyértelmű, hogy Amr belehalt az utolsó verekedés során kapott sérüléseibe.

Egy igazi harcos-baszós macsó regényből nem maradhatnak ki a kurvák. Az első a „dögevő”, akit nem szólítanak le a férfiak, mert öreg és ronda, a második a gyönyörű szudáni nő, akinek kislány korában kivágták a csiklóját, és sorsa olyan empátiát vált ki az európai főszereplőből, hogy *„[a] gondolattól, hogy egy csonkolt pinában van a farkam, elszállt belőlem minden erő”*. Azzal, hogy nem folytatja az aktust, de kifizeti a nőt, szándéka ellenére még jobban megalázza.

Egy-egy alkalmi találkozás azonban nem adhat annyit a teljes lealjasodásra törő főhősnek, mint beköltözni egy kuplerájba, ahová a százkilós belga-kongói madám, Dzsojsz fogadja be, akinek törzsi hite szerint *„senki sem kerülheti el az élete folyamán, hogy egyszer csak magára hagyja a lelke”*. Ő a legfontosabb alakja a címadó fejezetnek, *A lélek legszebb éjszakájának*, ami a másik leghosszabb, legszebb és kidolgozottabb része a könyvnek. A Big Mama, Dzsojsz nem véletlenül mantrázza a fehér fiúnak: *„Ne halj meg, M' Zungu!”*, megéli saját kisfia elvesztését. (*„Az, hogy valaki csak hatéves, az égvilágon semmitől sem védi meg Fekete-Afrikában.”*) Nemcsak szeretője lesz az elbeszélőnek (*„Két hatalmas melle úgy takart el a világ elől, mint a teljes holdfogyatkozás.”*), pénzével ő teszi lehetővé, hogy visszatérjen a civilizált európai világba. Addigra a haditudósító örülete odáig fokozódik, hogy folyamatosan látja több ezer kilométerre élő kétéves fiát, sőt a kis szellem menti meg az életét, mikor rászól, hogy használjon óvszert a drogos prostituálttal.

A regény két utolsó fejezete már Európában játszódik, és tulajdonképpen megoldja a főhős legsúlyosabb problémáit: az álmatlanságot és a gyermeke utáni vágyát. A *Valaki virraszt érted* egy

angliai klinikán játszódik, ahol a végzetes inszomniában szenvedő pszichiáter meséli el, hogy küldte családjára az átkot egy afrikai férfi, akinek a falujában egy gyógyszerkísérlet 300 nő életét követelte. Az orvosnak már csak fél éve van hátra, de képes arra, hogy mások rossz álmait elvegye azzal, hogy virraszt értük. *„A legtöbbben abba halunk bele, hogy senki sem virraszt értünk. Én majd virrasztok magáért, Daniel Marosh.”* Bár a főhős elutasítja az ajánlatot, a közbenjárás mégis működik – Maros Dániel újra tud aludni.

Az utolsó fejezet, a *Varjúleves* évekkel később játszódik – valahol Magyarországon. Kristóf, az elbeszélő kisfia már elég nagy ahhoz, hogy apja tartsa vele a kapcsolatot, magával is viszi egy haldokló cigányasszonyhoz, akit szinte anyjának tekint. A távolságtartást ebben a részben a harmadik személyű narráció adja, de talán először árulja el magáról „Kristóf apja”, hogy szeret valakit. Míg az arab világban az ő szőke haja, fehér bőre keltett feltűnést, Kristófnak most a cigányok sötét bőre újdonság. Ahogy az is, hogy apját valaha az öreg, haldokló asszony szoptatta.

A varjúvadászat, amire apja magával viszi, mágikus. *„A cigányok úgy tartják, hogy a halál a varjú szárnyán repül. Ha megesszik, azzal el tudják riasztani.”* Bár a varjúval későn érkeznek vissza, az asszony már meghalt, a varjúlevest mégis elkészítik, és a kisgyerek három tányérral is eszik belőle, hogy elűzze a rá és apjára leselkedő halált.

Maros Dániel talán megnyugvást talál a regény végére. Nem marad ott a pokolban, ahová magát száműzte, elég sok borzalmat látott. A maga nyers módján érző szívű ember volna: verekedésbe keveredik a kurvákért, elvisz reggelizni egy kislányt, akinek az anyja bedrogozva fekszik, kamatostul küldi vissza a kölcsönként pénzt, fáj a szíve a körülmetélt szudáni nőért – egész létét áthatja ugyanakkor valami éretlen önsajnálat és gyűlölködés gyermeke anyjával szemben. Nem az afrikai prostituáltakat látja és láttatja kurvának, hanem azt a nőt, akinek volt képe (oka nyilván nem!) egy beszélni még nem tudó, bébiéttel táplált kisfiúval felállni és faképnél hagyni apukát.

„...hagytam magam torkig szopatni egy hülye kis picsával, akit egyébként négy évig tartottam el.”

„Az új évezred ebéd előtt imádkozó-éneklő keresztényei gátlás nélkül vágják át a torkodat, hiszen minden meg lesz bocsátva. Az sem zavarja őket, ha történetesen te vagy a gyerekük apja.”

„Rosszabb akartam lenni gyermekem anyjánál, és ehhez össze kellett szednem magam.”

Maros Dániel nem látja, hogy nem szeretheti a gyerekét úgy, hogy a gyerek anyját gyűlöli, hiszen anya és gyermeke évekig egyek, a felesége iránti gyűlölködéssel a gyerekének árt. Nem látja, hogy gyerekes sértődöttsége abból a macsó világképből fakad, amely szerint egy főnöknő azért szívtelen, mert *„nem basszák rendesen”*, nem tudja, hogy apának lenni hamarabb kezdődik, minthogy közös programokat lehetne szervezni egy kisfiúval. Amikor felesége levelet ír neki: *„Nem keresed sohasem a gyereket. Valójában nem is érdekel a fiad”*, így válaszol: *„A gyerek még nem beszél.”* Mintha a szeretet, az érdeklődés, a figyelem ismerne ilyen különbségtételt.

Élettere a férfiak legellenszenvesebb világa: háború, ital, drog és szexuális kizsákmányolás. Ahogy az úgynevezett női irodalom kapcsán felmerül a kérdés, lehet-e tipikus női témákból irodalmat építeni, ugyanúgy itt is: lesz-e irodalom egy macsó pasivilágból (szándékosan nem férfit írtam). Jászberényi Sándor bemutatja, hogy lehet, hiszen tehetséges. Teljes értékű regény *A lélek legszebb éjszakája* novellafüzérként is olvasható prózája. Egy messze nem teljes értékű nézőpont izgalmas, érvényes irodalmi ábrázolása.

Rimóczi László

Az ördög joga a szerénységre

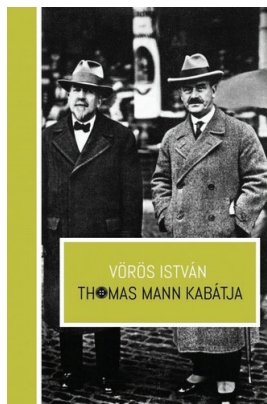
*„Mért foglalkozom állandóan írókkal?
Vagy legalábbis olyanokkal, akik képesek
az életüket valami mássá átváltoztatni?*

Azért, mert a nem mindennapi ember érdekel” – mondja *Thomas Mann* regénybeli mása Vörös István parafrázisában. A kötetet olvasva szinte azonnal felmerül a kérdés: vajon írónak lenni átok vagy áldás? Az elfogadható válasz talán az, hogy egyik sem, pusztán egy tünetcsoport.

Az igazán jó művek nem terhelik meg alkotójukat, fájdalommentesen születnek és működnek, ha eljutnak az arra érdemes olvasóhoz, aki hajlandó a szöveget magába fogadni, és ott hatni hagyni. Már a regény elején csillogó megállapításokba botlunk: az igazi író nem, vagy alig ír. Vagy öngyilkosok, vagy írók leszünk. Sok mindenben lehet keresni az okokat, és az is lehet, hogy nem a társadalom, nem a vagyon, hanem egy kis átöröklődő hiba a felelős mindenért.

Nyáron jelent meg Vörös István író, költő, műfordító, egyetemi tanár *Thomas Mann kabátja* című regénye. A szóban forgó ruhadarab, azon túl, hogy számos galibát kavar, sok titkot is tartogat zsebeiben. A regény a kabátszabás túlvilági kalandjait úgy próbálja feltölteni a szükséges mértékű zsenialitással, hogy segítséget kér egy másik kabát, egy magyarországi gyerek kabátjának történetétől.

Szóval, *Thomas Mann kabátja* készül, és ahogy az író a szabójával beszélget, arra jutnak, hogy a nőkben is van ördögi princípium: *„A pokol a nők lába között nyílik. Az a halandóság kapuja. Valamikor a világ is úgy keletkezett, hogy szétnyílt a semmi két*

összeszorított lába, és a feltáruuló irgalmatlan úrból egy vasgolyó pottyant ki, ráesett a lehetségesre, és ezer darabra tört. Azok a csillagok.” A szószátyár szabó kijelenti, hogy soha nem volt szerelmes, egyszer vérbajt is kapott egy örömlánytól. Különben sem vonzzák annyira a nők. Ráadásul impotens is. Élete egyik legsötétebb élménye volt, amikor huszonötödik születésnapja alkalmából bordélyházba vitték a barátai... Ilyen bizalmas hangulatban indul a mágia, bennünk pedig fészket rak a gyanakvás, hogy valami monumentális dolog készül.

Eközben az ötéves Marci, kinek gyakran lerepül egy-egy nevelő célzatú anyai tasli, ha olyat kérdez, ami a felnőttek számára zagyvaság, megteszi első botladozó lépteit az önállóság világában. Marci gyorsabban nő, mint a teste, és egyébként nem akárkinek a reinkarnációja. A kisfiú apja fura figura, amolyan falu bolondja, fafaragó, és van egy különleges képessége: női hangon énekel a szőlősorok között, éneke áthatja a tájat, méregzöldre válnak a levelek, a szőlőszemek pedig látványosan duzzadnak tőle. Már a falusiak is megfigyelték: hogyha Márton kimegy a szőlőbe, másnap mindent érettebb állapotban találnak, mint ahogyan hagyták. Marci szüleit nem veti fel a pénz, mégis be kell ruházni a gyerekek egy melegebb cuccba, hiszen közeledik a tél. Egy fura, félszeg szúcstól szerzik be azt a kabátot, igen körülményes, transzcendens buktatókkal teli úton.

Időközben Thomas Mann, aki mesterien fordítja polgárira a nyerszet, egy regénnyel bajlódik, főleg a befejezéssel boldogul nehezen. (Vajon csak a befejezett regény regény?) Minden író visszataszító dolgokon küzdi át magát a szépség felé: „*Ha tudnák az olvasóim, a kiadóim, a gyerekeim és legfőképpen Katja, milyen mélyre merültem azokba a tartományokba, ahová többször megfogadtam, hogy már nem fogok, akkor egyszer és mindenkorra letennék a könyveimet*” – de letesz-e valaki egy könyvet, amit váratlanul mégis érdekesnek kezd találni? Mert rögtön érdekes lesz, ha a saját gondolatunk, egy váratlan asszociáció, egy félreolvasás vagy egy hirtelen megvilágosodás villan be a szövegben. És ha van tiszta író, van Isten. Ha van vérbajos szabó, van ördög is.

A szerző igen tájékozott a különböző archetípusok lélekrajzában, és alaposan ismeri Thomas Mann munkásságát is, így válik az egymást követő mondatokból pompás rituálé. A fejezetek külön prózaként is működnek, a precíz kidolgozás szövedékén pedig egyedi világ épül előttünk, metafizikai mélységekkel és magasságokkal. A sztori néha elkanyarodik – bár közel sem véletlenül –, és részletes betekintést kapunk az elefántok civilizációjába. Megtudjuk, hogy az elefántok társadalmát egyfajta toleráns rasszizmus jellemzi, és nem értik az ember tárgyak iránti rajongását. Emlékezetben rögzített történelmük és irodalmuk van, valamint határozott véleményük az emberről: *„Épp az emberek hiedelemvilága a legzavarosabb az elefántok számára. Mert az ember azt is képes gondolni önmagáról, hogy a teremtőről van mintázva, tehát olyan, mint Ő. A teremtőhöz való hasonlóság miatt az, ami. Lényegét tekintve az nevezhető embernek, aki teremteni is képes, nemcsak szaporodni, gondolta az elefánt annak alapján, amit az ember legrózsásabb pillanataiban magáról gondol.”* Kiderül, hogy simán megértik egymást vízi testvéreikkel, a bálnákkal, és arról is értesülünk, hogy az elefántok nyelve nem különböztet meg egyes és többes számot: egy elefánt éppúgy *mi*, ha egyedül van, mintha ezren. (Amúgy nehéz félrevezetni az elefántokat, hiszen csak a saját ormányuknak hisznek, épp ezért kulcsszerepük van a műben). Egy elefántüvöltés önmagában is velőtrázó, és a megfelelő fejezetből éles képet kapunk arról, mi csoda infernális hangzavar alapította meg Karthágót.

Miért elítélendő az, amikor kiemelkedő tehetségek szerződést kötnek az ördöggel? *„Az ördögi jogok szerződése”* című fejezet megnyugtató, hogy a túlságosan nagy bajt még az ördög sem akarja. Rágalom azt állítani, hogy az ördög örömét leli a szélsőséges rosszban. Ez így nem igaz, mert az ördög tud mértéket tartani. Még ha ez a mérték nem is mindig emberi: *„Az ördög szerény, ezt is le kellene írni, ügyvéd úr. Az ördögnek joga van a szerénységre. És arra is, hogy erről a szerénységről mások, a nem ördögök, akik mindjárt jónak hiszik magukat, tudjanak. Hogy tudják, attól, hogy nem ördögök, nincsenek bebiztosítva a jóságra, és sem-*

miképp nincs joguk magukat erkölcsi mércévé nyilvánítani. Mert a jóknál a cél szentesíti az eszközt, és így aztán annyi rettenetes dolgot követnek el, hogy mi csak pironkodunk.” Az írók pedig csak őrzői a rossznak, nem feltétlenül létrehozói vagy elkövetői.

A mesterségőrző regény a színekkel és illatokkal legalább olyan magabiztosan játszik, mint az emberiség mítosz- és hiedelemvilágával. A háttérben többértelmű jelentéstartalom bontakozik ki, és a dolgok, melyeknek soha nem kéne találkozniuk, mégis találkoznak, hogy többszintű kölcsönhatásba léphessenek egymással. Ami egy kicsit szétszóródott, később rendszerbe lesz fésülve. A szöveg nem fárad el, a kezdetben homályos összefüggések végül világosan kibomlanak. Az események párhuzamai fokozatosan találkoznak, a fejezetek pedig felelgetnek egymásnak, lágyan, fogyasztatóan szürreális képekkel díszítve.

Az írás igenis varázslat, kitalálni a semmiből valamit misztika, mágia és teremtés. A gyakorlott író egy idő után már nem ír, hanem táncol a szavakkal. Nem tanít, nem formáz, nem acsarkodik kifelé, legfeljebb útközben engedi finoman megnyilvánulni ezeket a lehetőségeket, a megfelelő halmazállapotukban. Megtudhatjuk, hogyan szöktessünk malacokat, mi az ördögöt akar az ördög, és milyen érzés egy igazolatlan létbe csúszni át.

Vörös István élő ellenpéldája azoknak az íróknak, akik manapság azzal kísérleteznek, miként lehetne csökkenteni a színvonalat, hogy nagyobb közönséget szólítsanak meg.

Ez egy olyan kabát, amit érdemes felpróbálni.

Simon Adri

Plasztikregény

„Nem jó ez a világ, egy olyan világ, amelyik azt presszionálja, hogy az öregedés gusztustalan, sőt visszataszító, tűzön-vízen át harcolnunk kell ellene.” Ki ne félne az idő betonacél fogsorától egy olyan társadalomban, ahol a szépség- és főleg fiatalágkultusz minden más emberi tulajdonságnál előbbre való, a belső értékeket egyre inkább felülírja? Melyik nőnek ne fordulna meg a fejében – legalábbis a fogyasztói társadalmakban –, hogy plasztikai műtetre szánja el magát, ha már elmúlt ötven, elérte a változás kora, és már nem hamvas virágszál – de már nem is az az érett gyümölcs, akinek még tíz éve látta, érezte magát? László Erika könyve dokumentumregényként is olvasható, mivel minden szava megtörtént (és azóta is történő) eseményt tár elénk – újra látnom kell, hogy hiába, a legnagyobb *storyliner* az élet maga. Ugyanis a *Kis magyar szépségipar*, noha nem mondható úgynevezett magas irodalomnak, eléggé letehetetlen.

Bella a Critical Mass nevű biciklis felvonuláson balesetet szenved, és gyógyulása után kiderül, hogy jobb szemhéját maradandó sérülés érte: nem látványosan, de mégiscsak lefittyed a szemére, enyhe esztétikai hibát okozva gazdájának. Bella elhatározza, hogy megműteti a sérült testrészt egy plasztikai sebésszel. De rosszul választ orvost... A „plasztikus”, ahogyan a páciéntúra nevezi a műtétet végző szakembert, rábeszéli Bellát a mindkét szemet érintő endoszkópos szemhéjkorrekcióra, valamint egy komplett fiatalító arcplasztikára. Az idősödő nő operációja nem sikerül: szemei kicsivé és aszimmetrikussá válnak, az egyik alsó szemhéja annyira tönkremegy, hogy nem tudja becsukni a szemét, s ez folyamatos égő érzéssel, kötőhártya-gyulladással, fájdalommal jár, illetve hosszabb távon megvakulás fenyegeti. A kontár orvos a követke-

ző öt hónapban további öt korrekciós műtétet végez – miközben legalább fél évnek kellene eltelnie két szemhéjon történő beavatkozás közt –, amitől Bella szeme egyre rosszabb, egyre csúnyább és egyre nehezebben javítható. Az orvos nem hajlandó elismerni a felelősségét, s a hatodik műtét után egyszerűen kidobja az immár valóban beteg nőt a praxisából. Bella sikertelen megegyezési kísérlete után hosszas, évekig húzódó műhibaper veszi kezdetét, melyben az orvoskollégák és az igazságügyi orvosszakértők is sorra összezárnak, és cserbenhagyják az elrontott szemű asszonyt. Ő azonban nem adja fel: tüntet a rendelőnél a maga gyártotta táblákkal, miszerint itt műhibára és inkorrektiségre számíthat a gyanútlan kliens; e-mailekkel árasztja el orvosát, melyeket az „nem kap meg”, és amelyekben egyébként hosszú ideig nem fenyegetőzik, hanem megegyezést javasol – a türelmét csak jóval később veszíti el. *„Mintha a doktor urat egyáltalán nem izgatná, nem bántaná, hogy valaki odamegy a klinikájára, megbízik Önben, kifizet háromnegyed milliót, túlesik négy műtéten, elveszti a társát, és örökös fájdalmak közepette úgy érzi, hogy végérvényesen megrendult. (...) Már úgy vagyok vele, hogy legszívesebben összetörném az összes tükröt a lakásban, valahányszor meglátom a felakadt bal szememet és az undorító redőimet, és elátkozom a napot, amikor elhatároztam, hogy kés alá fekszem! A doktor úr kis, gyulladt, keskeny, felakadt vaddisznószemet csinált nekem, kerek karimával, kitiüremkedő, undorító vadhússal. (...) Ön az első műtét után olyan zárójelentést bocsátott ki, amely szerint minden rendben van. Hát nagyon nincs semmi sem rendben! (...) Soha nem közölte velem a műtétek előtt, mire számíthatok, mit fog rajtam fabrikálni, és annak esetlegesen milyen következményei lesznek. Hitegetett, hogy majd minden rendben lesz. Nem így történt. Legyen szíves, szedje össze magát, és kerítse elő nekem a világ legjobb rekonstrukciós plasztikai sebészét, akárhol is van, Bécsben vagy New Yorkban. Ne reménykedjen, hogy ügyvédhez fordulok, és évekig pereskedem Önnel. Nem élünk jogállamban. Világgá kürtölöm, mit művelt velem, ha nem segít.”* S mivel az orvos hermetikusan elzárkózik a felelősségvállalás elől, illetve utólag meghamisított zárójelentéseket állít ki, Bella végül

mégis műhibapert indít. Az orvos pedig vissza-büntetőperel... És közben zajlik a lázas keresgélés, ki hajtana végre Bellán korrekciós műtétet, ám Magyarországon nem talál orvost, aki a beavatkozást elvégezné. De még Európában sem... A költséges műtetre – amely során nemcsak a szeme károsodik, de az arcplasztika is eredménytelennek bizonyul –, a pereskedésre, az orvosszakértőkre és ügyvédekre, a válogatott orvosi konzultációkra csaknem minden pénz rámeleg, még a lakását is kénytelen eladni. Közben egyre drámaibb helyzetekbe sodródik: *„A kihallgatásaim véget értek, ügyemet mégsem zárták le, az ügyészség már isten tudja, hányadszorra hosszabbította meg a nyomozást. Selymessy doktor addig lobbizott a rendőrségen, etette a századost és a főhadnagyot, hogy ennyire meg annyira közveszélyes vagyok, ilyen meg olyan, azonnali kezelésre szoruló pszichiátriai beteg, örült, elmebajos, borderline, depressziós stb., míg végül a szerv elrendelte az igazságügyi elmeszakértői vizsgálatomat.”* A dolgok odáig fajulnak, hogy az orvos végül már börtönbe akarja záratni exkliensét. A történet végét, ha akarnám, sem tudnám elárulni, mivel a mai napig nincs vége. A költségek pedig kilenc év után kilencmilliónál tartanak. Persze a könyv azért befejeződik, de az ember várna, várja a folytatást.

Mert ez az élet írta sztori izgalmas és fordulatos. Betekintést nyújt egy olyan világba – a szépségipar bugyraiba –, ahol nem sűrűn kalandozik az átlagember. Minden nő elábrándozik azon néha, hogy megemeltetné az arcbőrét, feltöltetné keskeny száját, urambocsá' szilikonimplantátumot rakatna a mellébe, de azon már kevésbé, mennyi fájdalomba, testi-lelki szenvedésbe, hajcihőbe és nem utolsósorban pénzbe kerül egy félresikerült operáció. Amikor a pórul járt delikvens semmi másra nem vágyik jobban, mint hogy visszaforgassa az idő kerekét – amikor mindent megadna azért, mintha bele sem kezdett volna az egészbe.

Hogy mitől magas irodalom valami, és mitől nem, azon lehet merengeni: László Erika könyvében a történetvezetés hagyományosan lineáris, nincsenek a szövegnek rejtett dimenziói, nem kell másként érteni semmit, nem kell mögöttes jelentést keresni az olvasóbarát hosszúságú fejezetekben. Nincs a cselekmény-

ben ide-oda ugrálás, idősíkváltások – vagyis csak kevés –, nincs rejtett üzenet. És nincsenek átugorható üresjáratok a több mint ötszáz oldalas könyvben. Vannak viszont pörgős párbeszédok, élvezetes leírások, hétköznapi, mindenki által érthető, szlenges árnyalatú, mégis igényes nyelvhasználat, mozgalmas, sodró cselekményvezetés. Sántha Attila mondatai juthatnak eszünkbe, aki a 90-es években az új, „transzközép” irodalom létjogosultságát meghirdetve így fogalmazott:

1. *Ezután vége a sorok közötti olvasásnak, mert a sorok között igazából nincsen semmi, csak az üres sorközök.*

2. *Vége az unalmas, nehezen emészthető irodalomnak, „a mindennapi élet fájdalmas hatásaiból kitermelődő egyetemes emberi szellem” saját sebeit nyalogató búvalcseszettségének, mert most egy újabb nemzedék várakozik a kapuk előtt és kér bebocsáttatást, amelynek a tagjai nem akarnak unalmasak, olvashatatlanok lenni.*

3. *Nem a polcoknak, hanem magának a nagybetűs Olvasónak akarnak írni.*

Punktum, és kész.

„Konzervatívabb” körökben ezzel – értelemszerűen – kiver-
te a biztosítékot, de legalábbis kivételes érdeklődést keltett; ám,
mint minden kiáltvány, ez is csak az utókor felől tekintve nyeri
el jelentőségét, avagy merül feledésbe. Egy szó mint száz, Sántha
nem keveset tett az olvasható, a vidám, a populáris, a népszerű
irodalom magasabbra emeléséért, elfogadtatásáért.

Én legalábbis szívesen olvasok néha efféle könyveket; ilyenkor
nem akarok tudósabb lenni, sem szebb, sem „szakmailag” érvé-
nyesebb – egyszerűen csak ki akarok kapcsolni, néhány órára
valaki más életét akarom élni, bele akarok feledkezni a paplan
alatt, olvasószemüveggel az orromon például a *Kis magyar szép-
ségiparba*. És kicsit sem röstellem magam.

Czapp Enikő

Halak vagyunk?

Ülök a gépem előtt, a konyhai asztalnál. Bal kezemnél Patak Márta újonnan megjelent novelláskötete, az *Enyhítő körülmények között*. A borítón egy horogra akasztott, ajtó nélküli kalitka. A kalitkában hal. A hal nem tud repülni. Nem tud magasba emelkedni, más távlatból nézni önmagára, életére. A vízben ugyan szabad lenne, de a horogra akasztott, ajtó nélküli kalitka fogja tartja.

A novelláskötet nehézségét (*nehézkedését*), mélységét kiválóan illusztrálja a borító, valamint annak belső oldalán a szabályos mintába rendezett felkiáltójelek sokasága. Nem lehet egyvégtében olvasni. Muszáj megállni, megpihenni egy-egy történet után. Muszáj a mélységből kibukkanva levegőt venni. Egy bizonyos életkoron innen nem is igen érthető, talán felfoghatatlan egy mai fiatal számára. Lehet, hogy csak azoknak kellene olvasniuk, akik túl vannak legalább a negyedik ikszen. Akik épp eleget éltek már ahhoz, hogy megtapasztalhassák a bennük lakozó ellentmondásokat, lelkük árnyékos oldalát, tetteik és az ezekből megrajzolódó élet megtörhetetlennek látszó, lehangoló sematizmusát. A novellákat olvasva a legnyugtalanítóbb érzés: mintha valami végzet uralkodna rajtunk. Mintha nem volna szabad akarát. Mintha nem lenne valódi döntés, illetve mindegy lenne, mert nem tudunk elmenekülni önmagunk, a saját életünk elől.

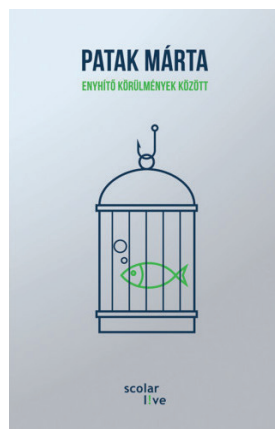
Halak vagyunk.

Egy horogra függesztett, ajtó nélküli kalitkában.

A mélységben.

Halak vagyunk?

Valóban a végzet, a Végzet hatalmába rekesztettek vagyunk? A körülmény, a csillagok együttállása, a pillanat véletlen összjátéka,

hogy gyilkosok vagyunk vagy áldozatok? Minden és mindenki más okolható és felelős a tetteinkért, csak mi magunk nem? Ember voltunk szálni való csupán, folyton enyhítő körülményekkel takarózik, s örökös felmentésért kiált?

Nem ússza meg ezeket (vagy az ehhez hasonló) kérdéseket Patk Márta kötetének egyetlen olvasója sem. A könyvben szereplő harminckét novella különálló darab, szereplői különböző korú emberek, változatos helyszíneken és élethelyzetekben. Mégis összeköti őket egy közös vonás: mintha csak besodródónának egy-egy helyzetbe, melyekből vagy megszületik számukra valamiféle felismerés, következtetés – vagy nem. A már megjelent kritikák a fülszöveggel összhangban óvatosságra intik a leendő olvasót: ne ítélkezzen könnyen, hátha egyszer tükörbe nézve önmagára ismer.

Értem én ezt, bizonyos értelemben igaznak is tartom – és mégsem. Mert *„a körülmény mindent befolyásol, ám akkor sem elég indok mindenre a puszta körülmény”* – ahogy erre a kötet címadó novellájának főszereplője is rájön, amikor visszaemlékezik élete egy szakaszára. A nyugdíjas matematika- és kémiatanár évtizedekkel a besúgókoroszak után egy névtelen levél miatt kénytelen elszámolni a lelkiismeretével, nekiül tehát, hogy visszapörgesse az időt, és leírja, mi is történt ott és akkor. Ebben a visszaemlékezésben döbben rá, hogy lett volna más választása is, mint a beszervezésre való rábólintás. A felismerés szálnalmassá és nevetségessé tesz számára minden mentegetőzést.

Csakhogy én, az olvasó nem fogadom el, hogy a körülmények véletlen egybeesésén, másodpercek törtrészén múlik, hogy gyilkosok leszünk-e, vagy áldozatok (bár ilyen is megtörténhet). Emellett elfogadom, mert élek, tapasztalok, gondolkodom, hogy a világ másképp működik, mintsem azt sokszor gondolnánk: *„Az ember döntései legtöbbször nem szabad elhatározásból születnek, még ha látszólag ő dönti is el, hogy mit csinál, akkor is a zsigereiből dönt”*. Emiatt bizonyos helyzetekben kiszámíthatatlan, a kiszámíthatatlanság pedig lehetetlenné teszi azt, hogy magunkat vagy embertársainkat az egyik vagy a másik oldalra állítsuk. Talán nincs is egyik és másik oldal. Nincs fekete és fehér, jó és rossz. Mégis,

fontos különbség ember és ember, tett és tett, élet és élet között, hogy ugyanazokra a helyzetekre ki-ki hogyan reagál. Például *A két dezertőr* című novellában, amely a délszláv háborúba visz bennünket vissza: három barát közül kettő elhagyja otthonát, a harmadik marad. Ez utóbbi végignézi, elszenvedi és túléli a borzalmakat. A másik kettő szabadon, de hontalanul bolyong a nagyvilágban, feldolgozhatatlan terhet hordozva. Vajon sodródunk, és hagyjuk magunkat sodortatni, vagy önmagunkra reflektálva, döntéseink következményeit vállalva kitartunk egy helyzetben?

Van különbség, és muszáj különbséget tenni aközött, hogy valaki véletlen lesz gyilkossá (*Az Ördög-árok előtt*), vagy valami érthetetlen gonoszságból gyilkol, csupán azért, hogy megtudja, milyen pusztá kézzel megfojtani egy öregasszonyt (*Gyilkosság a gesztenyefa alatt*). Míg az egyikre van mentség, vannak *enyhítő körülmények* (a „hős” származása, az ebből való kitörési vágy, ember voltának bizonygatása, a naponta átélt atrocitások, melyek újra és újra a kitörés, a bizonyítás lehetetlenségével szembe-sítik őt), a másokra nincsenek. Az egyik egy véletlen rossz mozdulat eredménye, a másik egy szándékos tetté.

Nem a sors, nem a Végzet, és nem is a kozmikus erőter az oka mindennek, bár kétségtelen, hogy lehet szerepük, de végtelen egyszerű lenne kizárólag ezzel mentegőzni. Ha ugyanis ezt tesszük, az ember, a történelem minden elkövetett gonoszsága érthetővé válik, és feloldozást nyer. Nem a Végzet, és nem is a kozmikus erőter – legalább annyira mi magunk vagyunk okai sorsunk alakulásának. Kétségtelenül predesztinál, hogy kik vagyunk, hová születünk – valamire, de nem mindenre. A tudatosítás, „örökségünk”, önmagunk alakítása sokat segíthet.

Nem tudom, mi volt Patak Márta írói szándéka. A kötetben szereplő novellák szereplőinek többsége mintha tényleg elveszne múltjában, érzéseiben, sodródna az életében, saját bizonytalanságában, tehetetlenségében, megkötözöttségében. Hol jól ismert vagy könnyen elképzelhető, mégis kiélezett, drámai helyzetekben (*Civil kurázsi, Nővérek, Áramszünet*), hol különleges, szinte felfoghatatlan szituációkban (*Szívemben éltek, A kuvaszlány ha-*

lála, Kígyót éjjel ölj, Nagymama leszek nemsokára), amelyek távol esnek a hétköznapiaktól. Utóbbiak befogadása nem könnyű, mivel legtöbbünk számára az élet drámaisága nem az extrém, hanem a mindennapi történetekben jelenik meg.

Közös ezekben a novellákban a sodródás, és talán épp ebből fakad a tragikus mélység – amely azonban néhol erőteljesebb sűrítést, kevesebb szót igényelne. Találunk is rá példát, amikor rendkívül tömör mondatok tárják fel egy-egy karakter mélységét („*nem gondolkodik azon, amin nem tud segíteni*” – *A kuvaszlány halála*; „*Mostantól gyorsabban jár az idő, mert megölt egy embert*” – *Az Ördög-árok előtt*; „*Nézem, amíg meg nem látom tekintetében a szikrát, ami először fogott meg*” – *A sakkjátzsma vége*). Ugyanakkor az áradó és hömpölygő mondatok közt is van telitalálat: a *Nővérek* című novellában egy ötvenéves, magatehetetlen asszonyt magához vesz a nővére, mert beteg húgát a férje elhagyta. Az együttélést a kiszolgáltatottság és az állandó készenlét örökre leosztott rendjén túl a múltban elszenvedett sérelmek is nehezítik.

Egyetlen könnyed történetre sem akadunk a kötetben (egyedül a *Nicrophoros vespillo* Bencéje hordoz magában valamiféle derűt a vele történt, ostobának látszó baleset ellenére – huszonévesen, közvetlen a diplomája előtt paraplégiás lett, kerekesszékhöz kötött, mert ki akart menteni a Balatonból egy bogarat, egy közönséges *Nicrophoros vespillót*). Fájdalmas és nehéz elmerülni ekkora mélységben. Mintha nem novellákat, hanem drámákat olvasnánk. Görög drámákat. Nincs előzmény, csak a drámai szituáció. Benne az ember. Élete egy pontján. A Végzet által szőtt hálóban.

Nincs értelmezés, csak leírás. Ám a görög drámákkal ellentétben befejezés és katarzis sincs.

Nincs kórus sem. Kórusná mi, a könyvet olvasók közössége leszünk.

Nem kisebb és nem nagyobb kérdést kell értelmeznünk, mi több, megválaszolnunk, mint saját magunk szerepét és felelősségét életünkben.

Horváth Máté debütversei

hazugságok

*elhitetem magammal,
nem ilyen a jellemed,
megtanulok szépeket
hazudni rólad,
valami éles kattánás az agyban:
a múltam és jövőm súlya,
ahogy jelenem élem,
de ez még kevés a fájdalomhoz.*

abszolút igazság

*"mosolyogj, mert az jobban áll!"
te tudod, hány történet fér még bele?
két szó és talán egy rímcsapágy:
az "őrlődész" és a "soha többé".
mint aki ismeretlen,
távoli helyről távozik,
aggódva,
halálhörgések közepette,
zsebeim kutatva,
majd én is megkérdem:
ugye, nem hagyok itt
semmi értékeset?*

*válaszodba menekülnék,
átölelném azt a hazugságot,
amelybe magaddal húztál.
nincs abszolút igazság,*

*és a pillanat is,
amikor mindezt elhiszed,
merő illúzió.*

Panelzaj

*Rondán morgó, csöpögő csapfejek,
Panelház: összkomfort csaptelep.
Kertes ház: régen várt nagy telek,
Panelházban álmodják a kertvárosi életet.*

*Te hallod? Mert én folyton,
A szomszédnak, akár nekem, kapar a torkom.
De várj! Tomihoz megint új vendégek jönnek,
Már aludnék, de hallom, amint épp nyögnek.*

*Félek! Lassan kizsebel a nyirkos, halott ember keze,
Hallom, amint átfolyik a falakon az elszívott bláz,
a narkós zene.
De van, ami nyugtat, átváltozik meleg, nyugodt képpé,
Ahogy bűg az alattunk lakóktól a hangos Nóta TV.*

*Valami trombózis az agyban, vagy neurológiai csoda,
Hogy alszom, akár a tej, vagy mint a száz éves Joda.*

*Fejem Búzatér, egy autóbusz-udvarpálya.
Piac nincs már, csak külföldi üzletek száza.
Az Avas lakótelep Miskolcnak egy üres aszpikos váza.
De nyugalom! Miskolcon épült már pláza.*

*Rondán morgó, csöpögő csapfejek,
Panelház: összkomfort csaptelep.
Kertes ház: megálmodott nagy telek,
Panelház: itt vagyok, és itt leszek.*

Mi lenne, ha...

*Mi lenne, ha vasból fonnánk szárnyakat?
Mi lenne, ha örülten ölelnénk az árnyakat?*

*Mi lenne, ha jegyet váltanánk oda, hová nem szabad?
Mi lenne, ha szaladnánk odáig, de erőnk nem marad?*

*Mi lenne, ha kövekből építenénk homokvárat?
Mi lenne, ha követnének minket, és nyomoznának?*

*Mi lenne, ha belehazudnánk mindent egy mély kútba?
Mi lenne, ha minden nyári fűszál hús titkokat sugna?*

*Mi lenne, ha látnám szemedben, mikor mi andalít?
Mi lenne, ha napba néznénk, még akkor is, ha megvakít?*

Jogom önmagamhoz

*Törött szívvel, sok lakattal.
Mélyre fojtott, tompa szavakkal.
Sötétben élő, néma falakhoz
Kiáltok.*

*Hát legyen a csend, a némaság!
Fohász, könnyörgés, imádság.
Legyen sötétség minden, ami fény.
Fájdalom edzi mindazt, ami él.*

Anya beteg

*Anya beteg. Szenved.
Anya megint az ágyban.
Anya felkelt. Kiverte a víz.
Anya mossa a koszos szennyest.
Anya nem bírja, le kell feküdnie.
Anya bevette a gyógyszereit, alszik.
Anya sápadt, felkelt.
Anya pénzt akar adni, nem tud.
Anya elment dolgozni.
Anya fáradt, lefekszik csendben.
Anya takarít.
Anya főz.
Anya mos.
Anyát hallgatom.
Anya mosolyog.
Anya most nagyot hazudott.
Anya most is szenved.
Anya beteg.
De Anya tovább hazudik...*

HORVÁTH MÁTÉ 1995 szeptemberében született Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, egy kis faluban, Forrón. Gimnáziumi tanulmányait a szomszédos kisváros, Encs középiskolájában végezte. Jelenleg mentőápolónak tanul Miskolcon.

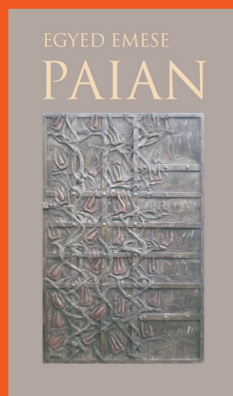
2018. február

-
- 3 **Böszörményi Zoltán:** Torontói levél (vers)
- 6 **Ross Károly:** Vidékhátár (próza)
- 16 **Zsille Gábor:** Az idők... (vers)
- 17 **Viola Szandra** versei: az origó körül, a tenger lebegés, avignoni sárga, naplementeszobor, egy hely
- 19 **Döme Barbara:** Jobb lesz neked így (próza)
- 24 **Lőrincz P. Gabriella** versei: Párnák és tömegsírok, Alba
- 25 **Kalász István:** Halálkanyar (próza)
- 30 **Pethő Lorand:** Első és utolsó szerenád (vers)
- 32 **Nagy Zopán:** Latens, no. II. – XXVII. rész (regényrészlet)
- 38 **Oláh András** versei: [hátrahagytalak], újraélesztve
- 40 **Borcsa Imola:** Otthon (próza)
- 42 **Varga Melinda:** kora tél hamis szivárvánnyal (vers)
- 43 **Sárfi N. Adrienn:** Boldogok, akik... (próza)
- 48 **Birtalan Ferenc:** Vesperás (vers)
- 49 **Orbán János Dénes:** Székely ökumenizmus – (nyeletlenkedés) (prózarészlet)
- 55 **Marija Sztjepanova** versei: Egész lelkem is csúcson van, felajzva –
- Langi Péter** fordításában
- 59 **Veronika Peters:** Két bőröndbe belefér – Kolostoréveim (részlet) –
- Muth Ágota Gizella** fordítása
- 71 **Szergej Pancirev:** Odüsszeusz naplója – **Mandics György** fordításában
- 72 **Szőcs Géza:** FATEHPUR SIKRI avagy Akbar Kolozsvárott (esszé)
- 81 „A költészetnek van ereje akkor is, ha valaki nem hisz benne” –
- Ayhan Gökhan** beszélgetése **Egyed Emesével**
- 84 **Payer Imre:** Költészetbéli fehér mágia (Egyed Emese: Paian)
- 89 **Böszörményi Zoltán:** A látható láthatatlan (Varga Melinda: Sem a férfin, sem a tájban)
- 98 **Kiss Judit Ágnes:** Érzékeny érzéketlenség (Jászberényi Sándor: A lélek legszebb éjszakája)
- 105 **Rimóczi László:** Az ördög joga a szerénységre (Vörös István: Thomas Mann kabátja)
- 109 **Simon Adri:** Plasztikregény (László Erika: Kis magyar szépségipar)
- 113 **Czapp Enikő:** Halak vagyunk? (Patak Márta: Enyhítő körülmények között)
- 117 **Horváth Máté** debütversei

LAPSZÁMUNKBÓL

- Böszörményi Zoltán
Torontói levél
- Sárfi N. Adrienn
Boldogok, akik...
- Zsille Gábor
Az idők...
- Pethő Lorand
Első és utolsó szerenád
- Borcsa Imola
Otthon
- Ross Károly
Vidékhatár
- Döme Barbara
Jobb lesz neked így
- Kalász István
Halálkanyar
- Oláh András
Újraélesztve
- Varga Melinda
kora tél hamis szívárvánnyal

A költészet görög istenét szólítja meg EGYED EMESE legújabb, Paian című kötetében – erről és Arany Jánosról, hovatartozásról, otthonról, az erdélyi irodalomról kérdezte őt AYHANGÖKHAN.

Eged Emese a költészet ősi módját viszi tovább, újíttja meg. Azokat az időket eleveníti fel, amikor még hittek a szó, a mondás gyógyító, cselekvő erejében.

EGYED EMESE kötetéről

PAYER IMRE írása olvasható a 84. oldalon

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

59484291701748

18002

nka

Nemzeti Kulturális Alap